

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΖ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14-115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1990 | ΑΡΙΘ. 18

ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ (ΠΡΟΝΟΙΑ ΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ Ε.Ο.Χ.Α.)

8) Ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940-1941 καὶ τῆς γερμανοϊταλικῆς Κατοχῆς ἀνέπτυξε τεραστίαν κοινωνικὴν καὶ ἀλτρουϊστικὴν δράσιν καὶ συνεβάλετο εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ σκληρῶς δοκιμαζομένου λαοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1940 εἶναι ἐν ὁρίσῳ τῆς ἱστορίας ὅχι μόνον τοῦ Ἑθνους, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ὡς τότε ἀνεπήδησεν αἰφνιδίως ὁ θαυμασιὸς δυναμισμὸς τοῦ Γένους, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τῶν βορειοηπειρωτικῶν ὁρέων ἔγραψε τὸ ἔπος 1940-1941, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνεβίωσαν αἱ παραδόσεις τῶν αἰώνων, ἀνεζωπυρήθησαν αἰτήματα, σχετιζόμενα πρὸς τὸ πρωτοποριακὸν διακονικὸν - κοινωνικὸν ἔργον τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος τῆς καὶ εὗρε πολλοὺς τρόπους νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ στοργικὴ μέριμνά τῆς διὰ τὸ ἀγωνιζόμενον Χριστεπώνυμον ποίμνιον. Δι' ἄλλην μίαν φορὰν ἡ Ἐκκλησία ὠργάνωσε εὐρὺ λαμπρὸν ἔργον περιθάψεως, προστασίας καὶ ἐπιβιώσεως τῶν τέκνων τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου εἰς τὸ μέτωπον ἢ εἰς τὰ μετόπισθεν καὶ βραδύτερον κατὰ τὴν περίοδον τῆς Κατοχῆς. Δειγματοληπτικῶς ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὑπενθυμίζομεν κατωτέρω μερικὰς πτυχάς:

9. Εὐθὺς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Χρῦσανθος, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τοῦ τότε Ἀρχιμανδρίτου καὶ μετέπειτα Ἀρχιεπισκόπου μα-

καριστοῦ Ἱερωνύμου, ἀνέπτυξεν ἐκτεταμένον ἔργον Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης, τὸ ὁποῖον, ὁρμώμενον ἐκ τῆς «Ἐνισχύσεως τῆς Οἰκογενείας τοῦ Ἀγωνιστοῦ» (Ε.Τ.Ο.Τ.Α.) καὶ ἐκ τῆς «Συντροφικῆς τοῦ Ἀγωνιστοῦ» (Σ.Τ.Α.)¹⁶, ἐκορυφώθη καὶ ὁργανώθη συστηματικῶς εἰς τὴν «ὑπηρεσίαν Προνοίας τῶν Στρατευομένων τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν». Ἡ ὑπηρεσία αὕτη περιελάμβανε Γραφεῖον Διοικήσεως Παραρτημάτων, Γραφεῖον Ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας, Γραφεῖον Δικαστικῶν ὑποθέσεων, Γραφεῖον θεραπείας ἐπειγουσῶν Ἀναγκῶν, Γραφεῖον τοποθετήσεως Ὀρφανῶν, Γραφεῖον ἐκδόσεως Ἀδειῶν Γάμου πρὸς τακτοποίησιν παρανόμων συμβιώσεων, Γραφεῖον παροχῆς Ἑργασίας κατ' οἶκον καὶ Γραφεῖον παροχῆς Ὑλικοῦ¹⁷. Ἡ «Πρόνοια Στρατευομένων», ἡ ὁποία ἐπεξέτεινε τὸ κοινωνικὸν τῆς ἔργον πρὸς ἀντιμετώπισιν ἀναγκῶν ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πρωτευούσης, ἐξυπηρέτησε συνολικῶς 61.235 οἰκογενείας, ἐνῶ εἰς 10.178 ἐξ αὐτῶν παρείχετο ἀνελλιπῶς διατροφή. Εἰς 15.753 ἀνῆλθεν ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἔλαβον ἱματισμόν, ἐνῶ εἶναι 14.245 αἱ περιπτώσεις ἐξευρέσεως καὶ παροχῆς ἐργασίας¹⁸.

16. Ἱ. Μ. Χατζηφώτης, Ἡ Ἐκκλησία στὸν ἀγῶνα τοῦ Σαραντα, ἐκδ. «Ἀτλαντίδος», Ἀθῆναι, σ. 58 ἐξ.

17. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 59.

18. Αὐτόθι. Τὰ συγκεκριμένα στοιχεῖα ἔχουν ἀντληθῇ ἐκ τοῦ δημοσιεύματος: Ἱερωνύμου Κοτσώνη, Ἡ Πρόνοια τῶν Στρατευομένων, Ἀκτῖνες 19 (1956), σ. 78-82.

Ἡ «Ὑπηρεσία Προνοίας (τῶν Οἰκογενειῶν) τῶν Στρατευομένων» ὠργάνωσεν ἓνα στρατὸν 1947 ἐθελοντριῶν γυναικῶν εἰς 173 ἐνορίας, διὰ νὰ ἐξακριβώσουν καὶ θεραπεύουν τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν καὶ πασχουσῶν οἰκογενειῶν τῶν στρατευομένων καὶ ἄλλων δεινοπαθούτων εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ὁ γράφων, ὅστις ὑπηρετεῖ εἰς τὸ ἐν Πειραιεῖ Παράρτημα τῆς Ὑπηρεσίας, ὅπερ διηύθυνεν ὁ ἀείμνηστος ἀρχιμ. Χριστοφόρος Παπουτσόπουλος, γνωρίζει ἐξ ἀμέσου ἐμπειρίας, ὅτι αἱ ἐθελόντριαι αὐταί, καθοδηγούμεναι εἰς πολλὰς περιπτώσεις καὶ ὑπὸ πεφωτισμένων ἐφημερίων, ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν, προσέφεραν ὑψίστας ὑπηρεσίας. Ἐβάπτισαν χιλιάδας παιδιῶν, ἐτακτοποίησαν ἑκατοντάδας οἰκογενειῶν ὁδηγήσασαι παρανόμως συμβιοῦντα ζεύγη εἰς τέλει τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου, ἔσωσαν ἐκ τῆς διαλύσεως πολλὰς ἄλλας κλονιζομένας οἰκογενεῖας. Προσέφεραν ἐργασίαν ραπτικῆς καὶ πλεκτικῆς εἰς πολλὰς χιλιάδας γυναικῶν. Διενήργησαν τὴν ἀλληλογραφίαν ἑκατοντάδων ἀγραμμάτων οἰκογενειῶν, περιέθαλψαν τοὺς βομβοπλήκτους καὶ διένειμαν σημαντικὰ βοηθήματα εἰς ἱματισμόν, χρήματα καὶ φάρμακα.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος «Ὑπηρεσία Προνοίας» ἀνεπτύχθη κατὰ τρόπον θαυμαστόν, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι «ἓνα τόσο μεγάλο ἔργο ἄρχιζε χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἔτοιμη καμιὰ ὀργάνωση. Οὔτε χρήματα διαθέσιμα, οὔτε προσωπικὸ ἔτοιμο καὶ κατάλληλα ἐκπαιδευμένο, οὔτε χῶρος γιὰ τὴ στέγασιν, οὔτε στελέχη. Ἐπρεπε ὅλα νὰ γίνουν ἐξ ἀρχῆς»¹⁹. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἡ «Ὑπηρεσία Προνοίας Στρατευομένων τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς» διέθετε 156 Γραφεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξ εἰς κεντρικὰ σημεῖα τῆς Πρωτευούσης καὶ 150 εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰ προάστεια Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς²⁰. Τὸ παράδειγμα τῆς Ὑπηρεσίας ταύτης ἐνέπνεε παρόμοιον κοινωνικὸν ἔργον, συντελούμενον ἀθορύβως εἰς πάσας τὰς Ἱ. Μητροπόλεις.

Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου

19. Ἀνέκδοτος Ἐκθεσις τοῦ Ἱερωνύμου Κοτσώνη περὶ διοργανώσεως καὶ ἐξελέξεως τῆς Ὑπηρεσίας Προνοίας Στρατευομένων, σσ. 2-14 (ἐν Ἱ. Μ. Χ α τ ζ η φ ὡ τ η, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 62).

20. Ἐνθ' ἄνωτ.

Χρυσάνθου ἰδρυθεῖσα «Ὑπηρεσία Προνοίας» ὑπῆρξεν, ὡς ἐτονίσαμεν τὸ 1967 ἐν ἄρθρῳ μας, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν «Ἐφημέριον», ἡ προϊστορία τοῦ λαμπροῦ καὶ ἐκτεταμένου ἔργου τοῦ «Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» (Ε.Ο.Χ.Α.), ἡ ὁποία προϊστορία «οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονηθῇ»²¹. Τὸ πείραμα καὶ τὸ φωτεινὸν ἐπίτευγμα τῆς «Ὑπηρεσίας Προνοίας (τῶν Οἰκογενειῶν) τῶν Στρατευομένων» ἀπέδειξεν, ὅτι εἰς τὴν πατρίδα μας ὑπάρχουν πολλὰ ἑκατοντάδες προσώπων, τὰ ὁποῖα, καταλλήλως ὀργανούμενα καὶ κατευθυνόμενα, δύνανται νὰ ἐργασθῶν ἐθελοντικῶς καὶ μετ' αὐτοθυσίας πρὸς ἐπούλωσιν τῶν κοινωνικῶν πληγῶν καὶ τῆς πολυμόρφου κοινωνικῆς δυστυχίας. Ἐξ αὐτῶν θὰ ἡδύνατο ἄριστα ἡ Ἐκκλησία νὰ στρατολογήσῃ καὶ τοὺς συνεργάτας τῆς, οἱ ὁποῖοι θὰ γίνουν τὰ στελέχη μιᾶς ὀργανωμένης συστηματικῆς καὶ ὁλοκληρωμένης διακονικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐργασίας²².

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην διεῖδε καὶ κατενόησεν ὁ μεγαλόπνευστος ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, ὁ ὁποῖος κατὰ τρόπον ρηξικέλευθον ἐκήρυξεν εὐγλωττότατα τὴν ἀνάγκην νὰ συνενωθῶν καὶ συστηματοποιηθῶν αἱ προσπάθειαι πρὸς τελεσφόρον ἐνεργοποίησιν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης ὡς ὑπερτάτου καθήκοντος πάντων τῶν Ἑλλήνων²³. Οὕτως διὰ τῆς ἰδικῆς του πρωτοβουλίας ἰδρύθη ὁ λαμπρὸς «Ἐθνικὸς Ὁργανισμὸς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» (Ε.Ο.Χ.Α.), εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἀφιερῶσωμεν τὸ ἐπόμενον ἄρθρον μας²⁴.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

21. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Τὸ ἔργον τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. (ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι), περ. «Ἐφημέριον», ἀρ. 2 (15 Ἰανουαρίου 1967), σ. 57-79.

22. Πρβλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡρωίδες τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Αἱ διακόνισσαι διὰ τῶν αἰώνων, Ἀθήναι, 1949, σ. 5.

23. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ ἀντίσταση τῆς Ἐκκλησίας στὰ χρόνια τοῦ Πολέμου καὶ τῆς Κατοχῆς, ἐφημ. «Ἐλεύθερος Τύπος», 27 Ὀκτωβρίου 1989.

24. Πρόσφατον δημοσίευσμά μας διὰ τὸν Ε.Ο.Χ.Α. εἶναι τὸ ἐξῆς: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Τὸ ἔργον τοῦ Ε.Ο.Χ.Α., περ. «Ἐκκλησιαστικὴ Ναὺς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ναυπάκτου καὶ ἀγίου Βλασίου», Ἰανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος 1989, σ. 17-18 (Ἀφιέρωμα εἰς τὸν ἀειμνήστον Ἀρχιεπίσκοπον Δαμασκηνόν).

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΟΙΗΣΗ*

Μακαριώτατε Πρόεδρε, Σεβασμιώτατοι Σύγεδροι,

Με αισθήματα δέους και συστολής εμφανίζομαι σήμερα μπροστά σας, πειθαρχώντας στην εντολή της Διαρκούς Ἱερᾶς Συνόδου, για να εισηγηθώ επί ενός θέματος πολυσήμαντου, ζωτικού και κατ' ἐξοχήν επίκαιρου, που είναι: Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος και ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) ἐν ὄψει τῆς ἐνοποιημένης Εὐρώπης τοῦ 1992. Τὸ δέος και ἡ συστολή μου προσέρχονται ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν βαρύτητα και σπουδαιότητα τοῦ θέματος τῆς εισηγήσεώς μου, ἀλλὰ και ἀπὸ τὴν ιερότητα και τὴν παράδοση τοῦ θήματος ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁμιλῶ και προπάντων ἀπὸ τὴ συναίσθηση τῆς ἀδυναμίας να ἀναπτύξω με πληρότητα, μέσα στὰ περιορισμένα χρονικὰ ὅρια μιᾶς εισηγήσεως, τίς πολλές και ποικίλες πλευρὲς και προεκτάσεις ἐνός θέματος, για τὸ ὁποῖο τόσα πολλὰ λέγονται και γράφονται τὸν τελευταῖο καιρὸ και τὸ ὁποῖο σηματοδοτεῖ και προσδιορίζει τὸ μέλλον ὄχι μόνο τῆς μικρῆς Πατρίδας μας και τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπότητας ὁλόκληρης. Ὡστόσο θὰ προσπαθῶ, με τίς σκέψεις ποὺ ἀκολουθοῦν, να ἐπιχειρήσω μιὰ ἀνατομία τοῦ ζητήματος, να ὀριοθετήσω τὴν προβληματολογία του και να διατυπώσω ὀρισμένες προτάσεις για γόνιμη συζήτηση και λήψη ἀποφάσεων, ἀφοῦ προηγουμένως ἐκφράσω τίς ὁλόθεριμες εὐχαριστίες και τὴν θαθεῖα ἐγγνωμοσύνη μου πρὸς τὴν Διαρκὴ Ἱερὰ Σύνοδο και πρὸς Ἑσᾶς, Μακαριώτατε, για τὴν μεγάλη τιμὴ ποὺ μοῦ ἐπιδαφιλεύσατε ἀναθέτοντας τὴν ἐλαχιστότητά μου, ἀνάμεσα σὲ τόσους ἄλλους ἐκλεκτοὺς Ἱεράρχες με περισσότερη ἐπιστημονική κατάρτιση και δύναμη λόγου, αὐτὴ τὴν εἰσήγηση.

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΝΩΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Τὸ ὄραμα μιᾶς Εὐρώπης χωρὶς σύνορα, πολιτικά και ὁικονομικά ἐνωμένης δὲν εἶναι τωρινό. Ἀρχίζει να ἐμφανίζεται δεῖλὰ ἀπὸ τὸν 14ον αἰῶνα τὴν σκέψη και στὰ συγγράμματα πολλῶν στοχαστῶν, φιλοσόφων και ποιητῶν, ὅπως εἶναι ὁ DANTE ALIGHIERI, ὁ PIERRE DUBOIS, ὁ GOTTFRIED - WILHELM LEIBNIZ, ὁ JEAN - JACQUES ROUSSEAU, ὁ EMMA-NUEL KANT, ὁ VICTOR HUGO, ὁ δικός μας Ἀδα-

μάντιος Κοραῆς και ἄλλοι. Ὁ Μέγας Ναπολέων εἶχε θέσει στόχο τῆς πολιτικῆς του τὴν ἐνοπίηση τῆς Εὐρώπης και ἐπεχείρησε να τὴν πραγματοποιήση με τὴν δύναμη τῶν ὅπλων ἐφαρμόζοντας τὰ ἐπεκτατικά του σχέδια. Ὅμως ἡ πρώτη συστηματική και ὀργανωμένη κινητοποίηση για μιὰ πανευρωπαϊκὴ ἐνότητα ἄρχισε τὴν δεύτερη δεκαετία τοῦ αἰῶνα μας με πρωτεργάτη τὸν ἐλληνοαυστριακὸ Κόμητα Ριχάρδο COUDENHOVE - Καλέργη. Ὁ σπουδαῖος αὐτὸς διπλωμάτης και φιλόσοφος στὸ διδλίο του «Ἡ Πανευρώπη» ὀραματίζεται τίς Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης ὡς μοναδικὴ δυνατότητα διατηρήσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀνεξαρτησίας ἀπέναντι στίς κυριαρχικὲς τάσεις και δλέψεις τῶν δύο ὑπερδυνάμεων, τῆς Ἀμερικῆς και τῆς Ρωσίας¹. Λίγα χρόνια ἀργότερα ὁ γάλλος πολιτικὸς Ἀριστείδης BRIAND μέσα στὰ πλαίσια τῆς 10ης Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (Σεπτέμβριος τοῦ 1929), ὑποστηρίζόμενος και ἀπὸ τὸν γερμανὸ συνάδελφό του GUSTAV STRESEMANN, παρουσιάζει ἕνα σχέδιο ἐνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης και προτρέπει τὰ εὐρωπαϊκά κράτη να δημιουργήσουν μιὰ πανευρωπαϊκὴ ὁμοσπονδία στὸν ὁικονομικὸ και πολιτικὸ τομέα². Ὅλες αὐτὲς οἱ ἰδέες και οἱ προτροπὲς για εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση, μολοντί εὑρισκαν πολλοὺς θιασῶτες ἀνάμεσα τὴν πολιτικὴ ἡγεσία τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, δὲν ὀδηγοῦσαν σὲ συγκεκριμένες συμφωνίες και κοινὲς πράξεις και ἀποτύγχαναν, συμπινογόμενες ἀπὸ τίς ἰσχυρὲς ἰδέες τοῦ ἐθνικισμοῦ και τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ποὺ κυριαρχοῦσαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὥσπου ἐμφανίζεται στὸ προσκήνιο τῆς Εὐρώπης ἕνας πραγματικά χαρισματικὸς πολιτικὸς ἡγέτης και ἀπόστολος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰδέας, ὁ γάλλος ROBERT SCHUMAN, ποὺ δίκαια θεωρεῖται ὁ πατέρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Στίς 9 Μαΐου τοῦ 1950 ὁ SCHUMAN, ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, διατυπώνει τὴν περίφημη διακήρυξη, ποὺ τὸ σχέδιό της συνέταξε ὁ ἴδιος μαζί με τὸν συμπατριώτη του JEAN MONNET, με τὴν ὁποία

1. Βλ. R. Condanhove Calergi, Pan-Europa, 1923, Europe Must Unite, 1936, Crusade for Pan-Europe, 1943 και O. Philip, Le Probleme de l' Union Europeenne, Edit. De la Baconniere, Paris - Neuchatel, 1950.

2. Βλ. Γεωργίου Θ. Τσέση, Μεγάλου Πρωτοπρεσβυτέρου, Εὐρωπαϊκὴ Ἐνότητα και Ἐκκλησία - Ἱεραποστολικά ἐρεθίσματα και ὁικουμενικὲς προκλήσεις, Ἐκδ. «Τέρτιος», Κατρίνη 1990.

* Εἰσήγησις εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (2 Ὀκτωβρίου 1990).

προτείνει «να τεθῇ τὸ σύνολο τῆς γαλλογερμανικῆς παραγωγῆς ἄνθρακα καὶ χάλυβα ὑπὸ κοινῇ ἀνωτάτῃ Ἀρχῇ, σὲ μιὰ ὀργάνωση ἀνοιχτὴ στὴν συμμετοχὴ καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης». Ἔτσι δημιουργεῖται ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα Ἀνθρακα καὶ Χάλυβα, ποὺ κατοχυρώνεται νομικὰ μὲ τὴν συνθήκη τῶν Παρισίων, στὶς 18 Ἀπριλίου 1951 καὶ σ' αὐτὴν μετέχουν ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, τὸ Βέλγιο, οἱ Κάτω Χῶρες καὶ τὸ Λουξεμβούργο. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα Ἀνθρακα καὶ Χάλυβα ἔγινε τὸ θεμέλιο πάνω στὸ ὁποῖο οἰκοδομήθηκε ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα μὲ τὴ συνθήκη τῆς Ρώμης στὶς 25 Μαρτίου 1957, μὲ πρῶτους ἐταίρους τὶς ἑξι εὐρωπαϊκὲς χώρες. Ἡ Κοινότητα τῶν Ἑξι διευρύνθηκε τὴν 1η Ἰανουαρίου 1973 μὲ τὴν συμμετοχὴ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Δανίας καὶ ἔγινε Κοινότητα τῶν Ἑννέα, γιὰ νὰ γίνῃ, λίγα χρόνια ἀργότερα, κοινότητα τῶν Δέκα μὲ τὴν συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ 1981 καὶ στὴν συνέχεια Κοινότητα τῶν Δώδεκα μὲ τὴν συμμετοχὴ, ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου 1986, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλίας. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ συνθήκη προσχωρήσεως τῆς Χώρας μας στὴν ΕΟΚ ὑπεγράφη στὴν Ἀθήνα στὶς 29 Μαΐου 1979 μὲ πανηγυρικὴ τελετὴ στὸ Ζάππειο Μέγαρο. Σημαντικὸς σταθμὸς στὴν πορεία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος ἀποτελεῖ ἡ ὑπογραφή ἀπὸ τὶς Κυβερνήσεις τῶν Δώδεκα ἐταίρων τῆς, τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1986, τῆς λεγομένης Ἑνιαίας Εὐρωπαϊκῆς Πράξεως, μὲ τὴν ὁποία γίνεται πιὰ πραγματικότητα καὶ μάλιστα μὲ ταχύτατες καὶ μεθοδευμένες διαδικασίες τὸ ὄραμα τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης. Σύμφωνα μὲ τὴν Ἑνιαία Εὐρωπαϊκὴ Πράξη ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ 1992 ὁλοκληρώνεται ἡ ἐνοποίηση τῶν Δώδεκα κρατῶν μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, μὲ τὴν κατάργηση τῶν συνόρων τους καὶ τὴν ἐλεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, ἀγαθῶν, ὑπηρεσιῶν, προσώπων καὶ ιδεῶν. Ὅμως τὸ ὄραμα τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης δὲν περιορίζεται στὴν ἐνοποίηση τῶν Δώδεκα κρατῶν τῆς Ε.Ο.Κ. Οἱ κοσμογονικὲς ἀλλαγές, οἱ ἰδεολογικὲς, πολιτικὲς, κοινωνικὲς καὶ οἰκονομικὲς ἀνακατατάξεις ποὺ συντελοῦνται τὸν τελευταῖο καιρὸ στὸν εὐρωπαϊκὸν χώρο μὲ τὸ γκρέμισμα τοῦ τείχους τῆς ντροπῆς, τὸ ἀνοιγμὰ τοῦ λεγόμενου σιδερένιου παραπετάσματος καὶ τὴν ἀνατροπὴ ἰσχυρῶν ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων, διευρύνουν τοῦτο τὸ ὄραμα, ὥστε σήμερα νὰ γίνεται λόγος καὶ μάλιστα ἀπὸ ἰσχυροὺς πνευματικὸς καὶ πολιτικὸς παράγοντες, ὅπως ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος ὁ Β' καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, γιὰ μιὰ ἐνωμένη Εὐρώπη ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὡς τὰ Οὐράλια

καὶ ἀπὸ τὴν Σκανδιναυία ὡς τὴν Μεσόγειο³ ἢ γιὰ «κοινὸ εὐρωπαϊκὸ οἶκο»⁴ καὶ γιὰ «κοινὴ εὐρωπαϊκὴ πατρίδα»⁵.

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΟΗΣΗ

Ἄς δοῦμε ὅμως κάπως διεξοδικώτερα τί σημαίνει εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση. Σύμφωνα μὲ τὴν διακήρυξη τοῦ ROBERT SCHUMAN καὶ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν συνθήκη τῆς Ρώμης γιὰ τὴν ἱδρύση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος (Ε.Ο.Κ.) καὶ τὶς συνθήκες γιὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα Ἀνθρακα καὶ Χάλυβα (ΕΚΑΧ) καὶ γιὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα Ἀτομικῆς Ἑνέργειας (ΕΚΑΕ), βασικὸς στόχος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως εἶναι «νὰ ὀργανωθῇ μιὰ καινούργια μορφή συνεργασίας ἀνάμεσα στὰ κράτη καὶ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, τόσο στενὴ, ποὺ θὰ κάνῃ ὅχι μόνον πολιτικὰ ἀδιανόητη, ἀλλὰ καὶ πρακτικὰ ἀδύνατη ὁποιαδήποτε σύγκρουσὴ τους στὸ μέλλον»⁶. Μιὰ τέτοια συνεργασία θὰ βασίζεται πρωτίστως στὴν κοινὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου τῶν λαῶν τῆς Κοινότητος. Εἰδικώτερα ἡ ἱδρυτικὴ συνθήκη τῆς ΕΟΚ προβλέπει ὅτι: «Ἡ Κοινότητα ἔχει ὡς ἀποστολή, μὲ τὴν δημιουργία μιᾶς κοινῆς ἀγορᾶς καὶ τὴν προοδευτικὴ προσέγγιση τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν κρατῶν μελῶν, νὰ προάγῃ τὴν ἀρμονικὴ ἀνάπτυξη τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων στὸ σύνολο τῆς Κοινότητος, τὴν συνεχῆ καὶ ἰσόρροπη ἐπέκταση τῆς οἰκονομίας, αὐξημένη σταθερότητα, ἐπιταχυνόμενη ἀνύψωση τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου καὶ σχέσεις περισσότερο στενὲς μεταξύ τῶν κρατῶν ποὺ συνενώνει». Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω ὁ στόχος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποιήσεως εἶναι διπλός. Ἀφ' ἑνὸς ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἡ ἀνύψωση τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ πολιτικὴ ἔνωση τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἰδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν λιγώτερο ἀναπτυγμένων περιοχῶν καὶ μάλιστα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ νότου, ὥστε νὰ μειωθῇ ἡ ἀπόσταση ποὺ τὶς χωρίζει ἀπὸ τὶς βιομηχανικὰ καὶ οἰκονομικὰ ἀναπτυγμένες

3. Βλ. John - Paul II, Address to Roman Curia, εἰς Osservatore Romano, English edit. 8 January 1990.

4. Βλ. Μ. Γκορμπατσώφ, Περεστρόϊκα, Νέα σκέψη γιὰ τὴ χώρα μας καὶ τὸν κόσμον, ἔκδ. Νέα Σύνορα, Ἀθήνα 1987.

5. Βλ. John - Paul II, Address to the European Parliament, εἰς Osservatore Romano, English edit. 21 November 1988.

6. Βλ. Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως Ἀνθίμου, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας γιὰ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στὴν ΕΟΚ, Εἰσήγηση στὴν Διαρκῆ Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 16-5-1979, εἰς Περιοδικὸ «Ἐκκλησία» 1 Ἰουνίου 1979, τευχ. 11, σελ. 261.

περιοχές. Άμεσοι στόχοι της ΕΟΚ είναι «ή ίδρυση μιᾶς τελωνειακῆς ἐνώσεως πού θά ἐγγυᾶται τήν ἐλεύθερη κυκλοφορία ἐμπορευμάτων στά κράτη μέλη, τήν ἄρση τῶν ποσοστῶσεων καί τῶν φραγμῶν σέ κάθε εἶδους συναλλαγές, καθῶς καί τήν ἐλεύθερη κυκλοφορία τῶν ἀτόμων, τῶν ὑπηρεσιῶν καί τῶν κεφαλαίων»⁷. Πέρα ἀπό τοὺς στόχους αὐτοὺς προβλέπεται ἡ ἄσκηση κοινῆς πολιτικῆς σέ ζωτικῆς σημασίας τομεῖς, ὅπως ἡ γεωργία, οἱ μεταφορές, τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο, ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος, ἡ προστασία τοῦ καταναλωτῆ, οἱ διεθνεῖς σχέσεις, ἡ ἄμυνα καί ἡ ἀσφάλεια, κλπ. Γιά τήν πραγματοποίηση τῶν στόχων τῆς Κοινότητος μεγάλη σημασία ἔχει ἡ προσέγγιση καί ἡ ἐναρμόνιση τῶν ἐθνικῶν νομοθεσιῶν πρὸς τήν κοινοτικὴ νομοθεσία μὲ δεδομένο ὅτι τὸ Δίκαιο τῆς ΕΟΚ ὑπέρκειται καί ὑπερισχύει τοῦ ἐθνικοῦ Δικαίου τῶν κρατῶν μελῶν της.

Στὴν μακρὰ καί ἐπίπονη πορεία γιὰ τὴν ἐνοποίηση τῆς Εὐρώπης μετὰ τίς συνθήκες τῆς Ρώμης ιστορικὸ σταθμὸ ἀποτελεῖ ἡ ὑπογραφή δύο ἀποφασιστικῆς σημασίας γιὰ τὸ μέλλον τῆς Κοινότητος κειμένων. Τοῦ «Σχεδίου Συνθήκης γιὰ τὴν ἰδρυση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως», πού ψηφίσθηκε ἀπὸ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο στίς 14 Φεβρουαρίου τοῦ 1984, καί ἡ «Ἐνιαία Εὐρωπαϊκὴ Πράξη» πού ὑπογράφηκε τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1986 ἀπὸ τίς Κυβερνήσεις τῶν δώδεκα κρατῶν τῆς ΕΟΚ. Μὲ τὰ κείμενα αὐτὰ ὁριστικοποιεῖται ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση καί δημιουργεῖται ἕνα Ὑπερκράτος καί ἕνα νέο Ἔθνος, ἡ «Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση», κάτι παρόμοιο μὲ τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Τοῦτο τὸ Εὐρωπαϊκὸ Ὑπερέθνος θά ἔχη τὴν δική του Κυβέρνηση, τὸ δικό του Κοινοβούλιο, τὴν δική του σημαία, τὸν δικό του στρατό, τὸν δικό του ἐθνικὸ ὕμνο⁸. Σ' αὐτὸ τὸ νέο Ὑπερκράτος θά ὑπάρχει ἀκόμα ἐνιαῖο νομισματικὸ σύστημα, ἐνιαῖα φορολογία, ἐνιαῖο διαδασκαστήριο. Ἔτσι καταργοῦνται ὄχι μόνο τὰ οἰκονομικὰ ἀλλὰ καί τὰ ἐθνικὰ σύνορα μέσα στὴν ΕΟΚ καί ὁ κάθε εὐρωπαῖος θά εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐγκαθίσταται, νὰ ζῇ καί νὰ ἐργάζεται ἐκεῖ ὅπου θά εὕρῃ τις καλύτερες συνθήκες.

Ἡ προώθηση καί ὑλοποίηση τῶν στόχων τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης ἐξασφαλίζεται μὲ τὰ θεσμικὰ ὅργανα τῆς ΕΟΚ, πού βασικά εἶναι τέσσερα: α) Τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο, β) Τὸ Συμβούλιο Ὑπουργῶν, γ)

Ἡ Ἐπιτροπὴ καί δ) Τὸ Εὐρωπαϊκὸ Δικαστήριο, καθῶς καί τὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο. Μὲ λεπτομερεῖς κοινοτικὲς διατάξεις καί κανονισμοὺς καθορίζονται οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ τέσσερα αὐτὰ θεσμικὰ ὅργανα τῆς Κοινότητος.

Ἡ 1η Ἰανουαρίου τοῦ 1992 θά εἶναι μιὰ ἡμερομηνία πραγματικὸ ὁρόσημο στὴν ἱστορία τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, γιὰτὶ ἀπὸ αὐτὴν θά ἀρχίσῃ νὰ λειτουργῇ μὲ ὅλες τίς συνέπειες καί σὲ ἐφαρμογὴ τῆς «Ἐνιαίας Εὐρωπαϊκῆς Πράξεως» ἡ μεγάλη εὐρωπαϊκὴ κοινοπολιτεία, ἡ ὁποία θά περικλείσῃ στοὺς κόλπους της, μὲ ἀπόλυτα δημοκρατικὲς καί εἰρηνικὲς διαδικασίες καί γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, ἀνεξάρτητα κράτη μὲ ἐθνικὲς, θρησκευτικὲς, γλωσσικὲς, πολιτιστικὲς, ἀκόμα καί οἰκονομικὲς καί κοινωνικὲς ἰδιαιτερότητες*. Τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν ἐπὶ μέρους κρατῶν θά μεταδιδασθοῦν στὴν κεντρικὴ κυδέρνηση τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης. Ἀπὸ τὴν κυδέρνηση αὐτὴ θά λαμβάνονται οἱ σημαντικώτερες ἀποφάσεις, πού θά εἶναι ὑποχρεωτικὲς γιὰ ὅλα τὰ κράτη-μέλη, ἀφοῦ ὁ νόμος τῆς Κοινότητος ὑπερισχύει τοῦ ἐθνικοῦ. Οὐσιαστικὰ τὰ κράτη-μέλη δὲν θά εἶναι παρὰ διοικητικὲς περιφέρειες τοῦ νέου Ὑπερκράτους⁹. Ἔτσι τὸ 1992 θά ἀρχίσῃ μιὰ νέα περίοδος γιὰ τὴν Εὐρώπη, πού θά κλείσῃ τὸν 20ὸ καί θά ἀνοίξῃ τὸν 21ο αἰῶνα. Μιὰ περίοδος μὲ μεγάλες προσδοκίες καί δυνατότητες. ἀλλὰ καί μὲ πολλοὺς κινδύνους καί ἀνησυχίες.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Ζακύνθος ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

* Ἡ παγκόσμια ἱστορία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ καί ἄλλες ἐνόητες διαφορετικῶν ἐθνῶν, πού ἐπιβλήθηκαν ὅμως μὲ τὴν δύναμη τῶν ὅπλων, π.χ. ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καί ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία, ἡ μὲ αἱματηρὲς ἐπαναστάσεις, π.χ. οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς —μὲ ἐπανάσταση ἐναντίον τοῦ ἀποικιοκρατικοῦ ἀγγλικοῦ καθεστώτος— καί ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση — μὲ κοινωνικὴ ἐπανάσταση τοῦ προλεταριάτου.

9. Βλ. Κωνσταντίνου Δωρ. Μουρατίδου, Προέδρου τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων, Ἡ Ὁρθοδοξία στὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη, Ἀθήνα 1990, σ. 105.

Μόλις ἐκυκλοφόρησε
ἀπὸ τίς ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας:

Μάρκου Α. Σιώτη

Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν(μίου) Ἀθηνῶν

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ
ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Ἀπευθυνθῆτε: Ἀποστ. Διακονία, Ἱασιῶ 1,
115 21 Ἀθήνα — Δραγατσανίου 2 — πλατ. Κλαυ-
θμῶνος. Τηλ. 7228.008, 3228.637.

7. Βλ. Γ. Γιούργα, Μνημόνιο γιὰ τίς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, Βρυξέλλες, Ἰούλιος 1990.

8. Βλ. π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Ἐπιμ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 1992 ἀπειλὴ ἢ ἐλπίδα, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1989, σ. 38 καί 39.

Η Α.Θ.Π. Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΑΘΩΣ (21-27 Σεπτεμβρίου 1990)*

Στή συνέχεια ὁ Παναγιώτατος πραγματοποίησε ἐπίσκεψή στήν Ἀθωνιάδα ἐκκλησιαστική σχολή, ὅπου συγκατήθηκε μέ τούς Καθηγητές καί Ἱεροσπουδαστές, πρὸς τούς ὁποίους εἶπε:

«Ὁσιολογιώτατε καί ἀγαπητέ ἅγιε Σχολάρχχα,
Ἑλλογιμάτοιο κύριοι Καθηγηταί,
Ἀγαπητοὶ Ἱεροσπουδασταί,

Εἶναι ἔντιμος ἡ καύχησις καί ἡ χαρὰ ἡμῶν, διότι εὐρισκόμεθα εἰς τὸν χώρον τῆς Ἀθωνιάδος Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας, ἐνὸς τῶν σπουδαιοτέρων καί πεφημισμένων ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους.

Ἡ καύχησις ἡμῶν ἀναφέρεται εἰς τὸ παρελθόν, ὅτε ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, ὡς μήτηρ φιλόδοτος φροντίζουσα ἐν περισσειᾷ ἀγάπης οὐ μόνον περὶ τῆς παντοειδούς ἀναπύξεως ἀλλὰ καί περὶ τῆς πνευματικῆς προσκοπῆς τῶν πιστῶν, ἴδρσε περιήματα ἐκπαιδευτήρια, ἐν οἷς καί τὴν Ἀθωνιάδα, τῇ χορηγίᾳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου, ἐγγὺς τῆς ὁποίας καί ἐλειτούργησε τὸ πρῶτον.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δικαίως σεμνύνεται, διότι εὐθὺς ἅμα τῇ τοῦ Γένους κακώσει, ἔθεσεν ὡς πρῶτον στόχον τὴν διοργάνωσιν τῆς παιδείας, συνιστῶν, ἐνισχύον καί περιθάλπον σχολεῖα πανταχοῦ, ἵνα ταῦτα ἀποτελέσουν τοὺς ναοὺς, ἐνθα ἀκοίμητος καί ἀγρυπνὸς θὰ ἀνάπῃ ἡ κανδήλα τῆς ἐλληνορθόδοξου παραδόσεως. «Ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ ἀναγνωρίζουν εἰς τὸ μεταξὺ δεκάτου πέμπτου καί δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος διάστημα ὅτι ὑπάρχει ἀξιοθαύμαστος πνευματικὴ κίνησις καί δρᾶσις, ἀποτελοῦσα ἀληθῆ τίτλον τιμῆς τῆς Μητρὸς ὅλων μας Ἐκκλησίας. Μεταξὺ δὲ πολλῶν ἄλλων σχολείων, ἐξέχουσιν καί ἰδιάζουσιν ὅλως θέσιν κατέχει, διὰ τὴν πλοσίαν καρποφορίαν καί τὴν παρορθόδοξον ἀκτινοβολίαν, ἡ λαμπρὰ τριὰς αὐτῶν, ἣτοι ἡ Πατριαρχικὴ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, ἡ Πατριαρχικὴ Σχολὴ καί ἡ Ἀθωνιάς Ἀκαδημία. Ἀκόμη καί ὁ Κοραΐς, ὁ ἀδικήσας πολλάκις τοὺς μο-

ναχοὺς καί τὸν κλῆρον, ὁμολογεῖ τὰ ἐξῆς, ὅτε συνεσιγήθη ἡ Ἀθωνιάς, ἐνεργείαις τῶν μοναχῶν τοῦ Βατοπαιδίου, πρὸς οὓς ἔγραφε: «Σᾶς εὐχαριστῶ καί ἐγὼ διότι μὲ δίδετε ἀφορμὴν νὰ κηρύξω εἰς τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης τοὺς φιλέλληνας ποιοὶ εἶναι τὴν σήμερον οἱ μοναχοὶ τῶν Γραικῶν καί νὰ ἐρωτήσω θαρρετὰ τοὺς εὐρισκομένους εἰς αὐτὴν ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος ἐὰν ἔχωσι νὰ μᾶς δείξωσι κανὲν ἔθνος ἄλλον, τοῦ ὁποίου οἱ μοναχοὶ συνέδραμον εἰς τὸ νὰ φέρωσι τὰ φῶτα τῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν πατρίδα».

Χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τοῦ δεσμοῦ, ὅστις συνέδεε τὴν Ἀθωνιάδα Ἀκαδημίαν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου εἶναι ὅσα σχετικῶς γράφει ὁ μέγας Σχολάρχης αὐτῆς Εὐγένιος Βούλγαρις, σέμνωμα ὄντως καί καύχημα τῆς Σχολῆς καί τοῦ Γένους, πρὸς τὸν ἰδρυτὴν αὐτῆς Πατριάρχην Κύριλλον τὸν Ε', ἵνα μὴ ἐρημωθῇ ἡ καλὴ ἐκείνη αὐλή, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τόσον ἡγωνίσθη καί ἐκοπίασεν ὁ Πατριάρχης: «Δικαίως ἂν εἴμεν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν σὺν πτερυγῶν καταφεύγοντες, τῆς ζητουμένης βοηθείας τυχεῖν, ἐγὼ τε καί τὰ παιδιά ταῦτα, ἃ ἔδωκε μὲν ἐμοὶ διὰ σοῦ ὁ Θεός, ἀντιδίδωμι δὲ διὰ σοῦ τῷ Θεῷ... Κύριε σῶσον, ὅτι σφοδρῶς κυμαινόμεθα καί μονονουχὶ ἀπολύμεθα. Οὐ δισταγμοῦ, οὐδ' ὀλιγοπιστίας τὰ ρήματα, ἐλπίδος δὲ μᾶλλον καί πίστεως. Οὐ γὰρ τοσοῦτον, ἐφ' οἷς τοῦτο πεπόνθαμεν ταρασόμενοι, ὅσον ἐπὶ τῷ μὴ τὰ χεῖρω καί ἔσχατα παθεῖν ποτινῶμεθα. Χείριστον δ' ἂν εἴη τι ἄλλο ἢ τὴν ὑπὸ σοῦ τοῦ μεγάλου πατρὸς καί δεσπότης συνηγμένην νεολαίαν ταύτην διασκορπισθῆναι καί τὴν καλλιὰν αὐτὴν διαλῦσαι, ὑπὲρ ἧς τοσαῦτα ἡγωνίσω καί ἐκοπίασας;».

Διεσώθη θεδαίως ἡ Ἀθωνιάς καί ἐλειτούργησεν ἐπὶ μακρὸν ἐκθρέψασα τὴν νεολαίαν ἐκείνην διὰ τῶν ἐλληνοχριστιανικῶν ἀξιῶν καί παραδόσεων, αἱ ὁποῖαι τόσον ἀκρίτως καί ἐπιζημίως φθείρονται σήμερον, ἀγλαοὺς δὲ διὰ τοῦτο προσενεγκοῦσα καρποὺς καί βοηθήσασα μεγάλως τὴν Ἐκκλησίαν καί τὸ Γένος. Καί μόνη ἡ ἐκ τῶν κόλπων τῆς Ἀθωνιάδος προέλευσις τοῦ μεγάλου ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, τοῦ ἐπιτελέσαντος τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ἔργον, τὸ ὁποῖον σήμερον παρὰ τὴν πληθὺν τῶν δυνατοτήτων καί

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 603 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

μέσων δὲν δύνανται νὰ ἐπιτελέσουν πανεπιστήμια καὶ ὠργανωμένα ἰδρύματα, δεικνύει πόσον ἀπέδιδεν ἡ παιδευτικὴ φροντίς τῆς Μητρὸς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Ἡ ἰσχύουσα τότε δι' ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Γένους κατεύθυνσις συνίστατο εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς βασικῆς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Γένους ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ ἀληθὴς παιδεία δὲν περιορίζεται εἰς τὴν μετὰδοσιν τῆς γνώσεως μόνον καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ μετ' αὐτῆς καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀνθρωπίνη γνώσις καὶ σοφία, ὅταν δὲν συμπορεύεται μετὰ τῆς θείας σοφίας, τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, καταρτᾷ μωρία καὶ πλάνη καὶ τύφλωσις καὶ παράγει μυρία κακὰ εἰς τὸν ἀνθρώπον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς αὐτῆς ἔθεσε τὴν Ἀθωνιάδα ὁ Σχολάρχης Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ὡς φαίνεται ἐξ ἀποσπάσματος ἔργου αὐτοῦ, γεγραμμένου εἰς ἀπλουτέραν γλῶσσαν: «Τί κοινὸν ἔχει ἡ σοφία τοῦ κόσμου μετὰ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ; Ἡ σοφία τοῦ κόσμου εἶναι πλάνη, εἶναι ἀφροσύνη, εἶναι μωρία κατὰ τὸν Παῦλον, ὅταν εἶναι κεχωρισμένη ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶναι ἡ ἀληθινὴ πίστις· αὐτὴ εἶναι ἡ ὄντως σοφία, ἡ ἀσφαλτος σοφία καὶ ἀπταιστος, σοφία ὁρθή».

Ἀπὸ τοιαύτης ἀρχῆς ἀντιλοῦσα ζωὴν ἡ Ἀθωνιάς Ἀκαδημία προσέφερεν εἰς πολλὰς γενεὰς μοναχῶν καὶ λαϊκῶν τὰ νάματα τῆς ἑλληνορθοδόξου παιδείας. Αὐτῆς μαθηταὶ ἐχρηματίσαμεν καὶ ἡμεῖς ἐπ' ὀλίγον ἀκούοντες τοὺς λόγους τοῦ σοφοῦ αὐτῆς Σχολάρχου. Ἐκτὸς δὲ τῆς κανχίσεως ἡμῶν διὰ τὸ παρελθὸν χαίρομεν καὶ διὰ τὸ παρὸν, καθορῶντες τὸν Σχολάρχην, τοὺς διδασκάλους καὶ ἱεροσπουδαστὰς συνεχίζοντας τὴν παραδοσιακὴν παιδείαν τοῦ Γένους.

Ἡ Ὁρθοδοξία, ἐν ἣ συνεπικνώθησαν τὰ κάλλιστα τῆς ἀρχαιοελληνικῆς παραδόσεως, συνηνωμένα πλέον μετὰ τῆς τελείας ἀποκαλύψεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐλπίδα τῆς ἀνθρωπότητος, ἀνταξίουσης ἤδη τῆς τρίτης χιλιετίας, ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν προβλημάτων, ἅτινα ἐγέννησεν ἡ ὑλόφρων παιδεία καὶ ἡ ἀνεξέλεγκτος τεχνολογικὴ ἀνάπτυξις τῶν τελευταίων αἰώνων. Τὴν φιλὴν αὐτὴν Ὁρθοδοξίαν ἀγαπήσατε καὶ ὑπηρετήσατε, ἀξιότιμοι κύριοι Καθηγηταὶ καὶ ἀγαπητοὶ μαθηταὶ τῆς Ἀθωνιάδος, διὰ νὰ ἐπουλωθοῦν αἱ πληγαὶ καὶ τὰ τραύματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν κόσμου.

Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις καὶ ἔμπλεοι χαρὰς διὰ τὴν προσωπικὴν μετ' ὑμῶν ἐπικοινωνίαν, ἀπονέμομεν εἰς

ὅλους ὑμᾶς, ὁμοῦ μετὰ τῶν συγκαθηνητῶν ἡμῶν διὰ τὸ ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ καὶ περιπύρῳ φυτωρίῳ ἐπιτελούμενον ἔργον, τὰς πατρικὰς καὶ Πατριαρχικὰς ἡμῶν εὐχὰς καὶ εὐλογίας. Καλὴν πρόοδον καὶ ὁρθόδοξον φώτισιν!».

Ἀπὸ τὴν ἐπίδειξιν τοῦ «τράγου» τοῦ Ἀγίου Ὁρους στὸν Παναγιώτατο στὸ Ἱεροκοινοτικὸ μέγαρο.

Μετὰ τὴν Ἀθωνιάδα σχολή, ὁ Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε στὶς Καρυές τὸ κονάκι (ἀντιπροσωπεῖο) τῆς Σιμωνόπετρας, τῆς τόσο ἀξιόλογης αὐτῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ποὺ δοκιμάσθηκε περισσότερο ἀπὸ ὅποιανδήποτε ἄλλη στὴν τελευταία φοδερὴ πυρκαγιὰ ποὺ ἐπληξέ τὸν Ἅθω. Ἐκεῖ τὸν ὑποδέχθηκε μαζί με τὸν Καθηγούμενο, εὐπαιδευτο, πνευματικὸ καὶ διακριτικὸ γέροντα Αἰμιλιανό, ὁλόκληρη ἡ λαμπρὴ Σιμωνοπετρίτικη ἀδελφότητα, ποὺ περιλαμβάνει καὶ ἀρκετοὺς ἄλλοεθνεῖς, ποὺ τοὺς ἔφερε στὴν Ὁρθοδοξία. Καὶ οἱ Πατέρες, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πολυχρονισμὸ τοῦ Παναγιωτάτου ἔψαλαν καὶ τὸ παρακάτω τροπάριον σὲ ἤχρ α'. («Τῆς ἐρήμου πολίτης»), ποὺ εἶχε ἐμπνευσθεῖ πρὶν ἀπὸ λίγη ὥρα ὁ κατὰ πάντα χαριτωμένος

Ὁ Παναγιώτατος μετὰ τὸν Πρωτοπρεσβύτερον καὶ τὸν Πολιτικὸν Διοικητὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους κ. Κ. Λούλη στὴν Ἱερὰ Κοινότητα.

Σιμωνοπετρίτης ἱερομόναχος Ἀθανάσιος καὶ μετὰ καλὸς σύνη μᾶς ἐπέτρεψε τὴ δημοσίευσή του:

«Ἐκ τῆς Πόλεως ἦλθες εἰς τὸ Ὄρος τὸ Ἅγιον,
τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπάσης, ὀφθαλμὸς ὁ ἀκοίμητος,
κομίζων τοῖς σοῖς τέκνοις πατρικὴν,
εὐχὴν Παναγιώτατε φωστήρ,
ὅθεν πάντες χαρμωσύνως ἀπὸ ψυχῆς,
κραυγάζομεν καὶ λέγομεν,
ζῆθι ὦ Δέσποτα σεπτέ,
ζῆθι εἰς χρόνον μήκιστον,
χάριτι καὶ προσεθείαις τῆς Σεμνῆς,
Δεσποίνης Θεομήτορος».

Κατόπιν ὁ Παναγιώτατος ἀνῆλθε στὸν ἄνω ὄρο-
φο τοῦ ἀντιπροσωπείου, ὅπου ἐδρεύει ἡ Πολιτικὴ Διοί-
κηση τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καὶ τὸν ὑποδέχθηκε ὁ Πο-
λιτικὸς Διοικητὴς κ. Κων. Λούλης ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ
προσωπικοῦ. Στὸ δεῖπνο, ποὺ παρατέθηκε τὸ βράδυ
στοῦ Μπουραζέρη, ὁ κ. Λούλης προσφώνησε μετὰ σεβα-
σμοῦ καὶ ἀγάπης τὸν Παναγιώτατο καὶ Ἐκείνος ἀπάν-
τησε:

«Ἀξιότιμε κύριε Διοικητὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους,

Ἐπιθυμοῦμεν ἐν πρώτοις νὰ ἐκφράσωμεν δι' ὑ-
μῶν πρὸς τὴν κυρίαρχον Ἑλληνικὴν Πολιτείαν τὰς
θερμοτάτας εὐχαριστίας ἡμῶν καὶ τῶν τιμῶν μελῶν
τῆς συνοδείας ἡμῶν δι' ὅσα αὕτη ἐπραξε καὶ πράττει
κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ἡμῶν ἐνταῦθα, ἐν τῷ Ἁγιωνύ-
μφῳ Ὄρει. Νὰ εὐχαριστήσωμεν προσέτι καὶ ὑμᾶς,
κύριε Διοικητά, διὰ τὸ ἐγνωσμένον ἐνδιαφέρον, τὸν
σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν πρὸς τε τὴν Μητέρα
Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς
τοὺς πατέρας καὶ ἀδελφοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ διαχιλιετῇ αὐ-
τῆς ἱστορίᾳ ἀπέκτησε μοναδικὴν καὶ πολύτιμον ἐμπει-
ρίαν, ἐμπειρίαν συνυπάρξεως καὶ συνεργασίας μετὰ
τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων, ἀκολουθοῦσα τὴν σύστασιν
τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεον «ποιεῖ-
σθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεῦξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ
πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν
ἐν ὑπεροχῇ ὄντων ἵνα ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διά-
γωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι» (Α' Τιμ.
2, 1-2). Ἰδιαίτερος ἐνταῦθα, ἐν τῷ Ὄρει τῷ Ἁγίῳ,

ἐνθα καταφεύγουν οἱ μοναχοί, ἵνα ρυσθοῦν ὡς σιρουθία ἐκ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ παγίδων τοῦ κακοῦ καὶ πιερώσουν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ τῇ ἡσυχίᾳ τὸν μυστικὸν αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἔρωτα, ἡ ἐξασφάλισις τῆς νομιμότητος καὶ τῆς ασφαλείας ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας τυγχάνει ἐξαιρετικῶς συντελεστικὴ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τῆς μοναχικῆς αὐτῶν κλήσεως.

Εἶναι θεβαίως δυσχερὲς ἐνταῦθα τὸ ἔργον τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Πολιτείας, διότι, πρέπει νὰ κινήται μετὰ εὐαισθησίας καὶ πολλῆς προσοχῆς, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε, προσφέρων τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ποικίλων βιωτικῶν ἀναγκῶν τῶν μοναχῶν, νὰ ἀποφεύγῃ συγχρόνως νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ καθαρῶς ἐσωτερικὰ πνευματικὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἐπιλύουν οἱ μοναχοὶ ἐν τῇ Ἱερᾷ αὐτῶν Κοινότητι ἐπὶ τῇ θάσει τῆς μακραίωνος Ἀγιορειτικῆς παραδόσεως, τῆς στηριζομένης ἐπὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Γνωρίζομεν, ὅτι ὑμεῖς, κύριε Διοικητά, εὐλαβεῖσθε καὶ ἀγαπάτε τὸ Ἅγιον Ὅρος, ὅτι εἴσθε τῇ προθέσει ἀγιορείτης πολὺν πρὶν ἢ ἡ Πολιτεία σᾶς καλέσῃ εἰς τὴν ὑπεύθυνον καὶ ὑψηλὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ὅτι διακαῆς σας πόθος εἶναι ἡ προκοπὴ τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ ἡ ὑποβοήθησις τῶν μοναχῶν εἰς τὸ πνευματικὸν τῶν ἔργον.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποῖου ὑπάγεται τὸ Ἅγιον Ὅρος, εἶναι ἐνήμερον τῶν προσπαθειῶν ἃς κατεβάλετε ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων ὑμῶν ἐνταῦθα, διὰ νὰ βελτιωθοῦν αἱ συνθῆκαι ἐποπτείας καὶ ασφαλείας τῶν ἀνεκτιμῆτων θησαυρῶν τῆς Ἀγιορειτικῆς Πολιτείας. Τιμᾷ τὸ ἔργον καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὑμῶν ἀσχετῶς ἂν ἡ τελευταία θεομηνία τοῦ πτωρὸς, ὀφειλομένη εἰς τὴν παιδαγωγοῦσαν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἀπέδειξεν ἀνεπαρκῆ ὅλα τὰ μέτρα καὶ ὅλας τὰς ασφαλιστικὰς προβλέψεις καὶ ἀπέδειξε τὴν ἀλήθειαν τῆς γραφικῆς ρήσεως «ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἡγρυπνησεν ὁ φυλάσσων» (Ψαλμ. 126,1). Ἡ πρώτη ἀσφάλεια καὶ ἡ πρώτη ασφαλιστικὴ μέριμνα ὧν μας πρέπει νὰ κατατείνει πάντοτε εἰς τὸ νὰ καταστήσωμεν ἑαυτοὺς ἀξίους τῆς θείας φυλακῆς καὶ προστασίας, ἄνευ τῆς ὁποίας ὅλα τὰ ἀνθρώπινα μέσα, χρήσιμα καὶ ἀρχὴν καὶ ἀπαράιτητα, ἀποδεικνύονται ἀνίσχυρα καὶ ἀσυντελῆ.

Χαίρομεν ἰδιαίτερος διότι τὰ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει διὰ τῆς συνεργασίας ὧν τῶν ἀρμοδίων ὁργάνων καὶ τῆς συμπολίας αὐτῶν πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ

Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου βαίνουν καλῶς, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς μεταβάσεως εἰς τὸ κοινόβιον τῶν τελευταίων ιδιορρυθμῶν Μονῶν. Ἡ Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία τιμῶσα καὶ ἀγαπῶσα τοὺς μοναχοὺς ὡς ἐκλεκτὰ αὐτῆς τέκνα δὲν θὰ παύσῃ νὰ φροντίζει ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν προκοπῆς καὶ τελειώσεως τῶν ἀθλουμένων καὶ ἀσκουμένων ἐν αὐτῷ πατέρων.

Εὐχόμεθα διὰ τοῦτο, ἀξιότιμε κύριε Διοικητά καὶ ἐξοχώτατοι ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἐγείροντες τὸ κύπελλον, ὅπως ὁ Κύριος χαρίζηται ὑμῖν, τοῖς οἰκείοις καὶ συνεργάταις ὑμῶν ὕγειαν καὶ δύναμιν, φωτίξῃ δὲ ὑμᾶς καὶ τὴν ἡν ἐκπροσωπεῖτε ἔντιμον Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὸ φρονεῖν καὶ ἐργάζεσθαι ἀγαθὰ ὑπὲρ τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

Ἡ χάρις τοῦ ἐν Τριᾷδι ὑμνουμένου Θεοῦ προσβείαις τῆς Κυρίας Θεοτόκου εἴη μετ' ὑμῶν. Ἀμήν.

(Συνεχίζεται)

I. M. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

Δ) γτῆς τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱ. Συνόδου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

- ★ Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, ΑΘΩΟΣ (ἀπάντησὴ σὲ 56 ἐρείσματα τῆς ἀπιστίας).
- ★ Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνού, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.
- ★ Καθηγ. Μάρκου Α. Σιώτη, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.
- ★ Καθηγ. Βλασίου Φειδᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (988 - 1988).
- ★ Ἐπικ. Καθηγ. Γ. Ἀντουράκη, Ο ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.
- ★ Καθηγ. Ἰωάννου Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ, τόμοι Α' καὶ Β'.

Ἐ π α ν ε κ δ ὀ σ ε ι ς

- ★ Ἀρχιμ. Ἐπιφ. Θεοδωροπούλου, ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ (μὲ ἐρμηνεία, Ε' ἔκδοσις).
- ★ Καθηγ. Στυλ. Παπαδοπούλου, Η ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ: Βασίλειος Καισαρείας (Β' ἔκδοσις).
- ★ Ἀρχιμ. Ν. Πρωτοπαπᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΜΑΓΙΑ (Δ' ἔκδοσις).

Η ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΙΣ Η.Π.Α.* (2-29 Ἰουλίου 1990)

Μετά τή Θ. Λειτουργία ὁ Παναγιώτατος ἀπένευμε τὸ ὁφρῖνον τοῦ ᾽Αρχοντα Μεγάλου Δικαιοφύλακος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας στὸν διακεκριμένο ὁμογενῆ κ. Βασίλειο Καλύβα ἐπιβραβεύοντας τὴν προσφορά του στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς. Κατὰ τὴν καθιερωμένη τελετὴ ὁ Παναγιώτατος εἶπε μεταξὺ ἄλλων:

«Ἡ Μήτηρ Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ παρακολουθοῦσα μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος τὴν πρόδοον τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην τέκνων αὐτῆς καὶ χαίρουσα διὰ τὴν πρόδοον ταύτην, σήμερον ἀγάλλεται ἐπιβραβεύουσα τὴν τιμίαν προσφορὰν τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς Ἐντιμολογιότητος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὸ εὐσεβὲς ἡμῶν Γένος, ἀπονέμουσα ἰδίαις ἡμῶν Πατριαρχικαῖς χερσὶ τὸ ὁφρῖνον τοῦ ᾽Αρχοντος Μεγάλου Δικαιοφύλακος αὐτῆς.

Ἡ προσφορά Σας, Ἐντιμολογιότητε ᾽Αρχων, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ δὴ εἰς τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου, διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἔδρας αὐτῆς καὶ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς μεγάλης ταύτης Χώρας, ἀποτελεῖ ὄντως λαμπρὸν παράδειγμα συμπαροστώσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας καὶ δεικνύει ὅτι καὶ ὑμεῖς «ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησανροῦ τῆς καρδίας ὑμῶν» προσφέρετε τὸ ἀγαθόν».

Τὸ πρῶτὴ τῆς Δευτέρας 9ης Ἰουλίου πραγματοποιήθηκε μὲ ἐπισημότητα καὶ λαμπρότητα στὸ ξενοδοχεῖο «Σέρατον» τῆς Οὐάσιγκτον ἡ ἐναρξὴ τῶν ἐρσιῶν τῆς 30ῆς Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς. Τὴν ἐκδήλωση λάμπρυνε μὲ τὴν παρουσία του ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Δημήτριος, ὁ ὁποῖος ἀπηύθυνε θερμὸ χαιρετισμὸ πρὸς τοὺς συνέδρους καὶ εὐλόγησε τίς ἐργασίες τους. Ὁ Παναγιώτατος εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἱερώτατε ἀδελφε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου κύριε Ἰάκωβε,

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα προσφιλεῖς τῆς Ἐκκλησίας,

Μὲ πολλὴν πατρικὴν συγκίνησιν καὶ ἐγκαύχησιν ἐν Κυρίῳ ἀτενίζομεν σήμερον πάντας ὑμᾶς συνηγμένους ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ συγκροτοῦντας τὴν Τριακοστὴν Κληρικολαϊκὴν Συνέλευσιν τῆς ὑπὸ τὴν ὑμετέραν λίαν ἡμῖν ἀγαπητὴν Ἱερότητα Ἱερᾶς ἡμῶν Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς.

Τόσον αὐτὸς ὁδὸς ὁ θεσμὸς τῆς Κληρικολαϊκῆς —ὁ ἀπολύτως κατηξιωμένος εἰς τὴν συνείδησιν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ὁμογενείας— ὅσον καὶ τὸ συγκεκριμένον θέμα καὶ σύνθημα τῆς παρουσίας Κληρικολαϊκῆς: «ὥς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε... ἐν πάσῃ ἀγαθῶσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ» (Ἐφ. 5, 8-9), ἀποτελοῦν λόγους ἐπαρκεῖς καὶ ἰσχυροὺς διὰ νὰ συμπληγνυρίζωμεν ἐπὶ τῇ εὐλογημένῃ ταύτῃ συναντήσει.

Καὶ οἱ σὲς μὲν πανηγυρίζετε συνερχόμενοι διὰ πολλοστὴν φορὰν, ἵνα ὑπὸ τὴν φωτεινὴν καὶ ἐν τούτῳ ποδηγέτησιν τοῦ ἁγίου Ποιμενάρχου σας ἀνακρίνητε καὶ ἀποτιμήσητε τὴν ἐν ἀλληλεγγύῃ εὐθύνης ἐπιτελεσθεῖσαν κατὰ τὴν διαρρεῦσασαν διετίαν δοῶσιν καὶ ζωὴν τῆς ἐνιαῦθα Ἐκκλησίας μας, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀρχιτεκτονήσητε τὰ τῆς προσεχοῦς διετίας, ἡμεῖς δὲ οἱ ἀπὸ τῆς σεπτῆς καὶ ἱστορικῆς Καθέδρας τῆς Μητρὸς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας πανηγυρίζομεν προσερχόμενοι ἵνα ἐπευλογήσωμεν διὰ πρῶτην φορὰν ἐκ τοῦ σύγγενος, ὅσα εὐφημα καὶ θεοφιλεῖ κληρὸς καὶ λαὸς ἐπράξατε εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ οἰκοδομὴν τοῦ λαοῦ Του.

Ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου, ἀποτελοῦσα τὴν πλέον πολυάνθρωπον καὶ ἀνεπτυγμένην ἐπαρχίαν τοῦ πανσέπιου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὀφείλει ἀσφαλῶς μέγα μέρος τῆς τοιαύτης κατὰ Θεὸν προκοπῆς εἰς τὸν θεσμὸν τῆς Κληρικολαϊκῆς, ὅστις ἐσφυρηλάτησεν ἐπὶ τὸ ἐπισημότερον τοὺς ἀδελφικοὺς δεσμούς καὶ τὴν συνείδησιν τῆς κοινῆς εὐθύνης εἰς κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, γέροντας

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 607 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17 τεύχους.

Οἱ Ὀρθόδοξοι Οὐκρανοὶ ὑποδέχονται μὲ τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμά τους προσφέροντας ἄρτο, τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχῃ κ. Δημήτριο, στὴν πνευματικὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ ὁποίου ὑπάγονται. (Φωτ. Δ. Πανάγου).

καὶ νέους, διὰ τὴν διάσωσιν τῶν τιμίων θρησκευτικῶν καὶ πολιτιστικῶν παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους, καὶ τὴν μεταλαμπάδενσιν τούτων εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Εἶναι δὲ προφανές, ὅτι ὁ κοινὸς οὐτις ἱερὸς ἀγὼν δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς πνευματικῆς φρουρογνωμίας τῶν ὁμογενῶν μας, τῶν διεσπαρμένων ἀπὸ μακροῦ εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τοῦ Ἀντικοῦ Ἡμισφαίου, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐμπλουτισμὸν ἀνάλογον τῆς μεγάλῃς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας, τῆς ὁποίας ἡ ἐν γένει ἐπιρροὴ ἐπὶ τὰς τύχας ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος συνεχῶς αὐξάνει, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἐλευθέρου κόσμου.

Τὸ θέμα καὶ τὸ σύνθημα τῆς ἐφειτεινῆς Συνελεύσεως Σας ἀποτελεῖ ἡθικὴν προτροπὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς ἐνδυναμένους τὸν Χριστόν, ὅστις εἶναι «τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον καὶ ἀγιάζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον».

Καλούμεθα, λοιπόν, ὑπὸ τοῦ Παύλου νὰ συνειδητοποιήσωμεν τὴν ἀπλὴν μὲν, ἀλλὰ καὶ θεμελιωδεστάτην ἀλήθειαν, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἔχομεν ἡ ὑ ξ η μ έ ν α ς ὑ π ο χ ρ ε ω σ ε ι ς ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐὰν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι διαθέτουν τὸν κατὰ φύσιν φωτισμόν, ὥς κτισθέντες οἱ πάντες «κατ' εἰκό-

να καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ», ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ βαπτισθέντες ἐν Χριστῷ ἐνεδύθημεν «χιτῶνα εὐφροσύνης καὶ δικαιοσύνης», «χιτῶνα φωτεινόν», αὐτὸν τοῦτον τὸν Κύριον. Καὶ διὰ τῆς κατὰ χάριν νιοθεσίας ταύτης γενόμενοι «τέκνα φωτός» ὑποχρεούμεθα ὄχι ἀπλῶς νὰ πράττωμεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κάποια ἔργα περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον φωτεινά, ἀλλὰ νὰ περιπατῶμεν συνεχῶς ὥς «τέκνα φωτός».

Εἶναι δηλαδὴ πολὺ χαρακτηριστικόν, τὸ ὅτι δὲν ζητεῖ ὁ Παῦλος ἔργα αὐτονομήν, πὺν νὰ ἔχουν τὴν ἀξίαν τῶν καθ' ἑαυτά, ὥς νὰ ἔχουν ἀποκοπὴ ὁριστικὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον πὺν τὰ ἔκαμε. Τέτοια ἔργα ἐντυπωσιακὰ καὶ αὐτοδιαφημιζόμενα κάνει συνήθως ὁ φουικός ἄνθρωπος: Τὸν Παρθενῶνα, τὶς Πυραμίδες, τὸν Πύργον τοῦ Ἀϊφελ. Ὁ χριστιανὸς καλεῖται νὰ κάμῃ μνημεῖο φωτός τὸ κάθε θῆμά του, τὴν κάθε ἀναπνοήν του. Δι' αὐτὸ ζητεῖται νὰ περιπατήσῃ μὲ φῶς ἐν φωτί, δηλαδὴ λουμένος ὁ ἴδιος εἰς τὸ φῶς καὶ συνεχῶς ἀναβαπτίζόμενος μέσα εἰς τὴν ἄπλετον φωτοχυσίαν τῆς Θείας Χάριτος. Κι αὐτὸ δὲν εἶναι ἕνας ἀνέφικτος «εὐσεβὴς πόθος», οὔτε κενὴ περιεχομένου ὑποκριτικὴ φιλοδοξία. Εἶναι πραγματικότης ἀπλὴ καὶ δεδομένη, ὅσον ἀπλὸν καὶ δεδομένον δι' ὅλους εἶναι τὸ

Η ΕΚΛΟΓΗ, ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΝΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ κ. ΙΑΚΩΒΟΥ

Α' Η ΕΚΛΟΓΗ

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος συνήλθε εἰς τακτικὴν Αὐτῆς συνεδρίαν τὴν 2αν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 9.30' πρωΐνῃ ἐν τῇ συνήθει αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν Αὐτῆς παρὰ τῇ Ἱ. Μονῇ Ἀσωμάτων - Πετράκη. Πρῶτον θέμα τῆς ἡμερησίας διατάξεως ἦτο «ἡ ἐκλογή διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς κηρυκτικῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικαίας», τοῦ μέχρι πρό τιμος Μητροπολίτου Νικαίας κυροῦ Γεωργίου, ἐκδημήσαντος πρὸς Κύριον τὴν 19ην παρελθόντος μηνὸς Αὐγούστου.

Ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος τῆς Ἱ. Συνόδου, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ μετὰ τὴν κεκανονισμένην προσευχὴν προσφωνήσας τοὺς Σεβασμιωτάτους Συνδικοὺς Συνέδρους καταλλήλως, προσεκάλεσεν αὐτοὺς ὅπως προσέλθουν εἰς

τὴν κάλπην διὰ τὴν ἀνάδειξιν ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος Κληρικοῦ ἀξίου καὶ ἱκανοῦ, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν διαποίμανσιν τοῦ ποιμνίου τῆς ὡς ἄνω Ἱ. Μητροπόλεως.

Γενομένης οὕτω ψηφοφορίας, κατὰ τὸ ἄρθρον 24, παρ. 3, τοῦ Νόμου 590) 1977, ἀπεφασίσθη ἡ πλήρωσις τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικαίας δι' ἐκλογῆς καὶ οὐχὶ διὰ καταστάσεως, τῆς τελευταίας μὴ τυχούσης τῆς πλειονοψηφίας τῶν 2)3 τῶν παρόντων ψηφοφόρων.

Κατόπιν τούτου ἡ Ἱ.Σ.Ι. προὐχώρησεν εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ τριπροσώπου, κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἁρθροῦ 25 τοῦ ἰδίου Νόμου. Ἐκ τῆς ἐκλογῆς ταύτης ἀνεδείχθησαν 1) ὁ Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος Παπαθανασίου - Γκίνης, Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου, λαβὼν ψήφους 40. 2) ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Δαδώνης κ. Χρυσόστομος, Ἑγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς

φῶς. Ἀρκεῖ νὰ δεχθῇ κανεὶς ὁλόκληρον τὴν ζωὴν ὡς ἓνα συνεχὲς θαῦμα τῆς Θείας Προνοίας, πὺν καλούμεθα ὅλοι νὰ ζήσωμεν ἐν ἀφελότητι καρδίας» (Πρ. 246), ὅπως οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἢ ὅπως τὰ παιδιὰ. Ἀλλωστε, αὐτὴ ἡ μέχρι παιδικότητος ἀπλότης καὶ αἰσιοδοξία εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν ὅλων τῶν Ἀμερικανῶν. Καὶ τὸ θαυμάζομεν, καὶ τὸ ζηλεύομεν ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι. Εἰς αὐτό, λοιπόν, τὸ οὕτως εἰπεῖν «φυσικὸν περιβάλλον» σας, συνεχίσατε νὰ δημιουργεῖτε ἔργα ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης καὶ πάσης ἀγαθωσύνης.

Ἡ κατὰ Θεὸν προκοπὴ ὅλων τῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ διακαὴς πόθος καὶ ἡ ἀδιάλειπτος εὐχὴ τῆς Μητρὸς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν προσωπικῶς.

Ἀλλὰ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον συνδέουν μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς στενοὶ καὶ ὅλως ἰδιαίτεροί δεσμοί. Διότι, οὐδεὶς βεβαίως ἀγνοεῖ, δι' εἰς τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν πὺν λέγεται Ἑλληνορθόδοξος Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου ἀριστοτεχνῆς ἀπαράμιλλος καὶ σκαπανεὺς ἀκάματος ὑπῆρξεν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἐν συνεχείᾳ ἐκλείσεν ἐπὶ μακρὸν καὶ τὸν πάνσεπιον Οἰκουμενικὸν Θρόνον ὡς ἄμεσος ἡμῶν πρόκατορος, ὁ ἀείμνητος Πατριάρχης Ἀθηναγώρας.

Καὶ ἀποτελεῖ μίαν ἀκόμη τοῦ ἀειμνήστου ἐκεῖνου

Πρωθυεράρχου ὑψίστην εὐεργεσίαν πρὸς τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀμερικῆς, τὸ δι' ἀκριβῶς ἐκεῖνος μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἐπέλεξε καὶ τὸν ἐπαξίως συνεχίσαντα καὶ φιλοτίμως ἐπανεξήσαντα τὸ ἐνιαῦθα ἔργον σημερινὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀμερικῆς κύριον Ἰάκωβον. Τὴν πολυσχιδὴν προσφορὰν καὶ τούτου τοῦ διαπρεποῦς Ἱεράρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ὅχι μόνον ἀνεγνώρισε πάντοτε εἰς τὸ ἀκέραιον, ἀλλὰ καὶ ἐβράβευσε διὰ παντὸς μέσον, διότι ὄντως ἐδικαίωσε τὰς προσδοκίας καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῆς, τῆς ἐνιαῦθα μεγαλοουργούσης Ὁμογενείας, καθὼς καὶ τῶν παντοίων ἀρχῶν τῆς μεγάλης ταύτης Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας.

Συγχαίροντες μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἀδελφῶν καὶ αὐθις πᾶσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄντως λαμπρὰ καὶ ἀξιέπαινα ἔως τοῦ νῦν ἐπιτεύγματά σας, ὡς ἐδλογημένου συνόλου κλήρου καὶ λαοῦ, —ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀντικατοπτρίζει καὶ ἡ Κληρικολαϊκὴ Συνέλευσίς σας— εὐχόμεθα πλουσίους καὶ ἀγλαοὺς τοὺς καρποὺς καὶ τῆς παρούσης Συνελεύσεως.

(Συνεχίζεται)

Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

Δ/ντῆς τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Πεντέλης, λαβὼν ψήφους 38 καὶ 3) ὁ Πανος. Ἀρχιμανδρίτης Εὐσέβιος Πιστολῆς, Κληρικὸς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πειραιῶς, λαβὼν ψήφους 26, καὶ κατηρτίσθη οὕτω τὸ τριπρόσωπον. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν ἐκλογὴν ἡ Ἱεραρχία ἐξέλεξε τὸν Ἀρχιμανδρίτην κ. Ἰάκωβον Παπαθανασίου - Γκίνην ὡς Μητροπολίτην Νικαίας διὰ ψήφων 37, τοῦ β' ἐκ τῶν ὑποψηφίων λαβόντος ψήφους 30, τοῦ δὲ γ' λαβόντος ψήφους 2.

Κατόπιν τούτου ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος ἐκάλεσε τὸν ἐκλεγέντα ἐνώπιον τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἐτελέσθη τὸ κεκανονισμένον μικρὸν Μήνυμα κατὰ τὸ ὁποῖον προσεφώνησε αὐτὸν λέγων:

«Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις. Θεοφιλέστατε ἐψηφισμένε Μητροπολίτα τῆς Ἀγιοτάτης Μητροπόλεως Νικαίας, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας διὰ ψήφων 37 ἀνέδειξεν ὑμᾶς Μητροπολίτην τῆς Ἱ. Μ. Νικαίας, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῇ Θεοφιλῶς ἀρχιερατεύσαντος κυροῦ Γεωργίου, ἐκδημήσαντος εἰς Κύριον. Ἀναθέτοντες οὖν ὑμῖν τὴν διαποίμανσιν τῆς λαοῦσης ὑμῖν Ἱ. Μ. Νικαίας εὐχόμεθα αὐτὸν μὲν νὰ ἀναπαύσῃ, Ὑμᾶς δὲ προαχθέντα ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Ἀρχιεραμματος τῆς Ἱ. Συνόδου —ὅπου ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἐκοπιάσατε— εἰς τὸν Ὑψιστον τῆς Ἀρχιερωσύνης Βαθμὸν νὰ ἀναδείξῃ ἄνδρα ἱκανόν, πρᾶον καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑπερμαχόν ὡς ὁ ἀείμνηστος προκατόχος ὑμῶν ἦτο. Εὐχόμεθα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ ὁποῖον ἐξέλεξε Ὑμᾶς σήμερον νὰ καθοδηγῇ Ὑμᾶς καὶ ἐν τῇ περαιτέρω πορείᾳ Ὑμῶν ἐν τῇ διαποιμάνσει τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικαίας».

Ἐν καταφανεῖ συγκινήσει ὁ Θεοφιλέστατος Ἐψηφισμένος Μητροπολίτης Νικαίας ἀντιφωνῶν εἶπεν:

«Μακαριώτατε Πρόεδρε τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Συνοδικοὶ Ἀρχιερεῖς, ἐν εὐχαριστίᾳ πολλῇ πρὸς τὸν Ἀρχιποιέμενα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Μακαριώτατον Πρόεδρον τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ τὰ Μέλη Αὐτῆς, ἀποδέχομαι τὴν λαχοῦσάν μοι Ἱερὰν Μητροπόλιν Νικαίας, ὑποσχόμενος ὅπως ἐπιδοθῶ εἰς ἀγῶνας πρὸς δόξαν τοῦ ἐν Τριᾷδι Ἁγίου Θεοῦ διὰ τὴν προάσπισιν τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας, ἀναλίσκων ἑαυτὸν ἐν τῇ Διακονίᾳ τοῦ ποιμνίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικαίας, ἐν ἀφοσιώσει πάντοτε θαυεῖα πρὸς τε τοὺς θείους καὶ Ἱεροὺς Κανόνας, τὰς ἱερὰς ἡμῶν Παραδόσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου. Εὐχαριστῶ θερμῶς ἅπαντας».

Εὐθὺς ἀμέσως ἡ Σεπτῇ Ἱεραρχία καὶ ὁ ἐψηφι-

σμένος κατελθόντες εἰς τὸ Συνοδικὸν παρεκκλήσιον τῶν Παμμ. Ταξιάρχων καὶ Καθολικὸν τῆς Ἱ. Μονῆς Πετράκη ἐτέλεσεν τὸ μέγα Μήνυμα, ἐνῶ πλῆθος πιστῶν προσήλθον ἵνα παρακολουθήσουν αὐτὸ καὶ εὐχηθοῦν εἰς τὸν ἐψηφισμένον τὰ δέοντα.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νικαίας κ. Ἰάκωβος.

Β' Η ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ

Τὴν Κυριακὴν, 7 Ὀκτωβρίου 1990, ἐτελέσθη εἰς τὸν Ἱ. Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν ἡ χειροτονία τοῦ νέου Μητροπολίτου Νικαίας κ. Ἰακώβου. Τὴν χειροτονίαν ἐτέλεσε ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφεῖμ, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος Βαρθολομαίου, Ἀλεξανδρουπόλεως Ἀνθίμου, Δημητριάδος Χριστοδούλου, Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων Κλεόπα, Κιλικίου Ἀμβροσίου, Ν. Σμύρνης Ἀγαθαγγέλου, Παραμυθίας Τίτου, Σάμου Παντελεήμονος, Πειραιῶς Καλλινίκου, Χίου Διονυσίου, Ἡλείας Γερμανοῦ, Σερρών Μαξίμου, Κερκύρας Τιμοθέου, Κίτρους Ἀγαθονίκου καὶ

Φωκίδος Ἀθηνῶν. Εἰς τὸ Ἱ. Βῆμα συμ-
προσηύχοντο πολλοὶ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς ἐκ
τῶν Ἱ. Μητροπόλεων Νικαίας, Μεγαρίδος κ.λπ., ἐνῶ
εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν παρίσταντο ἐκπρόσωποι τῶν Ὑπουρ-
γείων Παιδείας καὶ Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, τῶν Νο-
μαρχιῶν Πειραιῶς καὶ Δυτ. Ἀττικῆς καὶ τῶν Δήμων
τῆς Μητροπόλεως Νικαίας καὶ Μεγάρων. Ὁλόκληρος
ὁ Ἱ. Ναὸς καὶ ἡ πρὸ αὐτοῦ περιοχὴ ἦσαν κατὰ μέσους
λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξεδήλωσε πολλὰκις τὸν ἐνθουσιασμόν
του διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ χειροτονουμένου. Τὸν χειρο-
τονηθέντα προσεφώνησεν καταλλήλως ὁ Μακ. Ἀρχιε-
πίσκοπος καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ χειροτονηθεὶς ἐξεφώνησε
τὸν κατωτέρω χειροτονητήριον λόγον:

Μακαριώτατε,

Ἡ στιγμή αὐτὴ ἡ μοναδικὴ καὶ ἀνεπανάληπτος
εἰς τὴν ζωὴν μου δὲν προσφέρεται διὰ λόγους μὲ
ρητορικά σχήματα καὶ φιλοσοφικοὺς στοχασμούς. Εὐ-
ρισκόμενος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ὡς «ἐνώπιος ἐνωπίω»,
ἔχω τὴν διάθεσιν νὰ ἐξομολογηθῶ εἰλικρινὰ καὶ νὰ
καταθέσω εἰς τοὺς καθημαγμένους δι' ἐμὲ πόδας τοῦ
Κυρίου τὰς ὑποσχέσεις μου καὶ τὴν θερμὴν ἰκεσίαν
ὅπως μὴ ἐγκαταλείπῃ με ἀλλὰ νὰ καταπέμψῃ τὸν
Παράκλητον ἵνα «ἐνοικήσῃ ἐν ἐμοὶ καὶ ἐμπεριπατή-
σῃ καὶ ὁδηγῇ με εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν», εἰς τὸν
δύμον τοῦ Σταυροῦ τὸν ὁποῖον ἀρχίζω σήμερον.

Ὁ Κύριος ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπομιμνά-
νων «ὑπογραμμὸν ἵνα τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ ἐπακολου-
θῇσωμεν» κατὰ τὸν ἀπόστολον. Καὶ πραγματι, ἐὰν ὁ
Ἐπίσκοπος δὲν φέρει ἐπάνω του τὰ ἴχνη τοῦ Σταυ-
ροῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκινήσῃ καὶ νὰ προκαλέ-
σῃ ἐσωτερικοὺς κραδασμούς εἰς τὸ ἐμπιστευθῆν ὑπὸ
τοῦ Κυρίου ποιμνίον του, ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ἀφύ-
πνισιν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν.

Ἐχει προσφύεσται λεχθῇ ὅτι «εἰς τὸν ἅγιον Ἐ-
πίσκοπον ἀντιστοιχεῖ λαὸς εὐσεβής· εἰς τὸν εὐσεβῆ
Ἐπίσκοπον ἀντιστοιχεῖ λαὸς τίμιος· καὶ εἰς τὸν τί-
μιον Ἐπίσκοπον ἀντιστοιχεῖ λαὸς ἄσκητος».

Καλοῦμαι λοιπὸν νὰ ἐμπνεύσω τοὺς μαχητάς, νὰ
πυροδοτήσω τοὺς ἥρωας, νὰ ὁδηγήσω τοὺς τυφλοὺς,
νὰ ἀφυπνίσω τοὺς νυσταγμένους, νὰ περισυλλέξω
τοὺς ναυαγούς.

Χρειάζεται νὰ ἔχει ὁ Ἀρχιερεὺς δύναμιν γίγαν-
τος ὥστε νὰ προτάσῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἀντὶ τῆς
ιδιᾶς του δόξης. Εἶναι πραγματικὸν μαρτύριον νὰ
συγχωρῇ αὐτοὺς πὺν τὸν μισοῦν, κατὰ τὰ λόγια τοῦ
Κυρίου «ἐδλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ κα-
λῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς». Εἶναι ἄθλος νὰ

«χαίρῃ μετὰ χαιρόντων καὶ νὰ κλαίῃ μετὰ κλαίων-
των».

Διὰ νὰ συντελεσθοῦν ὅλα τὰ ἀνωτέρω μὲ τὰς ἀν-
θρώπινες δυνάμεις μόνον, εἶναι ἀδύνατον «διὰ τὸ
ἐδόλυσθον καὶ ἐδεξαπάτητον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως».
Διὰ τοῦτο αὐτὴν τὴν στιγμήν ὁ Μακαριώτατος Ἀρ-
χιεπίσκοπος καὶ ἡ οὐκ ἐπὶ τῶν Ἱεραρχῶν χορεία διὰ
τῶν τιμίων αὐτῶν χειρῶν θὰ καλέσουν τὴν χάριν
τοῦ Παγαίου καὶ τελευταρχικοῦ Πνεύματος ἵνα αὐτὸ
«ὁδηγήσῃ με εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν».

Δημοσιογράφος ἐφημερίδος τινὸς τῆς παρελ-
θούσης Τετάρτης «ἄκων» προφητεύων» ἔγραψεν ὅτι
«τὸ Ἁγιον Πνεῦμα (κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς
μου) ἦταν ἐπάνω ἀπὸ τὴν Μορὴν Πειράκη» ὅπου
διεξήγειτο ἡ ἐκλογή· αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια! αὐτὸ εἶ-
ναι τὸ μέγα θαῦμα τῆς Ἐκκλησίας! «Οὐ τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἁγιον κατοικεῖ καὶ κατευθύνει τὴν Ἐκκλησίαν
«εἰς ὁδοὺς εὐθείας καὶ νομὰς χαρισμάτων». Ὁχι μόνον
τὴν ἰδικήν μου ἐκλογήν ἀλλὰ ὅλας τὰς ἐκλογὰς
τῶν Ἀρχιερέων τὰς ἐνεργεῖ τὸ Παγαῖον Πνεῦμα.
Αὐτὴ εἶναι πίστις ἀναλλοίωτος καὶ ἀμετάθετος ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ.

Ὁ Κύριος ἐκάλεσε τοὺς ἀγραμμάτους ἁλιεῖς, τὸν
ἀρνητὴν Πέτρον διὰ νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν
Του, διὰ νὰ φανῇ ὅτι τὸ μέγα θαῦμα τῆς Ἐκκλησίας
εἶναι «ἐκ Θεοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἡμῶν»· διὰ νὰ φανερωθῇ
ὅτι «ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται».
Ἐδῶ ἀρμόζει τὸ σοφὸ Μικρασιατικὸν λόγιον: «Καλὸς,
κακὸς καλόγηρος πόρτα τοῦ παραδείσου», δηλαδὴ ὁ
Θεὸς ἀνοίγει τὸν Παράδεισον καὶ ὅχι οἱ ἄνθρωποι.

Τοὺς δισταγμούς μου καὶ τοὺς φόβους μου, Μα-
καριώτατε, ἀπαλύνει α) τὸ γεγονός ὅτι στρατεύομαι
νὰ ποιμάνω τὸν εὐλογημένον λαὸν τῆς Νικαίας, ὁ
ὁποῖος φέρει ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν τὰ σίγματα τοῦ
μαρτυρίου τὸν ξεροζιζωμένον λαὸν τῆς Νικαίας, εἰς
τὰ ἐνδύματα τοῦ ὁποῖου ἀχνίζονται ἀκόμα οἱ σταγόνες
τοῦ αἵματος καὶ τῶν δακρύων τὰ ὁποῖα προκάλεσαν
οἱ ἀλλογενεῖς καὶ ἀλλόθρησκοι κατακτηταί, οἱ ὁποῖοι
ἐξεροζίζωσαν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ ἱερὰ χῶματα
τῶν ὁσίων καὶ τῶν ἁγίων.

Δὲν φοβοῦμαι, λοιπὸν, τοὺς ἀπογόνους τῶν ἁγίων,
αὐτοὺς πὺν φεύγοντας ἀπὸ «αἰς χαμένες παιρίδες
τους» προτίμησαν ἀντὶ ἄλλου θησαυροῦ νὰ πάρουν
μαζί τους «τὰ ἅγια λείψανα καὶ τὶς εἰκόνες τῶν ἁ-
γίων» καὶ β) ὅτι τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Νικαίας ἐποί-
μανε ἐπὶ 23 ὁλόκληρα ἔτη μία χαρισματικὴ ἐκκλη-
σιαστικὴ φανογενεῖα, ὁ Μητροπολίτης Νικαίας
Γεώργιος Πανλίδης, τὸ πέρασμα τοῦ ὁποῖου ἄφησε

βαθειὰ τὰ ἴχνη ἐνὸς σιοργικοῦ πατρὸς καὶ εἰς ἐμὲ μίαν δυσβάστακτον πνευματικὴν κληρονομίαν.

Εὐγνωμόνως σιγέφω τὴν σκῆψιν καὶ τὸν λόγον μου πρὸς τὸν παριστάμενον πνευματικόν μου πατέρα καὶ παιδαγωγὸν εἰς Χριστόν, τὸν Ἀρχιμανδρίτην Δαμασκηνὸν Κατράκούλην, ἰδρυτὴν καὶ προϊστάμενον τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίου Ἰωάννου Μακρυνοῦ Μεγάρων, τοῦ ὁποίου ἡ φωτεινὴ φυσιογνωμία θὰ μὲ στηρίξῃ.

Πρὸς τὸν ἀείμνηστον Μητροπολίτην Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Ἰάκωβον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαβον τοὺς δύο βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης, τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος κ. Βαρθολομαῖον, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπηρέτησα ὡς Ἱεροκλήρυξ, καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐδιδάχθην τὰς θείας ἀρετὰς τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀνεξικακίας.

Θὰ εἶμαι ἀγνώμων ἐὰν δὲν μνησθῶ καὶ ἐὰν δὲν προσευχηθῶ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ συμπατριώτου μου Μητροπολίτου Λαρίσης κυροῦ Σεραφεῖμ, τοῦ συμβαλλόντος τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ φθάσω εἰς αὐτὴν τὴν στιγμήν.

Ὑποκλίνομαι εὐλαβῶς πρὸς τὴν Σεπιτὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία μοῦ ἐμπιστεύεται διὰ τῆς ψήφου της τὸ ὑψηλὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης διακόνημα. Ὑπόσχομαι εἰς Αὐτὴν ὅτι θὰ κρατήσω, σὺν Θεῷ, ὑψηλὰ καὶ ἁσβεστον τὴν δάδα τῆς πίστεως, ὅτι θὰ ὑπερμαχήσω διὰ τὴν ὀρθοδόμησιν τῶν δογμάτων τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅτι θὰ πολεμήσω, ὅση ἡ δύναμίς μου, διὰ τὴν προφυλάξω τὸ ὕψος Αὐτῆς ἐμπιστευθὲν ποιμνιον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικαίας ἀπὸ τοὺς ποικιλιωνόμους ἐχθροὺς τῆς πίστεως, οἱ ὁποῖοι τοὺς τελευταίους καιροὺς ἐυρίσκονται ἀπειλητικῶς πρὸ τῶν θυρῶν.

Τέλος, δὲν θὰ παύσω νὰ μνημονεύω, Μακαριώτατε, τοῦ τιμίου ὀνόματός Σου, τοῦ δυνατοῦ πηδαιλούχου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς καιροὺς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν χαλεπούς, διότι ἐπὶ ἐπαιεῖαν περίπου μοῦ ἐνεπιστεύθης τὸ ἄκρως τιμητικὸν καὶ εὐαίσθητον ἔργον τῆς Ἀρχιεραγματείας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδοκιμάσθην ὡς ἐν χωνευτηρίῳ, ἀλλὰ ἡ δοκιμασία αὐτὴ μοῦ προσέφερεν πλουσίαν Ἐκκλησιαστικὴν ἐμπειρίαν, πολύτιμον διὰ τὴν περαιτέρω διακονίαν μου.

Πλησίον Σου, μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ μιμηθῶ καὶ νὰ διαλαλῶ τὰς τρεῖς μεγάλας ἀρετὰς Σου: τὴν συγγνώμην, τὴν ἀνεξικακίαν καὶ τὴν παρηγορίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν, εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς τῆς διοικήσεώς σου, οὐδέποτε ἠθελήσατε νὰ ἀποσείσετε εὐ-

θύνας, ἀποδίδοντάς τις εἰς τὸν ὑφιστάμενόν σου, ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τοὺς προϊσταμένους. Ὁμολογῶ, Μακαριώτατε, ὅτι ὁ κυριώτερος συντελεστής τοῦ σημερινοῦ μου θαύματος εἶσαι ἐσύ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ χρέος μου μεγάλο.

Τελειώνοντας αὐτὴν μου τὴν ἐξομολόγησιν σιγέφω καρδίαν καὶ χεῖλη πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Χριστόν καὶ ἐξαιτοῦμαι τὸ ἄπειρον ἔλεος ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τοῦ ἀνατεθέντος ποιμνίου μου: Κύριε, λεύκανον αὐτὰς καὶ ποιήσον νύμφας τῆς Βασιλείας Σου. Ὅπως ὑπεσχέθης νὰ διακονῇς Σὺ τοὺς προσκεκλημένους εἰς τὴν ἐπουράνιον Τράπεζάν Σου, κάμε καὶ ἐμένα διάκονον ἄξιον αὐτοῦ προσφέρειν θυσίας ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, τοῦ φέρειν αὐτῶν τὰς λύπας καὶ τοὺς πόνους ἐν διακονίᾳ ἀγάπης».

Μέγα ἀρχιϋῦτα Χριστέ, ὁ ἀπλώσας τὰς παλάμας καὶ ἐνώσας τὰ τὸ πρὶν διεσιῶτα, καλῶν με νῦν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐνότητος τῶν πάντων, δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά Σου, εἰς ἔπαινον δόξης Σου.

Εὐχαριστῶ Σε Δέσποτα Ποιμένα, ὑπέρβρε, ὁ αὐγάζων τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας Σου, φωταγείαις μουσικαῖς τῆς Σῆς Ἀναστάσεως. Ἐνίσχυσόν με ἵνα ἐλκύσω πρὸς Σε τὰς εἰκόνας Σου ἀσπίλους καὶ ἀμώμους, ὅπως ἀπαύσιως Σε δοξάζωσιν ἐν τῇ πανηγύρει τῶν πρωτοτόκων, ἔνθα ἡ εὐφροσύνη τῶν ἁγίων ἐστὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀ μ ἡ ν.

Μετὰ τὴν χειροτονίαν, ὁ νέος Ἀρχιερεὺς μετέβη, ἐν μέσῳ ἐνθουσιωδῶν ἐκδηλώσεων, εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς ὅπου τὸν ἀνέμενε καὶ τὸν ὑπεδέχθη ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος καὶ πλῆθος λαοῦ, τὸ ὁποῖον ἠὐχήθη εἰς τὸν νέον Μητροπολίτην Νικαίας μακροημέρευσιν καὶ θεοφιλῇ ποιμαντορίαν.

Ἡ ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διαβεβαίωσις τοῦ νέου Ἀρχιερέως, ἐγένετο τὴν 6ην Νοεμβρίου 1990.

(Συνεχίζεται)

Κυκλοφορεῖ προσεχῶς
ἀπὸ τῆς Ἐκδόσεως Ἀποστολικῆς Διακονίας
Καθηγ. ΑΝΔΡΕΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΑΜΩΜΟΙ ΕΝ ΟΔΩ ΑΛΛΗΛΟΥ·Ι·Α
Σχόλιο ἐρμηνευτικὸ στὴ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία

ΤΑ ΕΙΣΟΔΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΗΣ ΝΟΗΤΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ

Τὴν πρώτην τῶν ἑπτὰ ἐξάδων τοῦ ἱεροῦ Σαρανταήμερου, ἡ θεόπνευστος ἁγία Μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία μᾶς καλεῖ νὰ βιώσωμεν τὴν σεβασμίαν θεομητορικὴν Ἑορτὴν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Παρθένου Μαρίας καὶ ἀρχηγοῦ τῆς νοητῆς ἀναπλάσεως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀπείρου Θεοῦ καὶ Κυρίου ἐκ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ θὰ διοχετεύωνται εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Θεοῦ, ἐν Ἱερουσαλὴμ, γίνεται ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἡ τελετουργικὴ ὑποδοχὴ Ἐκείνης, τῆς ὁποίας ἡ ἐμφάνισις ἐν τῷ κόσμῳ ἡμῶν, ἀποτελεῖ «τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ προοίμιον». Καί, ἐν τῷ αὐτῷ πάλιν ναῷ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν λειτουργικῷ καὶ λατρευτικῷ κλίματι, γίνεται τοῦ θεοεπαγγέλτου θείου Λυτρωτοῦ καὶ Μεσίου, τοῦ τεσσαρακονθήμερου ταύτης τῆς Παρθένου Υἱοῦ, ἡ ὑπαπαντὴ καὶ ἀναγνώρισις, ὡς τοῦ προπεφητευμένου καὶ προσδοκωμένου Θεοῦ Σωτῆρος. Ἐν τῷ γεωμετρικῷ τόπῳ, λοιπόν, τῆς φανερώσεως, τόσον τοῦ σαρκωθέντος, ἐνανθρωπήσαντος καὶ νηπιάσαντος θείου Λυτρωτοῦ Μεσίου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσον καὶ τῆς προαιωνίως προορισθείσης, ἵνα γίνῃ φυσικὴ καὶ πραγματικὴ μήτηρ αὐτοῦ «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου», Θεοτόκου καὶ Θεομήτορος Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἥτοι τῷ χριστιανικῷ ὁρθοδόξῳ ναῷ μυσταγωγούμενοι φιλοσοφοῦμεν, στοχαζόμεθα καὶ θεολογοῦμεν:

Ἐπρεπε νὰ συγκαταβῇ ἐκ τοῦ ἀπείρου ὕψους τῆς θεότητος αὐτοῦ, ὁ δεύτερος τῆς παντοκρατορικῆς Τριάδος, ὁ ἄυλος καὶ ἄσαρκος μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατρός. Ἐπρεπε νὰ κυφορηθῇ καὶ γεννηθῇ, ὡς τέλειον ἐννεάμηνον θεῖον Παιδίον, προσλαμβάνον τὴν ἀδαμιαίαν φύσιν ἡμῶν, ὁ Ἐμμανουήλ. «Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον» (Γρηγορ. Θεολ., Ἐπιστολὴ 101, πρὸς Κληδόνιον P.G. 37, 189). Ἡ σὰρξ ἦν προσέλαβεν ὁ σαρκωθείς καὶ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος Κύριος ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας εἶναι «ἡ θεοδόχος σὰρξ» (Γρηγορ. Νύσσ., † 394, Λόγ. Κατηχητ. 32,3. 36,8 P.G. 45, 10-108. Κυρίλλ. Ἱεροσολ., † 386, Κατηχ. 12, 4-5. 15,1. 4,9. 12, 25, 29, 32. 12, 2-5. 17, 6. 10,12. 12,31. 7,9. 10,19).

Ἡ «κεχαριτωμένη» Παρθένος Μαρία, κατὰ τὴν πρόνοιαν καὶ στρατηγικὴν τοῦ κυβερνῶντος τὰ πάντα Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἔπρεπε νὰ γεννηθῇ «ἐξ ἐπαγγελίας» ἐκ τῶν δικαίων θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἀννης, καὶ τριετὴς ἀφιερωθῇ εἰς τὸν Κύριον τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα ἀνατραφῇ εἰς τὰ Ἅγια σκηνώματα τοῦ τρισαγίου Θεοῦ, διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ ὑπουργή-

σῃ εἰς τὸ ἀπόρητον καὶ μυστηριώδες σχέδιον τῆς θείας ἐν Χριστῷ Οἰκονομίας. Προωρίσθη ἡ ἐν γυναιξὶν «εὐλογημένη» (Λουκ. 1, 28, 42) Κόρη, ἵνα προσφέρῃ τὸ ψυχοφυσικὸν αὐτῆς σύνολον, εἰς τὸν Δημιουργὸν καὶ Κτίστην αὐτῆς, Τριαδικὸν Θεόν, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐργαστήριον οὐρανοῦ καὶ γῆς, «ἀρχηγὸς τῆς νοητῆς ἀναπλάσεως»! Καὶ ἀνεδείχθη ἡ εὐλογημένη, προεκλεγμένη καὶ κεχαριτωμένη θεόπαις Μαρία «Ἀρχηγὸς τῆς νοητῆς ἀναπλάσεως», ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν εὐδοκήσαντος τοῦ ἀθεάτου καὶ ἀνεκφράστου θείου Πατρός, συγκατέβη τοῦ ὑψίστου ἡ δύναμις, τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς ὁ συνάναρχος καὶ συναίδιος Υἱὸς καὶ Λόγος, καὶ ἐνήργησεν, ἐν τῇ γαστρὶ τῆς νεαρωτάτης αὐτῆς ἀπογόνου τοῦ Προφητάνακτος Δαβὶδ, τὴν φρικτὴν ὑποστατικὴν ἔνωσιν, τοῦ τρίτου τῆς Τριάδος συνανάρχου καὶ συναίδιου Ἁγίου Πνεύματος, ἐτοιμάσαντος καὶ παρασκευάσαντος τὴν δεκαπενταετίδα Κόρην, πρότερον, ἵνα καταστῇ δεκτικὴ τοῦ Θεοῦ Λόγου, χωρίον τοῦ ἀχωρήτου, δοχεῖον τοῦ ἀπείρου πλαστοουργοῦ θείου Λόγου! Πρὸς τί δὲ τὸ ἀσύλληπτον καὶ ἀκατάληπτον καὶ Ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις τῆς κενώσεως τοῦ θείου Λόγου, ἐν τῇ γαστρὶ τῆς θεωθείσης καὶ «λογωθείσης» θεολέκτου Παρθένου, ὅπου «ὁ Λόγος Σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰω. 11, 14-18), ἵνα ἐνωθῇ ἡ καταπεσοῦσα, ἐξαχρειωθείσα καὶ ὠδίνουσα (Ρωμ. 8,22) Κτίσις, μετὰ τοῦ ἑαυτῆς Κτίστου καὶ ἀποκατασταθῇ εἰς τὸ ἀρχέτυπον κάλλος καὶ κλέος. Ἵνα ἐπανενωθοῦν οἱ ἀπόκληροι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι, μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἵνα συναποθεωθῇ τὸ ἀνθρώπινον. Ἐστρατήγει δὲ ἐν τῷ θεσπεσίῳ τούτῳ θεανθρωπίνῳ δράματι ὁ θεῖος Βασιλεὺς, Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς καὶ Λόγος, προσλαμβάνων ἐκ ταύτης τῆς παναμώμου, παγκάλου καὶ Παναγίας Παρθενομήτορος τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα, ἵνα ἀναστήσῃ τὴν καταπεσοῦσαν, ἐξαχρειωθείσαν καὶ δουλωθείσαν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ τῷ θανάτῳ ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ ἵνα σύμπαν τὸ ἀνθρώπινον ἐνώσας μετὰ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, λέγει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος († 390), «Τοῦτο ἡμῖν τὸ μέγα μυστήριον βούλεται τοῦτο ἡμῖν ὁ ἐνανθρωπήσας δι' ἡμᾶς καὶ πτωχεύσας Θεός, ἵνα ἀναστήσῃ τὴν σάρκα καὶ ἀνασώσῃται τὴν εἰκόνα καὶ ἀναπλάσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἵνα γενώμεθα οἱ πάντες ἐν ἐν Χριστῷ» (Λόγ. Ζ', Ἐπιτάφ. εἰς Καισάρ. 23 P.G. 35, 764).

Ἐσαρκώθη ὁ προσδοκώμενος νὰ γεννηθῇ ἐν τῷ Σπηλαίῳ τῆς Βηθλεὲμ καὶ ἀνακλιθῇ ὡς νεογνὸν ἐν τῇ

θεοδέγμονι Φάτνη Θεὸς Λόγος Ἐμμανουήλ, «ἵνα τῇ τῆς θεότητος κοινωνίᾳ συναποθεωθῇ τὸ ἀνθρώπινον» (Γρηγόρ. Νύσσης, Ἐνθ' ἀνωτ. 36,8). Καὶ ἀναλογιζόμεθα, «τὸν νοῦν εἰς Οὐρανὸν μεταθέντες», πρὸ τῆς προσελεύσεως ἡμῶν εἰς τὴν Θ. Εὐχαριστίαν τῶν Χριστουγέννων: Ἐάν, διὰ τῆς θείας Μεταλήψεως, συναποθεοῦται τὸ ἀνθρώπινον, πόσον μᾶλλον ἐθεώθη Ἐκεῖνη ἥτις τῷ παντεχνήμονι Λόγῳ σάρκα ἐδάνεισε; Πόσον μᾶλλον ἐθεώθη Ἐκεῖνη ἥτις ἔσχε τὸν συγκαταβάνα Θεὸν Λόγον ἐνοικον ἐξ αὐτῆς ἐνσωματούμενον (Κυρίλλ. Ἱεροσολ., Κατήχ. 12, 4-5. 15,1. 4,9. 12, 25, 29, 32. 12, 2-5. 17,6. 10,12. 12,31. 7,9. 10,19).

Στοχαζόμεθα σχετικῶς, ὅτι ἡ συζητηθεῖσα ἐν Χαλκηδόνι (451) «ἀνάγκρσις» εἶναι ἡ ἐν τῷ Θεανθρώπῳ Ἰησοῦ Χριστῷ «ἀνάγκρσις» παντὸς κτιστοῦ, μετὰ τῶν Ἀκτίστων. Ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος, χάρις εἰς τὸ ἐκ τῆς Παρθένου ταύτης ληφθὲν «πρόσλημμα», εἰσέρχεται εἰς τὴν πανανθρωπίνην Ἱστορίαν καὶ τὸν Πολιτισμόν, διὰ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν μετοχετεύει καὶ κληροδοτεῖ δύο τινά: Τὴν ἄκτιστον ζωὴν τῆς Τριαδικῆς μιᾶς καὶ μόνης ζωῆς καὶ ἀληθινῆς θεότητος, καθὼς καὶ τὴν ἰδικήν Του φυσικὴν καὶ ἀληθινὴν Μητέρα, Θεοτόκον καὶ Ἀειπαρθένον Μαρίαν. Ταύτην τὴν θεόλεκτον Παρθένον τὴν ἀνατραφεῖσαν ἐν τῷ Οἴκῳ Κυρίου, ὁ ἐνανθρωπήσας ἐξ αὐτῆς Θεὸς Λόγος, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ ὁ Θεάνθρωπος θὰ διακηρύξῃ προσφιλεστάτην Μητέρα Του (Ἰω. 19,26. Κυρίλλ. Ἱεροσολ., Κατήχ. 7,9). Καὶ μετὰ τὴν πανηγυρικότητα καὶ οἰκουμενικότητα τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἀγ. Πνεύματος, κατὰ τὴν πεντηχοστὴν ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεώς Του ἡμέραν (Πράξ. 1,14. Κυρίλλ. Ἱεροσ. Κατήχ. 16,4. 17, 13-19) κατέστησε μητέρα τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ, ἥτις εἶναι «ὁ παρατεινόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας Χριστός» ἀλλὰ καὶ ἐνὸς ἐκάστου, κατ' ἄτομον χριστιανοῦ, κατέστησε Μητέρα, τὴν ἰδικήν Του μητέρα ὁ παντάναξ καὶ Θεάνθρωπος Χριστός, τὴν παντάνασσαν Μαρίαν, ἵνα βοηθῇ μὲ τὴν μητρικὴν τῆς φιλοστοργίαν πάντα πιστὸν λάτρεν τοῦ Ὑιοῦ αὐτῆς, καθ' ἡμέραν, εἰς τὴν «λειτουργικὴν ἡσυχίαν» τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως καὶ ζωῆς καὶ εἰς τὴν «ἀδιάλειπτον προσευχήν» τῆς χριστοκεντρικῆς καὶ αποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ παράδοσις, ἄλλωστε, τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἡ μετουσιωμένη εἰς τὴν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ μετόχους τῆς ἀκτίστου ζωῆς τῆς Τριαδικῆς παντοκρατορικῆς Θεότητος. Καὶ τὴν ἄκτιστον ταύτην μυστικὴν ζωὴν τῆς Ἀγίας Τριάδος, νηπιόθεν ἐβίωσεν ἡ ἀνατραφεῖσα ἐν τῷ Οἴκῳ Κυρίου κεχαριτωμένη αὕτη Παρθένος Μαρία, ἡ θεοεπάγγελ-

τος αὕτη «γυνὴ» τῆς Ἑδὲμ (Γεν. 3, 13-16) καὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Γαλ. 4,4) «ἡ Παρθένος» τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου (7,14) καὶ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (1, 16-23). Καὶ ἐβίωσε τὴν μυστικὴν ταύτην ζωὴν τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἡ θεόνυμφος αὕτη Παρθένος Μαρία, ἀπὸ τῆς εἰς τὸν Ναὸν Εἰσόδου καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (Λουκ. 1, 26-45) καὶ μέχρι τῆς πρὸς τὸν Ὑῖον καὶ Θεὸν αὐτῆς μεταστάσεως.

Οὕτω, διὰ τὸν βαθυστόχαστον παρατηρητὴν καὶ στοχαστὴν τῆς Βίβλου καὶ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ «ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη» Παρθένος Μαρία ἀποδεικνύεται ἡ ἀνακεφαλαίωσις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἡ ἐκ π λ ῥ ο σ ι ς τ ο Ὑ Π ρ ο φ η τ ι σ μ ο Ὑ α ὕ τ ῆ ς.

Ὡς «ἡ Παρθένος» δὲ αὕτη τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Ἡσαΐου, τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Παύλου, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ζωσαν μαρτυρίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Καὶ διεγείρει ἡ Μήτηρ τοῦ Κυρίου τοὺς εὐλαβούμενους, ἀγαπώντας καὶ οἰκειούμενους αὐτήν, ὡς ὄντως Θεοτόκον καὶ Μητέρα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος αὐτῶν, πρὸς τὴν μυστικὴν βίωσιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως καὶ θεώσεως, πραγματοποιουμένης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ βιωματικῇ ζωῇ, ὡς ἀνακεφαλαίωσεως (Recapitulatio: Ἐφεσ. 1, 10), ἐπίκεντρον τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸ μυστήριον τῆς Παρθένου, ἥτοι τὸ τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐξ αὐτῆς. Διὰ τῆς οἰκειώσεως τῆς τεθεωμένης συνανθρώπου ἡμῶν, Θεοτόκου Παρθένου Μαρίας, βοηθοῦμεθα πληρέστερον νὰ οἰκειωθῶμεν τὸν ἐξ αὐτῆς ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐπὶ τῷ τέλει, νὰ ἀποκατασταθῶμεν εἰς τὴν ἀρχέγονον, παρὰ τῷ Θεῷ, μακαρίαν προπρωτικὴν κατάστασιν τῆς εὐδαίμονος ἀθωότητος, ἣν ἐμόλυνε καὶ ἀνέτρεψεν ὁ μολυσμὸς τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων γενάρχων ἡμῶν (Εἰρη., † 202, Adv. Haeres., 111, 18). Ἰδοὺ διατὶ εἰσάγεται ἡ τριετής Παρθένος Μαρία εἰς τὸν Οἶκον Κυρίου, ἵνα, ἀναδειχθεῖσα «καθαρῶτατος ναὸς τοῦ Σωτῆρος» καταστήσῃ ἡμᾶς μετόχους τῆς Σωτηρίας, ἣν τίκει ἐν τῷ Σπηλαίῳ καὶ ἀνακλίνει ἐν τῇ τρισαγίῳ Φάτνῃ.

† Ἀρχιμ. ΕΥΘ. ΕΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

Μιχαὴλ Γαλανοῦ

«ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ»

Κυκλοφοροῦν ἤδη καὶ οἱ 12 τόμοι ἀπὸ τὸ μνημειώδες ἔργο τοῦ μεγάλου συγγραφέως. Ἀληθινὸ θησαύρισμα γιὰ κάθε βιβλιοθήκη. Ἐκδόση τρίτη, Ἀποστολικῆς Διακονίας.

ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Κατὰ τὴν Πατερικὴ παράδοση τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ μᾶς εἰσάγει στὸ μυστήριον τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ὅπως ἡ Χριστολογία τοῦ κατὰ Λουκᾶν καὶ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ Χριστολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι κατὰ βάση «Πνευματική»: Ἡ Σάρκωσις καὶ ἡ Ἀνάστασις εἶναι ἔργον τοῦ Πνεύματος, τὸ Ὅποιο συνιστᾷ τὴν Μεσσιανικὴν χρῆσιν τοῦ Ἰησοῦ (ἐντὸς τοῦ Ὁποίου το Πνεῦμα ἀναπαύεται), κατὰ τέτοιον τρόπο ὥστε ἡ ὑπαρξὶς τοῦ Χριστοῦ, ὅπως παρετήρησε ὁ Ἰωάννης Ζηζιούλας, εἶναι μία «ὑπαρξὶς ἐν πνεύματι»¹. Ὁ Χριστὸς ἔδωσε στὴν ἀνθρωπότητα τὴν δυνατότητα νὰ γίνῃ «πνευματοφόρος». Ὁ Λόγος σαρκώθηκε ὥστε νὰ δυνηθοῦμε νὰ λάβουμε «Πνεῦμα», ὅπως γράφει ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας². Ἡ οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ, ἡ νίκη του ἐπὶ τοῦ ἄδου καὶ τοῦ θανάτου, ἡ Ἀνάληψις Του, ἦνωσαν γιὰ πάντα τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἐπέτρεψαν τὴν ἔλευση τῆς Πεντηκοστῆς. Ἐκτοτε ἡ Ἐκκλησία προσφέρει στοὺς ἀνθρώπους τὴν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως πού ταυτίζεται μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μέσα στὴν Θεολογία καὶ τὴν ἐμπειρία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, λαμβάνει μία ἐννοία ζωοποιῶ καὶ ὄχι γνωσιολογική. Καλεῖται συνεχῶς ὡς τὸ «ζωοποιῶν», ἐκεῖνο πού παρέχει τὴν ζωὴν. Παρέχει μιὰ ζωὴ ἰσχυρότερη τοῦ θανάτου τὴν ἴδια τὴν ζωὴ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι αὐτὸ πού «ἐπεφέρετο» ἐπὶ τῶν ὑδάτων» (Γεν. 1,2) σὰν μιὰ πραγματικὴ κοσμικὴ Πεντηκοστὴ πού ἐπεξηγεῖ τὴν δυναμικὴ ἱερότητα τῆς κτίσεως. Εἶναι αὐτὸ πού διαφυλάσσει καὶ ὁδηγεῖ πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοὺς «λόγους», δηλαδὴ τὴν πνευματικὴ οὐσία τῶν ὄντων. Εἶναι αὐτὸ πού διαδηλώνεται μὲ ἕνα προσωπικὸ τρόπο ἥδη μέσα στὴν ἱστορία τῆς διαθήκης καὶ τῆς εὐαγγελικῆς προετοιμασίας. Τέλος, εἶναι αὐτὸ πού συνήργησε ὥστε ἡ Σάρκωσις καὶ τὸ Πάσχα νὰ γίνουν «ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν» ἐντὸς τοῦ «πνευματικοῦ» σώματος, ἐντὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος τοῦ Ἀναστάντος. Διότι, ὅπως ἔλεγε ὁ Εἰρηναῖος Λυώνος, «ἐντὸς τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ πλησιάζουμε στὴν πηγὴ τοῦ Πνεύματος»³.

Στὴν Τριαδικὴ θεολογία, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔχει κατὰ τὸ ἀπερινόητο, τὸ ἀνώνυμο, διότι ὁλόκληρος ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα, διότι εἶναι Ἅγιος. Τὸ Πνεῦμα εἶναι σχεδὸν ἐναπονημένο μετὰ τὴν ἴδια τὴν ζωὴ τῆς θείας φύσεως⁴, συνιστᾷ τὴν ὑπόστασιν τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἀγάπης πού ὑφίστανται ἀνάμεσα στὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, διότι τίποτα δὲν εἶναι ἀπρόσωπο στὸν ζῶντα Θεό. Ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀναπαύεται ἐν τῷ Υἱῷ καὶ μετ' Αὐτοῦ ἐπανέρχεται πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ μιὰ «ἀκίνητη κίνησιν ἀγάπης». Εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ ἡ Χρῆσις τοῦ Υἱοῦ, ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ὑπομνηματίζων τὸν Ψαλμὸ 44⁵. Κατὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην Δαμασκηνὸ εἶναι «ἡ πνοὴ πού διαδηλώνει καὶ ἀναγγέλλει τὸν Λόγον»⁶. Μέσα ἀπ' τὸν Λόγον, τὸ Πνεῦμα δίδει ζωὴν καὶ δύναμιν στὴν δημιουργία. Ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ὁ Θεὸς συγκαταβαίνει, σαρκοῦται, «πνευματίζει» τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς μέσα ἀπ' τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως, ὅπως τὸ μυστικὸν πρόσωπον τοῦ Πνεύματος ταυτίζεται σχεδὸν μετὰ τὴν ἴδια τὴν ζωὴν τῆς φύσεως, ἔτσι σχεδὸν ταυτίζεται μετὰ τὸ ἀνάβλυσμα τῆς δόξας, μετὰ τὴν ἔκφραση τῶν θείων Ἐνεργειῶν. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὀνομάζει «πνεῦμα» τίς Ἐνέργειες αὐτῆς καὶ «τὸ Πνεῦμα» τὴν ἴδια τὴν ὑπόστασιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος⁷.

Τὸ Πνεῦμα μπορεῖ νὰ λάβῃ λοιπὸν ὅλα τὰ ποικίλα θεῖα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ὑπεμφαίνει ἡ Ἀποκάλυψις ὁταν ἀναφέρεται στὶς «ἐπτὰ λαμπάδες πυρὸς καίόμενες ἐνώπιον τοῦ Θρόνου, αἱ εἰσὶ τὰ ἐπτὰ πνεύματα Θεοῦ» (Ἀποκ. 4,5).

Μέσα στὶς προοπτικὲς αὐτῆς καὶ ἐὰν λάβουμε ὑπόψιν ὅτι οἱ σχέσεις εἰς τὴν Ἁγία Τριάδα δὲν εἶναι ποτὲ δυϊστικὲς ἀλλὰ πάντοτε «ἐνο-τριαδικές», ἀντιμετωπίζουμε καὶ ὑπερβαίνομε τὴ διδασκαλίαν περὶ τοῦ «FILIOQUE», κατὰ τὴν ὁποία τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ, ἐκπορευόμενον ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία λησμονεῖ τὴν ἀμοιβαίότητα, κατὰ τὴν ὁποία εἶναι τὸ Πνεῦμα πού προετοιμάζει τὸν κόσμον καὶ τὴν ἱστορίαν γιὰ τὴν Σάρκωσιν, εἶναι τὸ Πνεῦ-

1. «La Continuite avec les Origines Apostoliques dans la Conscience Theologique des Eglises Orthodoxes», *Istin a* 1, 1970, p. 73.

2. Περὶ τῆς Σαρκώσεως τοῦ Λόγου 8, PG 29, 996 C.

3. Κατὰ Αἰρέσεων, IV, 24, 1.

4. Ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης, Περὶ ψυχῆς καὶ Ἀναστάσεως, PG 46, 96 C.

5. Κατὰ Ἀπολλινάριου, 52 PG 45, 1249 D.

6. Περὶ τῆς Ὁρθόδοξου Πίστεως, 1, 8.

7. Πρωτοπρεσβυτέρου Jean Meyendorff, *Introduction a l' etude de Gregoire Palamas*, Paris 1959, σελ. 315.

μα πού ἐπιτρέπει τὴν Σάρκωση, πού ἀναπαύεται ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὸν ἀνιστᾷ, πού δίδει τὸν Χριστὸ στὴν Ἐκκλησία εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπικλήσεως. Ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα —«αἱ δύο χεῖρες τοῦ Πατρὸς», ὅπως συγχρᾶ ἔλεγεν ὁ Εἰρηναῖος Λυώνος— εἶναι συνδεδεμένοι μέσα στὴν σχέση τῆς ἀμοιβαίας ὑπηρεσίας πού προέρχεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐπανέρχεται σ' Αὐτόν. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ὑφίσταται μία μονόπλευρη ὑπαγωγή τοῦ Πνεύματος στὸν Υἱό, πράγμα πού θὰ δημιουργοῦσε τὸν κίνδυνο ὑπαγωγῆς τοῦ πνεύματος τῆς προφητείας στὸ πνεῦμα τοῦ Μυστηρίου· οὔτε ὑφίσταται ἀπορρόφησης τοῦ Χριστοῦ μέσα στὸ Πνεῦμα, πού θὰ διέλυε τὴν ἀντικειμενικότητα τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Μυστηρίου μέσα στὴν ὑποκειμενικότητα τοῦ ὑποθετικῶς ἐμπνευσμένου ἀτόμου. Ἐὰν ἀνέλθουμε ἀπὸ τὴν οἰκονομία στὴν Θεολογία (μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἴδιου τοῦ Μυστηρίου τοῦ Θεοῦ), μποροῦμε νὰ διακηρύξουμε ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐν τῷ Υἱῷ (ὅπου καὶ ἀναπαύεται), τὸν ὁποῖον (Υἱό) φανερώνει καὶ ὁ Ὅποιος παρέχει τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενο Πνεῦμα.

Ἡ περὶ Ἀγίου Πνεύματος Θεολογία εἶναι, λοιπόν, ἀχωρίστως συνδεδεμένη μὲ τὴν ἐκκλησιολογία τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἡ Ἐκκλησία ὡς Μυστήριον τοῦ Ἀναστάντος εἶναι ὁ τόπος μιᾶς συνεχοῦς Πεντηκοστῆς. Τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ «πνευματικὸ σῶμα», τὸ ζωοποιούμενο ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος, οἱ ὁποῖες ζωοποιοῦν ὅλους ἐμᾶς. Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, ὁ Πρωτοπρεσβύτερος π. Νικόλαος Ἀφανάσιεφ καὶ ὁ Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας κατέδειξαν ὅτι ἡ Παύλειος ἔκφρασις «Σῶμα Χριστοῦ» ἔχει μία ἔννοια πρωταρχικῶς εὐχαριστιακή⁸.

Ἡ Εὐχαριστία, ἐπομένως, εἶναι ταυτοχρόνως κοινωνία τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ «κοινωνία τοῦ Ἀγίου Πνεύματος». «Ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον», ψάλλουν εἰς τὴν θεία Εὐχαριστία αὐτοὶ πού μόλις μετέλαβαν. Ἡ δὲ συριακὴ παράδοσις, διακρινόμενη γιὰ μιὰ εὐαισθησία βαθύτατα σημιτικὴ, ὀνομάζει τὴν Εὐχαριστία «πῦρ καὶ Πνεῦμα». «Αὐτὸς πού μετὰ πίστεως τρώγει αὐτὸ τὸ σῶμα, τρώγει συγχρόνως τὴν φωτιά τοῦ Ἀγίου Πνεύματος», λέγει ὁ Ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος⁹. Παρομοίως τὸ βάπτισμα μᾶς ἐνσωματώνει στὴν «πνευματοποιημένη» ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ

Χρίσμα (πού ἀκολουθεῖ ἀμέσως μετὰ, κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν παράδοσιν), τονίζει τὴ διάστασιν αὐτῆς τῆς προσωπικῆς Πεντηκοστῆς.

Γι' αὐτὸ ἡ ἴδια ἡ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐπικλητική, μὲ τὴν ἔννοια τῆς προσευχῆς (ἐπικλήσεως) πού ζητᾷ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἐπὶ τῆς συνάξεως τῶν πιστῶν καὶ ἐπὶ τῶν προσφερθέντων δώρων οὕτως ὥστε οἱ πιστοὶ νὰ ἐνσωματωθοῦν ἀληθῶς στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. «Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα», λέγει ὁ ἱερέας κατὰ τὴν σημαντικότερη στιγμὴ τῆς Εὐχαριστίας. Ἡ ἐπικλήσις ταυτίζεται μὲ τὸ ἐσχατολογικὸ κάλεσμα πού κατακλύει τὴν Ἀποκάλυψη: «Καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, Ἔρχου!» (Ἀποκ. 22,17). Ἡ «Μυστηριακὴ παρουσία» προηγείται καὶ προετοιμάζει τὴν αἰώνια Παρουσία, ὅταν τὸ Πνεῦμα θὰ συνάξει τὰ πάντα ἐν Χριστῷ.

Ἡ ἐπικλήσις ἐπιτρέπει μιὰ ὑγιὴ κυκλοφορία τοῦ ἱερατικοῦ καὶ τῶν προσωπικῶν χαρισμάτων. Ὅταν ὁ Ἐπίσκοπος (ἢ ὁ ἱερέας ἐν ὀνόματι τοῦ Ἐπισκόπου) προσφέρει τὰ λόγια τῆς ἐπικλήσεως, μέσα στὰ λόγια αὐτὰ ὅλοι βρίσκονται σὲ μιὰ κοινωνία. Οἱ λαϊκοὶ «συλλειτουργοῦν» διὰ τῆς δεήσεως καὶ τῶν δώρων πού προσφέρουν, οἱ ἴδιοι προσφέρονται εἰς τὸ Πνεῦμα καὶ μαζί τους ἡ ἱστορία καὶ τὸ σύμπαν (ἐκεῖ ὅπου ὁ καθένas ἔχει τὶς ρίζες του). Ἀλλὰ μόνον ὁ Ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερέας, οἱ ὁποῖοι συνενώνουν τὶς προσευχὰς αὐτὰς καὶ τὶς προσφορὰς, μποροῦν νὰ ἐγγυηθοῦν ὅτι οἱ προσευχὰς αὐτὰς εἰσακούονται, λόγῳ τῆς ἀδιαρρήκτου συνέχειας τῆς Ἀποστολικῆς διαδοχῆς.

Μέσα στὸ Πνεῦμα, ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ὁ «τύπος», ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ (μὲ τὴν ἀληθεστάτη ἔννοια), ὁ μέγας ἱερέας μας, ὁ ὁποῖος μαρτυρεῖ περὶ τῆς Ἀναστάσεως, τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆς πιστότητος τοῦ Χριστοῦ στὴν Ἐκκλησία του. «Καὶ ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες τῶν ρημάτων τούτων, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ» (Πράξ. 5,32). Τὸ Ἐπισκοπικὸ χάρισμα εἶναι ἐκεῖνο πού ἐκθειάζει ὁ ὕμνος ἐν Α' Κορ. 1,3, τὸ χάρισμα πού δὲν εἶναι μ ἑ σ α στὴν Ἐκκλησία ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀπὸ τὴν ἐνότητά της, ἀπὸ τὸν «σύνδεσμο τῆς εἰρήνης», πού ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος στὴν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολή (Ἐφεσ. 4,3). Τὸ Πνεῦμα εὐρίσκεται στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐνότητος τοῦ σώματος. Ἀλλὰ τὸ μυστηριακὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει ἔννοια παρὰ μόνο ὡς ὁ τύπος, ὅπου πολλαπλασιάζονται τὰ προσωπικὰ χαρίσματα. Τὸ ἀνώτατο τῶν χαρισμάτων αὐτῶν, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παράδοσιν, εἶναι τὸ τοῦ «Ἀποστολικοῦ ἀνδρός», τοῦ Πνευματικοῦ, ὁ

8. Γιὰ τὸν Περγάμου Ι. Ζηζιούλα, ὅρα κυρίως ἐν «L' Eucharistie, quelques aspects bibliques», dans l' Eucharistie, Paris 1970.

9. Παρατίθεται ἐν Α. Hamman, La messe, Paris 1964, p. 94.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ *

3. Ή σ ύ γ χ υ σ η.

Έχουμε μιλήσει και σε άλλο σημείο για την ανάγκη «οριοθετήσεως» της πίστεώς μας. Τουτό έχει μόνο γιατί ζούμε σε εποχή συγκρητισμού, όπου καταβάλλεται προσπάθεια να αποσιωπηθούν οι διαφορές και να παρυσιασθούν οι επί μέρους θρησκείες σαν «διαφορετικοί δρόμοι», που οδηγούν «στον ίδιο σκοπό»!

Πολλές ομάδες, για να «αποδείξουν» τη θέση τους αυτή, χρησιμοποιούν χριστιανικούς όρους, όμως με διαφορετικό περιεχόμενο, με αποτέλεσμα να επιφέρουν σύγχυσι. Πόσο εύκολα μπορεί κανείς να παρασυρθεί, αν δεν είναι σε θέση να κάνει βασικούς διαχωρισμούς, αυτό φαίνεται στο παρακάτω απόσπασμα επιστολής, που μου έστάλη από την οργάνωση «Ένωση Γιόγκα Ήλιανθος», ή οποία καλύπτεται πνευματικά από τον γκουρού Σάι Μπάμπα:

«Σας γράφουμε σήμερα γιατί αληθινά μείναμε κατάπληκτοι βλέποντας τελευταία δημοσιεύματά σας στον καθημερινό Τύπο, όπου το κέντρο μας παρουσιάζεται μαζί με διάφορα άλλα κέντρα, ως επικίνδυνη οργάνωση. Ένα τέτοιο συμπέρασμα δεν μπορεί παρά να είναι αποτέλεσμα κακής πληροφόρησης και κακής αντίληψης σχετικά με το είδος της ύπηρεσίας που προσπαθούμε να προσφέρουμε στους συνανθρώπους μας... Είμαστε χριστιανοί. Δεν ανήκουμε σε καμιά άλλη θρησκεία. Δεν διδάσκουμε καμιά άλλη θρησκεία. Πιστεύουμε βαθιά στη Θεία Φύση του Ήσου Χριστού και ενθαρρύνουμε τα μέλη μας να προσεύχονται στον Χριστό και με τη βοήθειά Του και τις διδαχές Του να βρουν την εσωτερική επαφή με το Άγιο Πνεύμα που θα τους οδηγήσει στην αιώνια ζωή».

Η περιεκτική αυτή της επιστολής έχει ασφαλώς πολλές έρμηνείες. Θα μπορούσε επί παραδείγματι να

εναρμονιστεί άριστα με τις ινδουϊστικές αντιλήψεις. Σ' αυτή την περίπτωση, αν ο αναγνώστης δεν μπορεί να διακρίνει το πράγμα, θα έμενε ικανοποιημένος σαν χριστιανός, όμως ταυτόχρονα θα ήταν και εξαπατημένος.

Οι υπεύθυνοι αυτού του κέντρου πιστεύουν πράγματι πως είναι «χριστιανοί». Όμως δίνουν σ' αυτό τον όρο διαφορετικό περιεχόμενο. Κατά την ινδουϊστική αντίληψη της συγκεκριμένης κινήσεως, ή χριστιανική Έκκλησία, με την προσευχή στο Χριστό και τις άλλες λατρευτικές της εκδηλώσεις, δεν απορρίπτεται. Γίνονται δεκτή, όμως σε μία κατώτερη βαθμίδα πνευματικότητας. Σ' αυτή την κατώτερη βαθμίδα ο άνθρωπος έχει ανάγκη από την προσευχή, γιατί ο Θεός εκλαμβάνεται σαν προσωπικός. Χρειάζεται ακόμη ένα «άπέναντι», που εκλαμβάνεται σαν Θεός, στον οποίο και απευθύνεται ή προσευχή! Αυτός ο «θεός», και στην περίπτωση τη δική μας, ο Ήσους Χριστός, λειτουργεί, λέγε, σε ένα πιο εξελιγμένο επίπεδο σαν «σύμβολο διαλογισμού». Τότε ή «προσευχή» ξεπερνιέται, δεν υπάρχει πιά συναίσθηση διαπροσωπικού διαλόγου και στην εξελικτική αυτή πορεία εξαφανίζεται ο «προσωπικός θεός».

Σ' αυτή την «κατώτερη βαθμίδα», μπορεί ο άνθρωπος να λατρεύει διαφορετικούς «θεούς». Δεν χρειάζεται να παρατήσει τους «δικούς του θεούς» και να άρχισει να λατρεύει άλλους, λόγω χάρη τις ινδουϊστικές θεότητες. Όλοι οι «θεοί» έχουν μ' αυτήν την έννοια την ίδια αξία και γίνονται, με τον καιρό, «διαλογιστικά σύμβολα» και τελικά ξεπερνιούνται. Τότε ο άνθρωπος, με τη βοήθεια του διαλογισμού, βαδίζει προς «άνώτερο εξελικτικό επίπεδο», στο οποίο δεν άπάρχει άλλος θεός, εκτός από τον εαυτό του. Ο ίδιος «θυθίζεται» πλέον μέσα στην ίδια τη θεότητα, ή οποία είναι άπρόσωπη «συνειδητότητα» ή «υπερσυνειδητότητα». Το ίδιο

* Συνέχεια εκ της σελ. 582 του ύπ' άριθμ. 16 τεύχους.

όποιος συγκεντρώνει όλη την έμπειρία της Έκκλησίας μέχρι σημείου να κοινωνεί ένσυνειδήτως μετά του Άναστάντος, να Τόν βλέπει μέσα στο αιώνιο φώς (όπως μαρτυρεί στο Βυζάντιο ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος) να καθίσταται αληθώς «πνευματοφόρος». Μέσα στην προοπτική αυτή αντιλαμβανόμεθα γιατί ή Όρθόδοξος Έκκλησία έχει ώρισμένες δυσκολίες να διακρίνει αυστηρώς μεταξύ «διδασκούσης» και «διδασκο-

μένης» Έκκλησίας: ο ρόλος της πνευματικής έξουσίας είναι να υπενθυμίζει, να βοηθήσει στην άπόκτηση συνειδήσεως, διότι (για να παραθέσουμε την πρώτη επιστολή του Ιωάννου), «και ύμεις χρίσμα έχετε από του άγίου, και είδατε πάντα» (Α' Ιωάν. 2,20).

(Συνεχίζεται)

Πρωτοπρ. ΠΑΝΑΓ. - ΠΕΤΡΟΣ Χ. ΣΙΜΙΓΙΑΤΟΣ
Πρωτοσύγκελλος της Ί. Μητροπόλεως Γαλλίας

νικό των οργανώσεων αυτών είναι σέ τελευταία ανά-
λυση ή ειδωλοποίηση του ίδιου του ανθρώπου. Και για
νά μη υπάρξει καμία αμφισβόλια για τή συγκεκριμένη
όμάδα, παραθέτουμε έδω απόσπασμα από πολυγραφη-
μένη όμιλία της, με τίτλο «Ο Θεός είναι τώρα έδω»!

«Αν κάποιος σάς ρωτήσει με μεγάλη σοβαρότητα
πού μπορεί νά βρεί τό Θεό, πήτε του ότι είναι έδω στό
Πρασάντι Νίλαγιαμ. Όδηγείστε τον νά έλθει σ' αυτό
τό μέρος και νά μοιρασθεί τή χαρά σας». Τά λόγια αυ-
τά άνήκουν στό Σάι Μπάμπα, πού κατοικεί στό ινδικό
χωριό Πρασάντι Νίλαγιαμ. Ποιά είναι ή αυτόσυνει-
δησία αυτού του «θεού»; Γιατί «ήλθε» στή γή μας; Ο
ίδιος δίνει τήν απάντηση: «Ήλθα μ' αυτήν τήν ανθρώ-
πινη Μορφή, γιατί πολλοί καλοί και ένάρετοι άνθρω-
ποι σ' όλον τόν κόσμο προσεύχονταν για Μένα...».

Ή άπαίτηση αυτή μπορεί νά γίνει άποδεκτή από
ένα ινδουϊστή, όχι όμως και από ένα χριστιανό. Γιατί
ό χριστιανός δέν μπορεί νά άναγνωρίσει «άλλους θεούς»,
νά προσευχηθεί σ' αυτούς, νά τους «προσκυνήσει» και
νά τους «λατρεύσει», γιατί ό Θεός των χριστιανών εί-
ναι «ζήλωτής», δηλαδή άπαιτεί άποκλειστικότητα. Στο
πρόσωπο του Ίησου Χριστού δέν άποκαλύφθηκε «άλ-
λος Θεός», αλλά ό ίδιος ό Κύριος, ό «είς Κύριος» και
όχι άλλος, γιατί «άλλος Κύριος» δέν ύπάρχει, σύμφω-
να με τήν πίστη του χριστιανού (Α' Κορ. η' 6).

Τό ότι ό Σάι Μπάμπα άπαιτεί από τους όπαδούς
του λατρεία, άποδεικνύει από τή συνέχεια των λόγων
του: «Θρονιάστε Με στό θωμό της καρδιάς σας, γιατί
αυτό είναι τό μέρος όπου προσιμώ νά έδρεύω!» Έτσι
κάποιος Έλληνας όπαδός, ό Μ.Α., στή συλλογή πού
έκδόθηκε πολυγραφημένη από τήν κίνηση με τίτλο
«Άρθρα» (σ. 105) προσεύχεται στον Σάι Μπάμπα:

«Θεέ μου, Άφέντη, Βασιλιά... Ή θέλησή Σου με
κινεί, όπως τό χέρι μου τή σούρα. Ζώ έπειδή Έσύ τό
θές... Δίχως Έσένα είμαι ένα τίποτα»!

Άς σημειωθεί ακόμη πώς ή κίνηση «Ένωση Γιόγ-
κα Ήλίανθες» διασπάσθηκε άργότερα. Ο τότε Δά-
σκαλος του «Ήλίανθες» Ρόμπερτ Νάτζεμ διευθύνει
σήμερα τήν κίνηση «Άρμονική Ζωή» και οργανώνει
προσκυνηματικά ταξείδια στό Πρασάντι Νίλαγιαμ (Ιν-
δία), όπου βρίσκεται τό παγκόσμιο κέντρο του ψευδο-
θεού Σάι Μπάμπα.

4. Ο ί π ν ε υ μ α τ ι κ έ ς έ μ π ε ι ρ ί ε ς.

Πολλοί άνθρωποι σήμερα, ιδιαίτερα νέοι, άπογοη-
τευμένοι από πρόσωπα και πράγματα, στρέφονται
«πρός τά έσω» και άναζητούν πνευματικές έμπειρίες.
Έτσι δημιουργείται τό κατάλληλο «έδαφος» για τό
«μήνυμα» των θρησκείων από τήν Άνατολή. Προσφέ-
ρουν τίς τεχνικές των και ύπόσχονται πλούσιες πνευ-

ματικές έμπειρίες. Είναι λοιπόν άπαραίτητο νά γνω-
ρίζει ό χριστιανός τή «διαχωριστική γραμμή» σ' αυ-
τό τό ζήτημα. Ποιά είναι ή χριστιανική έρμηνεία αυ-
τής της «προσφοράς»; Τί γίνεται με τίς λεγόμενες
«έξωσωματικές έμπειρίες» των διαφόρων γκουρουνιστι-
κών κινήσεων, πού βρίσκουν κατάλληλο έδαφος και
στή δική μας χώρα;

Οί έμπειρίες αυτές μπορούν νά κινούνται στό φυ-
σικό επίπεδο. Νά είναι δηλαδή έμπειρίες «κτιστής φύ-
σεως» και νά μη έχουν καθόλου σχέση με ύπερφυσικές
πραγματικότητες.

Με τίς διάφορες τεχνικές ό νοϋς άπογυμνώνεται
από κάθε έξωτερική επίδραση και από κάθε έξωτερι-
κή έμπειρία. Έτσι ό νοϋς του ανθρώπου ξεπερνά τή
λογική και φθάνει σέ ένα είδος «φωτόμορφης αυτο-
θεωρίας». Σύμφωνα μ' αυτήν τήν έρμηνεία δέν πρό-
κειται έδω για τό «θείο φώς», για τό όποιο μιλάει λό-
γου χάρι ό Μαχαράτζι, αλλά για ένα είδος «αυτο-
θεωρίας» του νοϋ. Δέν μās έξασφαλίζει άληθινή θεο-
κοινωνία, αλλά άπλως τήν κοινωνία με τόν έαυτό μας.
Είναι κοινωνία με τήν κτιστή άλήθεια, όχι με τήν ά-
κτιστη πραγματικότητα. Όταν κάποιος άπολυτοποιή-
σει μιá τέτοια «θεωρία» ειδωλοποιεί τόν ίδιο τόν έαν-
τό του και παίρνει τή θέση του Θεού!

Μιά τέτοια «έμπειρία» («φώς», «ήχος», κ.ο.κ.)
μπορεί ακόμη νά άποτελεί μιá προειδοποιητική φω-
νή, ένα «σινιάλο» του ανθρώπινου οργανισμού, ότι έ-
δω κινδυνεύει κανείς νά ξεπεράσει τά όρια άντοχής,
με καταστροφικά άποτελέσματα για τήν ψυχική ίσορ-
ροπία και τήν προσωπικότητα του άτομου. Έδω πρέ-
πει νά θυμήσουμε ότι πολλοί νέοι πού είχαν τέτοιου
είδους έμπειρίες και δέν σταμάτησαν έγκαίρως τίς
γκουρουνιστικές τεχνικές, κατέληξαν στίς ψυχιατρικές
κλινικές ή ακόμη και στήν αυτοκτονία!

Άλλά μιá τέτοια «έμπειρία» μπορεί νά είναι και
άποτέλεσμα έπανεργείας του πνεύματος της πλάνης,
πού δάζει στή σκέψη μας τόν ίδιο λογισμό με τότε,
όταν μιλούσε στήν Εύα, με τή μορφή του φιδιού:
«Βρίσκεσαι στή σωστή άτραπό προς τή θέωση, θά
γίνεις Θεός»!

Πώς όμως θά ξεχωρίσουμε τό πνεύμα της άλη-
θείας από τό πνεύμα της πλάνης; Αυτό είναι ένα θα-
σικό στοιχείο της χριστιανικής μας έλπίδος, για τό
όποιο δέν πρέπει νά σιωπήσουμε. Ή Άγία Γραφή
δίνει όρισμένα βασικά γνωρίσματα γ' αυτό τό ζήτη-
μα. Τό «μέτρο κρίσεως» είναι τό πρόσωπο του Χρι-
στού. Κάθε «πνεύμα» πού δέν όμολογεί τόν Ίησου
Χριστό, είναι πνεύμα πλάνης (Α' Ίω. δ' 1-2).

(Συνεχίζεται) Πρωτοπρ. ΑΝΤ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΔΥΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Κατὰ τὶς τρεῖς μεγάλες δεσποτικὲς εορτὲς —Χριστοῦγεννα, Θεοφάνεια, Πάσχα— τελοῦνται δύο λειτουργίαι¹. Ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα δὲν ἐξηγεῖτ' εὐκολα, σκεφτήκαμε πὺς ἐπιβάλλεται πρῶτα νὰ ἐρευνηθῇ, ὅσο γίνεται λεπτομερέστερα, ὥστε νὰ ἐρμηνευτῇ ἔπειτα μὲ ἀσφάλεια καὶ χωρὶς αὐθαιρεσίες.

Ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη διδασκόμαστε ὅτι ἡ εὐχαριστία εἶν' ἕνας τρόπος παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, πού ἔχει πλέον ἀναλάβει τὴ βασιλεία του, ἀνάμεσα στοὺς μαθητὲς του καὶ τοὺς πιστοὺς (Μάρκ. 14,25. Ματθ. 26,29). Φυσικὰ ὁ Χριστὸς δοξάζεται καὶ ἀναλαμβάνει τὴν προαιώνια δόξα του μὲ τὴν ἀνάστασί του (Πράξ. 2,32. 3,13. Φιλιπ. 2,5-11), ἀλλ' οὔτε ὁ δεσμιὸς μὲ τὸ σῶμά του, δηλαδή τὴν ἐκκλησίαν του, κόβεται, οὔτ' ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ δόξα του θὰ μείνουν ἀμέθεκτες. Τελειῶς ἀντίθετα: ὁ Χριστὸς συνεχίζει νὰ συντροφεύῃ τοὺς μαθητὲς του μέχρι τὰ τέλη τῶν αἰώνων (Ματθ. 28,20) καὶ συγχρόνως νὰ κάθεται ἐνδοξος δίπλα στὸν Πατέρα του (Ἑβρ. 8,1) ὡς ἀπαρχὴ καὶ πρόδρομος τοὺς (1 Κορ. 15,20. Ἐφεσ. 2,5-6. Ἑβρ. 6,20). Ἡ ἀόρατη αὐτὴ πραγματικότητα γίνεται ὁρατὴ μὲ τὴν εὐχαριστία. Ἐνα κυριακὸ λόγιο, πού διέσωσαν ὁ Μάρκος καὶ ὁ Ματθαῖος, μᾶς διδάσκει τὴν κοινωνία τῶν πιστῶν μὲ τὸν Χριστὸ μέσα στὴν εὐχαριστία (Μάρκ. 14,25. Ματθ. 26,29), ὅπως καὶ τὸ λόγιο, πού ἀναγράφει ὁ Παῦλος, διδάσκει ὅτι ἡ εὐχαριστία εἶναι «ἀνάμνησις» καὶ «καταγγελία» τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ (1 Κορ. 11,24-26). Δὲν χρειάζεται ἴσως νὰ ὑπενθυμίσωμὲ τὴ βαρύτητα τῶν δύο βιβλικῶν λέξεων, πού περικλείσαμε σὲ εἰσαγωγικά: Ἡ πρώτη σημαίνει κάτι πού εἶναι διαρκῶς παρὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἢ τῶν ἀνθρώπων², καὶ ἡ δευτέρη τὴν

ἰσχυρὴ ὁμολογία θείων ἐνεργειῶν καὶ πραγμάτων³.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ εὐχαριστία ἐσωτερικὰ συνδέεται τόσο στενὰ μὲ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, εἶναι εὐλόγο ὅτι συνδέθηκε καὶ ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἡμέρα. Ἀπὸ τὸ 1 Κορ. 16,2 μαθαίνομ' ὅτι ἡ συλλογὴ τῶν προσφορῶν τῶν πιστῶν γινόταν κατὰ τὴ «μίαν σαββάτου», καὶ φυσικὰ αὐτὴ θὰ ἦταν καὶ ἡ μέρα τῆς συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἦταν διασκορπισμένοι ὅλη τὴν ἐβδομάδα στὰ διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως, ὅπου ὄρισκονταν οἱ κατοικίαι καὶ οἱ δουλειές τους. Ἀλλ' ἀπὸ τὸ 1 Κορ. 11,20 διδασκόμαστε ὅτι ἔτρωγαν τὸ «κυριακὸν δεῖπνον», ὅταν συνάζονταν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τῆς Κορίνθου καὶ δέδαια σύμφωνα μὲ τὰ δεδομένα τῆς ἐπιστολῆς συμπεραίνουμε ὅτι ἡ σύναξις αὐτὴ θὰ γινόταν κατὰ τὴν «μίαν σαββάτου». Ρητὰ πάντως τὸ Πράξ. 20,7 ἐξ. μᾶς λέγει ὅτι ἡ ἐκκλησία τελοῦσε τὴν εὐχαριστία κατὰ τὴν «μίαν σαββάτου». Ὡστε ἀναμφισβήτητα ἡ ἀποστολικὴ ἐκκλησία γιὰ ἡμέρα τῆς εὐχαριστίας εἶχε τὴν κυριακὴν, τὴν «μίαν σαββάτου» ὅπως τὴν ἀποκαλοῦσε ἡ ἀρχαιότατη χριστιανικὴ συνήθεια κατ' ἐπίδρασι ἰουδαϊκῇ. Ἄν τώρα προσέξωμὲ πότε τὰ εὐαγγέλια παραδίδουν τὶς ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστάντος, θὰ καταλάβωμὲ γιὰτὶ ἐκλέγεται αὐτὴ ἡ ἡμέρα: Οἱ μυροφόρες καὶ οἱ μαθητὲς εἶδαν ὅτι ἀναστήθηκε ὁ Κύριος αὐτὴ τὴν ἡμέρα (Μάρκ. 16, 1 ἐξ. Ματθ. 28,1 ἐξ. Λουκ. 24,1 ἐξ. Ἰωάν. 20,1 ἐξ.), καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρες ἐμφανίζεται ξανά (Ἰωάν. 20, 26). Λίγο ἀργότερα ὀνομάζεται «κυριακὴ» αὐτὴ ἡ μέρα (Ἀποκ. 1,10). Ὡς αὐτὰ δείχνουν τὸ σύνδεσμο ἀναστάσεως, κυριακῆς καὶ εὐχαριστίας^{3α}.

Ἡ μεταποστολικὴ ἐκκλησία ἀκολουθεῖ αὐτὴ τὴν παράδοσι. Ὁ Ἰουστίνος μιλάει γιὰ σύναξι τῆς ἐκκλησίας εὐχαριστηριακὴ τὴν «ἡμέρα τοῦ ἡλίου»⁴, ὅπως

1. Τὸ πρᾶγμα μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ ἁσματικὸ τυπικὸ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ τὰ μοναχικά. Βλ. J. Mateos, *La typicon de la grande église*, τ. 1, [OCA 165], Roma 1962, σ. 154 ἐξ. (γιὰ τὰ Χριστοῦγεννα), σ. 180 ἐξ. (γιὰ τὰ Φῶτα), τ. 2, [OCA 166], Roma 1966, σ. 84 ἐξ. (γιὰ τὸ Πάσχα). M. Arranz, *Le typicon du monastère du saint-Sauveur à Messine*, [OCA 165], Roma 1969, σ. 82, 98. Ντυμτριγιέβσκιη, Ὁπισθάνειε λειτουργικίτσσεσκιχ ρουκοπισέι, τ. 1, Κίγιεβ 1895, σ. 354 ἐξ. 374 ἐξ. 555 ἐξ. Καὶ σύμφωνα μὲ τὸ ἱεροσολυμιτικὸ τυπικὸ τελεῖται λειτουργία κατὰ τὶς ἑσπερινὲς ὥρες τοῦ Μ. Σαββάτου. Βλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, τ. 2, 1894, (ἀνατ. Bruxelles 1963), σ. 186 ἐξ.

2. Γεν. 8,1. Λευτ. 24,7. Ἀριθμ. 10,9-10. Γ' Βασ. 17,18. Ἰεζ. 33,13-16. Τὴν ἴδια θεολογικὴ σημασία ἔχει καὶ ἡ λ. «μνημόσυνον». Βλ. Ἐξ. 3,15. 12,14. 13,9. 28,12. 30,16. Λευτ. 6,8. Τωβ. 12,12. Πρβ. καὶ Πράξ. 10,4. Γιὰ περισσότερα σχετικὰ μὲ τὴν ἔννοια τῶν κυριακῶν λογίων τῆς θείας εὐχαριστίας βλ. J. Jeremias, Ὁ Ἰησοῦς καὶ τὸ εὐαγγέλιό του

(BAM 8), ἑλλγν. μεταφρ. Σ. Ἀγουρίδης, Ἀθήνα 1984, σ. 158 ἐξ. καὶ Σ. Ἀγουρίδης, Ἀποστόλου Παύλου πρώτη πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή, [Ἑρμηνεῖα Κ.Δ., 7], Θεσσαλονίκη 1982, σ. 187 ἐξ. 281-282.

3. Ψαλμ. 43,2 ἐξ. 104. 105. 106. 111. 117. 134. 135.

3α. Τὰ χωρία Πράξ. 2,42. 46 ἴσως θεωρηθοῦν ὅτι μᾶχονται αὐτὰ τὰ συμπεράσματα· ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτο σημαίνει τὴν πληρότητα τῆς καινῆς ζωῆς, πού ζοῦσαν οἱ πιστοί, χωρὶς νὰ προσδιορίζῃ τὸ χρόνο πού τελοῦσαν τὴν εὐχαριστία, καὶ τὸ δεύτερο διαστέλλει μετὰ τῆς λατρείας τοῦ ναοῦ, στὴν ὁποία καθημερινὰ λάβαιναν μέρος — πρβ. Πράξ. 3,1 ἐξ. — καὶ τῆς καθαρὰ χριστιανικῆς λατρείας, δηλ. τῆς εὐχαριστίας, πού τελοῦσαν σὲ χριστιανικά σπίτια. Καὶ πάλι δὲν προσδιορίζεται πότε τελοῦσαν τὴν εὐχαριστία, ἀφοῦ τὸ «καθ' ἡμέραν» ἀναφέρεται στὴ λατρεία τοῦ ναοῦ.

4. Α' Ἀπολ. 67,1. 8.

κι ὁ νεώτερος Πλίνιος θεδαιώνει ὅτι οἱ χριστιανοὶ μαζεύονταν ὥρισμένη μέρα γιὰ νὰ ψάλουν ᾠσμα στὸ Χριστὸ σὺν σέ θεὸ καὶ νὰ φᾶνε τροφὴ ἀδελφὴ κι ἀ-
θώα⁵. Ἡ «ὥρισμένη μέρα» εἶναι θέβαια ἢ κυριακὴ, ἀφοῦ κι ὅλες οἱ σύγχρονες χριστιανικὲς πηγὲς μαρτυ-
ροῦν γι' αὐτό. Ἡ Διδαχὴ τῶν ἀποστόλων⁶, ὁ ἅγιος Ἰ-
γνάτιος⁷, ἡ Ἀποστολικὴ παράδοσις⁸, οἱ Ἀποστολικὲς
διαταγές⁹ κι ἡ Διαθήκη τοῦ Κυρίου¹⁰ ὁμῶς σ' ἓνα
διάστημα αἰῶνων καταγράφουν τὴν πάγια συνήθεια
τῶν χριστιανῶν νὰ τελοῦν τὴν εὐχαριστίαν κατὰ τὴν
κυριακὴν. Ἀναντίρρητα ἐπομένως συνάγεται πὼς ἡ
εὐχαριστία εἶναι τὸ μυστήριον ποὺ κυρίως καθιστᾷ τὴν
ἀνάστασι τοῦ Σωτήρα ἀπὲρ κι ἐξασφαλίζει τὴ συμμε-
τοχὴ τῶν πιστῶν σ' αὐτή^{10α}. Τὸ ἰδεῦτερον αὐτὸ σκέλος
ἦταν ποὺ ἐπέβαλε τὴν τέλεσι τῆς εὐχαριστίας καὶ σ'
ἄλλες ἡμέρες πλὴν τῆς κυριακῆς. Πράγματι κατὰ τὴν
ἐπέτειο τῆς μνήμης κάποιου μάρτυρα τελεῖται πάλι ἡ
εὐχαριστία. Τὴ λειτουργικὴ αὐτὴ πράξι, ποὺ ὑπαινίσ-
σεται καὶ προϋποθέτει τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Πολυ-

κάρπου¹¹ καὶ φανερά διδάσκει ὁ ἅγιος Κυπριανός¹²,
ἐρμηνεύομε ὅταν λάδωμ' ὑπ' ὄψιν τί φρονοῦσαν οἱ ἀρ-
χαῖοι χριστιανοὶ γιὰ τὸν μάρτυρα, τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν
θάνατό του. Ὁ μάρτυρας ἐνίκησε τὸν διάβολο, διότι
εἶχε ἀφεθῇ τελείως ἐλεύθερος στὴν ἐνέργεια τοῦ
Θεοῦ. Ἡ νίκη τοῦ ἐπομένως εἶναι νίκη τοῦ ἴδιου τοῦ
Χριστοῦ, κι ὁ θάνατός του ἄρα εἶναι μετοχὴ στὸν ζωο-
ποιὸ θάνατο καὶ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ¹³. Εὐλόγα
λοιπὸν αὐτὸς ὁ σύνδεσμος ἐκφράζεται καὶ λειτουργικὰ
μὲ τὴν τέλεσι τῆς εὐχαριστίας κατὰ τὴ μαρτυρικὴ μνή-
μη. Ἦδη λοιπὸν καθιερώνονται κι ἄλλες ἡμέρες τῆς
ἐβδομάδας γιὰ τὴν τέλεσι τῆς εὐχαριστίας δίπλα στὴν
κυριακὴ. Κι ἐπειδὴ στὴν ἀνατολὴ τὸ σάββατο ἦταν
ἡμέρα ἐορτάσιμη, παλιὰ καθιερώθηκε νὰ τελῇται καὶ
ἡ εὐχαριστία¹⁴. Ἔτσι φτάνομε στὸ σημεῖο νὰ τελῇ-

5. Ἐπιστ. 96 (97). C. Plini Caecili Secundi, epist. libri 9, ἐκδ. Schuster - Hauslik, Lipsiae 1958, Teubner, σ. 356.

6. «Κατὰ κυριακὴν δὲ κυρίου συναχθέντες κλάσατε ἄρτον καὶ εὐχαριστήσατε...» (Διδ. XIV, 1).

7. «Εἰ οὖν οἱ ἐν παλαιοῖς πράγμασιν ἀναστραφέντες εἰς καινότητα ἐλπίδος ἦλθον, μηκέτι σαββατίζοντες, ἀλλὰ κατὰ κυριακὴν ζῶντες, ἐν ἡ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλεν δι' αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ» (Μαγν. IX, 1).

8. «Ὁ ἐπίσκοπος ὡς χειροτονῆται, ἀφοῦ ἐκλεγῇ ἀπὸ ὅλο τοῦ λαοῦ καὶ βέβαια ἀφοῦ ἀνακηρυχθῇ κι ἀρέσει σ' ὅλους, ὡς μαζεῦτῃ ὁ λαὸς μὲ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς παρόντες ἐπισκόπους κατὰ τὴν κυριακὴν...» [Hippolyte de Rome, La tradition apostolique, κεφ. 2. ἐκδ. B. Botte, (S.C. 118), Paris 1968², σ. 40], ὅπου ὁ λόγος γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς χειροτο-
νίας τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ συνάγεται ὅτι καὶ ἡμέρα τῆς λει-
τουργίας εἶναι ἡ κυριακὴ, ἀφοῦ ἡ χειροτονία παγίως τελεῖται
κατὰ τὴ διάρκεια τῆς λειτουργίας. Πρβ. κεφ. 22 (δ.π., σ. 96):
«Τὴν πρώτη μέρα τοῦ σαββάτου κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσφο-
ρᾶς». Αὐτὰ βέβαια κατὰ τοὺς κανόνες τοῦ Ἱππολύτου ἡ αἰ-
θιοπικὴ μετάφρασις, ποὺ παρατίθεται δίπλα, μαρτυρεῖ γιὰ
τέλεσι τῆς λειτουργίας καὶ κατὰ τὸ σάββατο, ἀλλὰ προβάλλει
σὲ χρόνους ἀρχαίους συνήθεια σχετικὰ μεταγενέστερη. Βλ.
κεφ. 39 (δ.π., σ. 122), ὅπου ὀρίζεται καθημερινὴ σῦναξις γιὰ
προσευχὴ καὶ κήρυγμα μόνον, καὶ κεφ. 41 (δ.π., σ. 124 ἐξ.).

9. «Τὴν ἀναστάσιμον τοῦ κυρίου ἡμέραν, τὴν κυριακὴν
φαμεν, συνέχεσθε ἀδιαλείπτως, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ
ἐξομολογούμενοι... ὅπως ἄμεμπτος ἢ ἡ θυσία ὑμῶν» (Ἀποστ.
διατ. 7,30,1). Πρβ. καὶ Ἀποστ. διατ. 8,4,1.

10. Κεφ. 24 ἐκδ. Rahmani, Testamentum domini nostri Jesu Christi, Moguntiae 1899, σ. 27 (ὅπου πάλι ὁ
λόγος γιὰ τὴ χειροτονία τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὴν ἡμέρα τῆς
τελέσεώς της).

10α. Ἰωάν. 6,48 ἐξ. καὶ Ἰγν., Ἐφεσ. 2,2: «Συνέχεσθε...
ἓνα ἄρτον κλώντες, ὅς ἐστιν φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον
τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ παντός». Πρβ. καὶ 13,1 καὶ τοῦ ἴδιου, Ρωμ. 7,3 καὶ Σμυρν. 7,1. Βλ.
καὶ Π. Κ. Χρήστου, Ζωὴ ἀληθινή κατὰ τὴν διδασκαλίαν Ἰγνα-
τίου τοῦ Θεοφόρου, στὸν τόμο «Θεολογικὰ μελετήματα» 1,
Θεσσαλονίκη 1973, σ. 187 ἐξ.

11. «... ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ
δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσὸν ὅσα αὐτοῦ, ἀπεθέμεθα ὅπου καὶ
ἀκλόουθον ἦν. ἔνθα ὡς δυνατόν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιά-
σει καὶ χαρᾷ παρέξει ὁ κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου
αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον...» (Μαρτ. Πολυχ. 18,1-2).

12. «Ἀλλὰ καὶ τίς ἡμέρες, κατὰ τίς ὁποῖες πέθαναν, νὰ
σημειώσετε, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ ἐορτάζουμε τίς μνημέες τους
μαζὶ μὲ τίς μαρτυρικὲς». (Κυπρ., ἐπιστ. 12, II,1). Αὐτὰ γρά-
φει ὁ Κυπριανὸς γιὰ τοὺς χριστιανούς, ποὺ πέθαναν μετὰ τὰ
βασιανιστήρια μέσα στὶς φυλακές, χωρὶς νὰ θανατωθῶν ἀπὸ
τοὺς δυνάμεις ἀλλὰ δίκαια τοὺς θεωρεῖ μάρτυρες καὶ αὐτούς.

13. Ἀνδρ. Ἰ. Φυτράκη, Λεῖψανα καὶ τάφοι μαρτύρων
κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες. Ἐν Ἀθήναις 1955, σ. 9 ἐξ.

Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ εὐχαριστία τελεῖται καὶ κατὰ τὴ μνή-
μη τοῦ κάθε πιστοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐμαρτύρησε. (Βλ. Κυπρια-
νοῦ, ἐπιστ. 1,II,1. Ἀποστ. διατ. 8,41-42. Συνόδου Λαοδικείας
καν. 52: Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα... κανόνων, τ. 3, σ. 219).
Ἀπὸ τὴ σύνοδο ἡ μνήμη τοῦ πιστοῦ ὀνομάζεται «γενέθλιον»,
ὅπως ἀκριβῶς καὶ τοῦ μάρτυρα στὸν προηγούμενον κανόνα, καὶ
οἱ Ἀποστ. διαταγὲς ὀρίζουν στὸ χωρίο, ποὺ ἀναγράφτηκε
παραπάνω, «τὰ τρίτα, τὰ ἑνὰ καὶ τὰ τεσσαρακοστὰ». Εἶναι
προφανές ὅτι ἀποτελοῦν τὸ χριστιανικὸ ἀντίδοτο ἐθνικῶν συνη-
θειῶν νεκρικῶν, ποὺ ὀνομάζονται ὅμοια. Πρβ. Ἰσαίου, Περὶ
Μενεκλ. κλήρου 36-37. 46 (ἐκδ. Thalheim, Isaei orationes
cum fragmentis, Lipsiae 1985, Teubner, σ. 28-29. 32).
Αὐτὸ συμβαίνει διότι: α') ὁ κάθε πιστὸς τηρῶντας τίς ἐντολὰς
καθίσταται ὁμολογητὴς (Ματθ. 5,16. Κυπρ., ἐπιστ. 13,III,2.
Πέτρου Ἀλεξανδρείας, καν. 14: «Ταχθήσεται δὲ ἐν τοῖς ὁμο-
λογηταῖς καὶ πᾶς ὁστις οὖν κατὰ Τιμόθεον πολιτεύεται, πειθό-
μενος καὶ αὐτὸς τῷ λέγοντι· Δίδωκε δικαιοσύνην, εὐσέβειαν,
πίστιν...»: Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα..., τ. 4, σ. 42). β')
ὅλοι οἱ πιστοὶ εἶναι ἅγιοι ὡς «μέτοχοι κλήσεως ἐπουρανίου»
(Ἐβρ. 3,1).

14. Βλ. Ἀποστ. διατ. 7,23,3: «τὸ σάββατον μέντοι καὶ
τὴν κυριακὴν ἐορτάζετε, ὅτι τὸ μὲν δημιουργίας ἐστὶν ὑπόμνη-
μα, ἡ δὲ ἀναστάσις». Πρβ. καὶ 36,5. 5,20,19. 8,33,2.
Ὁ κανόνας 16 τῆς συνόδου τῆς Λαοδικείας ὀρίζοντας «περὶ
τοῦ ἐν σαββάτῳ εὐαγγελίου μετὰ ἐτέρων γραφῶν ἀναγιγνώσκε-
σθαι» (Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα..., τ. 4, σ. 185) ἐξισώνει
τὴ σῦναξι τοῦ σαββάτου μὲ τὴ σῦναξι τῆς κυριακῆς. Στὰ μονα-
χικά ἱδρύματα τοῦ ἁγίου Παχωμίου τὸ σάββατο ἦταν ἡμέρα
λειτουργίας καὶ κοινωνίας, ὅπως καὶ ἡ κυριακὴ. Βλ. Βίο α'-
τοῦ ἁγίου Παχωμίου 29: «Καὶ τοῦτο ἐσπούδασεν ὁ μέγας πα-
τήρ ἡμῶν Παχούμιος ἐκκλησίαν οἰκοδομῆσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ
κώμῃ τοῖς περὶ τόπον ποιμέσι μετρίοις οἰσὶ, ὅπως συναχθῶσιν
ἐν τῇ κυριακῇ καὶ τῷ σαββάτῳ ἀκούσαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»
(ΒΕΠ τ. 40, σ. 140, 36 ἐξ.). Πρβ. καὶ βίο β', 25 (δ.π., σ. 238,9
ἐξ.) καὶ «Παραλειπόμενα... Παχωμίου καὶ Θεοδώρου» 15 (δ.π.
σ. 204,1 ἐξ.) καὶ βίο γ', 30: «Εἰσιόντες δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν

ται ή λειτουργία όχι μόνον μία μοναδική ημέρα την εβδομάδα, αλλά πολλές. Είναι όμως φυσικό να μην μπορούν να μετράσουν όλοι οι πιστοί, και να δημιουργούνται δυσκολίες, τις οποίες προσπαθούν ν' αντιμετωπίσουν κατά διαφόρους τρόπους. Από την ιστορία γνωρίζουμε δύο τρόπους, με τους οποίους προσπάθησαν να λύσουν το πρόβλημα στην Αίγυπτο:

α) Σ' όλη την Αίγυπτο ή λειτουργία του σαββάτου μετατέθηκε τις έσπερινές ώρες. Προφανώς οι ασχολίες των κατοίκων ήταν τόσες και τέτοιες, ώστε έπέβαλαν να επισυναφθή ή λειτουργία του σαββάτου με την άγρυπνία της κυριακής. Έτσι όμως τελούνται δύο λειτουργίες κάθε κυριακή στη Θηβαΐδα, αφού βέβαια ή μέρα λειτουργικώς αρχίζει από τον έσπερινό της παραμονής της¹⁵.

β) Στην 'Αλεξάνδρεια, όπου τελείται μία λειτουργία, το πλήθος των πιστών δεν χωράει στην εκκλησία, και στο σχετικό έρώτημα του Διοσκόρου απαντά ο άγιος Λέων της Ρώμης συνιστώντας απεριφραστα να τελούνται δύο λειτουργίες, ώστε όσοι δεν έλαβαν μέρος στην πρώτη, να μετράσουν της δεύτερης¹⁶.

κατά σάββατον και κυριακήν τὰς ζώνας λυέτωσαν και την μηλωτήν αποτιθέσθωσαν και μετά κουκουλλίου εισιτωσαν» (ΒΕΠ τ. 41, σ. 14, 22 έξ.) Μοναδική εξαίρεσι στην καθολική συνήθεια αποτελούσαν οι εκκλησίες της Ρώμης και της 'Αλεξανδρείας: «Τὼν γὰρ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκκλησιῶν ἐν ἡμέρᾳ σαββάτων κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδου περίδον ἐπιτελουσὼν τὰ μυστήρια οἱ ἐν 'Αλεξανδρείᾳ καὶ οἱ ἐν Ρώμῃ ἐκ τινος ἀρχαίας παραδόσεως τοῦτο ποιεῖν παρητήσαντο». (Σωκρ., 'Εκκλ. Ιστ. 5,22: PG 67,636 Α). Πρβ. καὶ Σωζομ., 'Εκκλ. Ιστ. 7,19,8 έξδ. Bidez - Hansen, [GCS], Berlin 1960, σ. 331,12 έξ. Για τὸ ρωμαϊκὸ ἔθος τῆς νηστείας κατὰ τὸ σάββατο βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, Λειτουργικοὶ τύποι τῆς δύσεως καὶ διαμαρτυρομένων agenda. 'Αθήναι 1966, σ. 116. Καὶ γὰρ τὴν λειτουργικὴν συγγένειαν μεταξύ Ρώμης καὶ 'Αλεξανδρείας, δ.π., σ. 11 έξ. 5,22: PG 67,636 Α). Πρβ. καὶ Σωζομ., 'Εκκλ. Ιστ. 7,19,8. έξδ. Bidez - Hansen, [GCS], Berlin 1960, σ. 331,12 έξ. Πῶς όμως συμβιβάζεται μ' αὐτὲς τὴν μαρτυρίαν ἢ 13ῃ ἀπόκρισις τοῦ Τιμοθέου 'Αλεξανδρείας «... τὸ σάββατον καὶ τὴν κυριακήν... διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τὴν πνευματικὴν θυσίαν ἀναφέρεσθαι τῷ Κυρίῳ; (Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα..., τ. 4, σ. 339). Φαίνεται ὅτι ὁ ἐπίσκοπος τῆς 'Αλεξανδρείας ἢ μίλησε σύμφωνα με τὴν κατάστασι τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, πού τὸν ἐρώτησε, ἢ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ σαββάτου, πού τελοῦσε ἢ ἀλεξανδρινὴ ἐκκλησία, τὴν ἐθεώρησε «πνευματικὴ θυσία».

15. «Αἰγύπτιοι δὲ γείτονες ὄντες 'Αλεξανδρέων καὶ οἱ τὴν Θηβαΐδα οἰκοῦντες ἐν σαββάτῳ μὲν ποιοῦνται συνάξεις· οὐχ ὡς ἔθος δὲ χριστιανοῖς τῶν μυστηρίων μεταλαμβάνουσι. Μετὰ γὰρ τὸ εὐαγγελιῆναι καὶ παντοίων ἐδσεμάτων ἐμφορηθῆναι περὶ ἐσπέραν προσφέροντες τῶν μυστηρίων μεταλαμβάνουσιν» (Σωκρ., αὐτ.). Πρβ. καὶ Σωζομ., αὐτ.

16. «Λοιπὸν γὰρ νὰ συμφωνῇ σ' ὅλα ἡ ἐπιμέλειά μας, καὶ αὐτὸ ἐπίσης θέλομε νὰ τηρῆται, ὥστε ὅταν κάποια λαμπρότερη γιορτὴ μαζέψῃ μεγαλύτερο πλῆθος, καὶ συνέλθῃ τόσος ἀριθμὸς πιστῶν, πού νὰ μὴ χωρῇ στὴ βασιλική, ἀναντίρρητα ἡ προσφορὰ τῆς θυσίας νὰ ἐπαναλαμβάνεται... Μ' ἐπιμέλεια λοιπὸν καὶ οἰκειότητά προτρέπομε τὴν ἀγάπῃ σου, ὥστ' ἐκεῖνο πού ἔχει πάγιο ἡ συνήθεια ἡ δική μας κατὰ τὸν τύπο τῆς πατρικῆς παραδόσεως, μήτε ἡ δική σου φροντίδα νὰ παραμελήσῃ, ἔτσι πού νὰ συμφωνοῦμε σ' ὅλα, καὶ στὴν πίστι καὶ στὴν πράξεις». (Λέοντος Ρώμης, ἐπιστ. πρὸς τὸν Διόσκορο 'Αλεξαν-

Οἱ πιστοὶ λοιπὸν αὐτῆς τῆς περιόδου ἔχουν συνηθίσει πλέον νὰ τελοῦν τὴν λειτουργία πολλές φορές τὴν εβδομάδα καὶ δύο φορές σὲ μία ἡμέρα, καὶ ἡ συνήθειά τους ἦταν ἀδύνατον νὰ μὴν ἐπιδρῶσε καὶ σὲ μία γιορτὴ ἀρχαιότερη, ἀλλὰ μὲ περιεχόμενο διπλό. Πράγματι τὰ Θεοφάνεια εἶναι γιορτὴ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔτσι στὰ Ἱεροσόλυμα γιορτάζονται μὲ δύο λειτουργίες¹⁷. Ἡ

δρείας 9,Π: Mansi, Sacrorum conciliorum... τ. 5,1142 B-D). Ἡ ἐπιστολὴ ἄρα δείχνει τὴ συνέβαινε στὴ Ρώμη κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς μεγάλης καὶ τῆς «ῥοφείας» ν' ἀκολουθῆσθαι ἡ 'Αλεξάνδρεια, ἡ ὁποία ἤξερε μία σὺναξι, καὶ μία λειτουργία, κατὰ τοὺς σαφείς ὑπαινιγμούς τοῦ μ. 'Αθανασίου. Ἀνασκειάζοντας δηλαδὴ ὁ ἅγιος 'Αθανάσιος τὴν κατηγορίαν τῶν ἀρειανῶν ὅτι ἐγκαίνιασε χωρὶς αὐτοκρατορικὴ ἄδεια τὴ μεγάλη ἐκκλησία τῆς 'Αλεξανδρείας, πού ἔχτιζε ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντῖος, λέγει: «Τὼν τοίνυν ἐκκλησιῶν ὀλίγων καὶ βραχυτάτων οὐσῶν, ὁ ὁμοῦς ἦν οὐκ ὀλίγος, ἀξιούτων ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ συνελθεῖν, κακεῖ πάντας εὐχεσθαι...» (Πρὸς τὸν βασιλ. Κωνσταντῖον ἀπολογ. 14: ΒΕΠ 31,18,30-33). Καὶ «Ἐπειτα δὲ πῶς ἔπρεπε γενέσθαι τὰς εὐχάς; καὶ πῶς ἦν βέλτιον κατὰ μέρος καὶ διηρημένως τὸν λαὸν μετ' ἐπικινδύνου συνοχῆς, ἢ ὅντος ἤδη τόπου τοῦ δυναμένου δέχασθαι πάντας, ἐν αὐτῷ συνελθεῖν καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μετὰ συμφωνίας τῶν λαῶν γενέσθαι τὴν φωνήν; Τοῦτο βέλτιον ἦν· τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ὁμοψυχίαν ἐδέεινε τοῦ πλῆθους· οὕτω καὶ ταχέως ὁ Θεὸς ἐπακούει». (δ.π. 16: δ.π. 19,30-36). Αὐτὰ ἔγραψε λοιπὸν γὰρ τὴ σὺναξι τοῦ πάσχα στὴν 'Αλεξάνδρεια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα φαίνεται πῶς ἦταν ἡ μοναδικὴ τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ἀλλ' ἐνῷ ἐμεγάλανε ὁ ἀριθμὸς τῶν χριστιανῶν σὺν τῷ χρόνῳ, ἐκκλησίες ἀνάλογες τοῦ πλῆθους δυσκόλα θὰ χρίζονταν σὲ μεγαλόπολι, ὅπου ἡ ἄξια τῆς γῆς θὰ ἦταν ὑψηλὴ. Ἡ ἴδια κατάστασις φυσικὰ ἐπικρατοῦσε καὶ στὴ Ρώμη, ἡ ὁποία ἔλυσε τὸ πρόβλημα τῆς λειτουργίας με τὸν τρόπο, πού εἶδαμε, καὶ καλοῦσε καὶ τὴν 'Αλεξάνδρεια νὰ τὴν μιμηθῇ. Βέβαια οἱ δύο λειτουργίες σὲ μία ἡμέρα εἰν' ἔθος ἀρχαιότερο τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Διοσκόρου, καὶ πιθανώτατα ἱεροσολυμιτικὸ, ἀλλὰ τῆς Ρώμης ἡ συνήθεια καὶ ἡ ἀπόκρισις δὲν δείχνουν ὅτι πλέον οἱ δύο λειτουργίες ἔχουν μόνον κατὰ τὴν μέγιστη ἐορτὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μεγάλη ἀπλῶς μποροῦν νὰ τελεσθοῦν, ἂν τὸ ὑπαγορεύῃ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν. Ἀπὸ τῆς δυσκολίας αὐτῆς λυτρώθηκε ἡ ἐκκλησία με τὴν παραδοχὴ τῆς τελεσεως τῆς εὐχαριστίας ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς καθ' ἐνορίας.

17. Για τὰ Θεοφάνεια ὡς γιορτὴ τῆς βαπτίσεως καὶ τῆς γεννήσεως βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ ἀνατολῆς, 'Εν 'Αθήναις 1961, σ. 93-94. 303 έξ. Ὡς πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα ὅμως ἡ ἀπώλεια ἐνὸς φύλλου ἀπὸ τὸ μοναδικὸ χειρόγραφο, πού παραδίδει τὸ ἔργο τῆς Αἰθέριας, μᾶς ὑποχρεώνει νὰ εἰκάζωμε συνδυάζοντας τὴν εἰδήσεις. Ἀπὸ τὴν ἀφήγησι τῆς Αἰθέριας γὰρ τὰ Θεοφάνεια σώζεται μόνον τὸ τελευταῖο τμήμα (δ.π., σ. 202). Ἀλλοῦ ὅμως πληροφορεῖ γὰρ τὴν πλήρη ὁμοιότητα τῶν Θεοφανείων καὶ τοῦ Πάσχα (δ.π., σ. 242 καὶ 264-266). Ἀλλ' ἀπὸ τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴ τοῦ Πάσχα βλέπομε ὅτι τελοῦνται δύο λειτουργίες (δ.π., σ. 238-240): δύο ἄρα λειτουργίες θὰ τελοῦνται καὶ κατὰ τὰ Φῶτα. Διδακτικὴς εἶναι πάντως καὶ μερικὲς λεπτομέρειες ἀκόμη: Κατὰ τὰ Θεοφάνεια καὶ ἐπὶ μίᾳ ἐβδομάδᾳ κατόπιν τελοῦνται στὴ Βηθλεὲμ ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους ὅσα καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο καὶ τοὺς λοιποὺς πρεσβυτέρους (δ.π., σ. 206). Ἡ σχέσις ἐπομένως τῆς Βηθλεὲμ πρὸς τὴν Γέννησι ἐπιβάλλει τὸ διπλὸ ἐορτασμὸ. Τὴν κατάστασι αὐτὴ ἀντικατοπτρίζουν πραγματικὰ καὶ οἱ ὑποβολιμαῖες ἐπιστολές, πού φέρονται καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων Ἱεροσολύμων Κυρίλλου τοῦ α' καὶ Ἰουβενάλιου γὰρ τὴν ἐορτὴ αὐτὴ (ΒΕΠ τ. 39, σ. 282,24 έξ.). Ἀλλὰ καὶ τὴ μ. πέμπτη, ὅποτε γιορτάζονται ὁ μυστικός δεῖπνος καὶ τὰ Πάθη, τελοῦνται πάλι δύο λειτουργίες (δ.π., σ. 226). Τὸ συμπέρασμα ἄρα εἶναι ὅτι ἡ ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων τελεῖ δύο λειτουργίες σ' ὠρισμένες γιορτές δι-

“ΕΛΘΕ ΠΝΕΥΜΑ ΑΓΙΟΝ, ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΟΝ ΠΑΣΑΝ ΤΗΝ ΚΤΙΣΙΝ,,

Μία Ὁρθόδοξη θεώρηση

ΠΟΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ὉΡΘΟΔΟΞΩΝ
ΜΗ — ΧΑΛΚΗΔΟΝΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία Κρήτης, 25.11-4.12.1989)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1. Οἱ σελίδες ποὺ ἀκολουθοῦν περιέχουν τὸ πόρισμα τοῦ Συνεδρίου Ὁρθόδοξων καὶ Ἀνατολικῶν Ὁρθόδοξων μὴ — Χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖο συνήλθε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν στὴν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία Κρήτης ἀπὸ 25 Νοεμβρίου ἕως 4 Δεκεμβρίου 1989. Σκοπὸς τοῦ Συνεδρίου ἦταν ἅψ' ἐνὸς μὲν νὰ μελετήσῃ ἐπισταμῆνως καὶ νὰ ἐμβραθύνῃ τὸ κυρίως θέμα καὶ τὰ ἐπὶ μέρους θέματα τῆς Ζ' Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ποὺ θὰ συνέλθῃ στὴν Καμπέρρα τῆς Αὐστραλίας ἀπὸ 6 ἕως 21 Φεβρουαρίου 1991, ἅψ' ἐτέρου δὲ νὰ προσφέρει κάποια ὁρθό-

ἴδια ἐκκλησιαστικά δύο λειτουργίες τελεῖ τὴ μεγάλη πέμπτη καὶ τὸ Πάσχα. Ἐπειδὴ ὅμως ὅλη ἡ χριστιανικὴ οἰκουμένη εἶχε στραμμένα τὰ βλέμματά της πρὸς τὴν μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν, ἡ ἱεροσολυμιτικὴ πρᾶξις ἐ- γινε καὶ πρᾶξις ὧν τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν: κατὰ τὰ Θεοφάνεια νὰ τελοῦνται δύο λειτουργίες. Ἀλλ' ἡ δεσποτικὴ αὐτὴ γιορτὴ ἐπιδρᾷ τώρα πλέον καὶ στίς λοιπές, καὶ γι' αὐτὸ ὅλες ἔχουν αὐτὴ τὴ λειτουργικὴ ἰδιότητα, τὴ διπλὴ δηλαδὴ τέλεσι τῆς εὐχαριστίας.

Κ. Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Προσδύτης

πλές, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ Θεοφάνεια καὶ διπλὸ ἑορτασμό. Ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖο πλέον εἶναι δυνατὴ καὶ εὐκολὴ κάθε λειτουργικὴ ἐξέλιξις. Γιὰ τὸ θέμα τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων, βλ. καὶ R. - G. Coquin, Les origines de l'Épiphanie en Egypte: Noël, Épiphanie retour du Christ, [Lex orandi, 40], Paris 1967, σ. 139 ἐξ. A. Renoux, L'Épiphanie à Jérusalem au IVe et au Ve siècles, στὸν ἴδιο τόμο, σ. 171 ἐξ. Eu. Theodorou, Saint Jean Chrysostome et la fête de Noël στὸν ἴδιο τόμο, σ. 195 ἐξ. Ἐνδιαφέρουσες εἶναι καὶ οἱ ἄλλες μελέτες τοῦ βιβλίου. Διεξοδικὴ μελέτη γιὰ τὸ ἔργο τῆς Αἰθερίας δημοσιεύει ὁ Εὐαγγ. Θεοδώρου, Τὸ ὁδοιπορικὸν τῆς Αἰθερίας ἐξ ἐπόψεως λειτουργικῆς: Θεολογία: τ. 60, 1989, σ. 593 ἐξ. τ. 61, 1990, σ. 120 ἐξ., ἐνῶ γιὰ τὴ γιορτὴ στὴν Κωνσταντινούπολι βλ. J. M. Higgins, Note on the Purification (and date of Nativity) in Constantinople in 602: Jahrbuch f. Liturgie - Wiss. 2, 1952, 81-83.

δοξὴ συμβολὴ τόσο στὸ θέμα καθ' ἑαυτὸ ὅσο καὶ στὴ Συνέλευση γενικώτερα. Στὸ συνέδριο ἔλαβαν μέρος περισσότεροι ἀπὸ τριάκοντα εκπρόσωποι τῶν Ὁρθόδοξων καὶ Ἀνατολικῶν Ὁρθόδοξων μὴ — Χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν μελῶν τοῦ ΠΣΕ, καθὼς καὶ ὁρθόδοξα ἐπιτελικά στελέχη τοῦ Συμβουλίου. Διαλέξεις πάνω στὸ κυρίως θέμα καὶ τὰ ἐπὶ μέρους θέματα πλασιώσαν τις συζητήσεις στὴν ὁλομέλεια καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ σκέψεων καὶ ἀπόψεων καθ' ὁμάδας.

Τοῦ συνεδρίου, τὸ ὁποῖο προετοίμασε καὶ ὀργάνωσε ἡ Ὁρθόδοξη Ὁμάδα Ἐργασίας τοῦ ΠΣΕ καὶ τοῦ ὁποῖου τὴν ὁργανωτικὴ εὐθύνη εἶχε ὁ συντονιστὴς αὐτῆς Ἀρχιμ. Γεωργίου Λυμυρούρης, προήδρευσε ὁ Μητροπολίτης Περιγᾶμου Ἰωάννης (Ζηζιούλας).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

2. Εἶναι πλέον σύνηθες φαινόμενο τῆς συγχρόνου οἰκουμενικῆς κινήσεως, οἱ ὁρθόδοξοι νὰ θεωροῦνται ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι ὑπογραμμίζουν πάντοτε τὴν σπουδαιότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γιὰ τὴν κάθε πτυχὴ τῆς θεολογίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτὴ, ἐν τούτοις, ἡ ὁποία πολὺ συχνά, ἂν καὶ ὄχι πάντοτε, συνεδέθη μὲ τὸ Filioque, δοθήθηκε τὴν οἰκουμενικὴ κίνησιν νὰ διορθώσῃ ὀρισμένες «χριστομονιστικὲς» τάσεις τῆς δυτικῆς θεολογίας. Συνέβαλε ἐπίσης, μεταξὺ ἄλλων, στὴν ἀπόφαση τοῦ ΠΣΕ νὰ ἀφιερῶσιν τὸ θέμα τῆς προσεχοῦς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ στοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δεδομένου μάλιστα ὅτι ὅλες οἱ προηγούμενες Γενικὲς Συνελεύσεις τοῦ ΠΣΕ εἶχαν ἀντλήσει τὸ θέμα τους ἀπὸ τὴν Χριστολογία, ἡ ἀπόφαση αὐτὴ χαιρετίστηκε — καὶ τοῦτο ὄχι μόνον ἀποκλειστικά ἀπὸ τοὺς ὁρθόδοξους — γιὰ τὴν ἐπιτυχία: μὴ σωστὴ καὶ ἀναγκαίᾳ ἰσορροπία, προσφέροντας ταυτόχρονα στίς Ἐκκλησίες μίαν ἐπὶ πλέον δυνατότητα νὰ ἀναφερθοῦν στὰ προβλήματα καὶ τοὺς προβληματισμούς τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Ἦταν βέβαια πολὺ φυσικὸ μίαν τέτοια ἀπόφαση νὰ δημιουργήσῃ καὶ ὀρισμένες προσδοκίες ὡς πρὸς τὴν συμβολὴ τῆς ὁρθόδοξου θεολογίας κατὰ τὴν ὅλη ἐμβραθύνσιν τοῦ θέματος τῆς προσεχοῦς Γενικῆς Συνελεύσεως.

3. Τὸ παρὸν κείμενο ἀποτελεῖ μίαν πρώτη προσπάθεια γιὰ νὰ μὴ διαφευθοῦν παρόμοιες προσδοκίες. Οἱ

συντάκτες του δρέθηκαν ἀντιμέτωποι μὲ δύο δυσκολίες: πρῶτον, νὰ συμβιδάσουν καὶ νὰ δώσουν κάποια ὁμοφωνία στὶς διάφορες θεολογικὲς θεωρήσεις πού πολὺ φυσικὰ συνυπάρχουν στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξιας καί, δεύτερον, νὰ ἐπεξεργασθοῦν ἓνα κείμενο τοῦ ὁποίου ἡ δομὴ καὶ τὰ κυριώτερα ἐρωτήματα εἶχαν ἤδη προκαθορισθεῖ ἀπὸ τοὺς διοργανωτὰς τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Τὸ περιεχόμενο, λοιπόν, τοῦ κειμένου αὐτοῦ δὲν ἀποτελεῖ μία Ὁρθόδοξη Πνευματολογία σὲ ὅλες τὶς διαστάσεις καὶ σὲ ὅλο τὸ βάθος τῆς, ἀλλὰ μία ὀρθόδοξη συμβολὴ στὰ τέσσερα ἐπὶ μέρους θέματα, στὰ ὁποῖα διακρίνεται τὸ κυρίως θέμα τῆς Συνελεύσεως «Ἐλθε Πνεῦμα Ἅγιον, ἀνακαίνισον πᾶσαν τὴν κτίσιν», καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἀκόλουθα: α) Ζωῆς χορηγία — συντήρησον τὴν Κτίσιν, β) Πνεῦμα τῆς ἀληθείας — ἐλευθέρωσον ἡμᾶς, γ) Πνεῦμα ἐνοποιὸν — κατὰλλαξον τὸν λαόν σου, καὶ δ) Πνεῦμα ἅγιον — μεταμόρφωσον καὶ ἁγιάσον ἡμᾶς.

4. Στὴν προσπάθειά του νὰ ἀναπτύξει τὰ προαναφερθέντα θέματα, τὸ παρὸν κείμενο ἐπιχειρήσει νὰ ἐφαρμόσει μερικὲς βασικὲς ἀρχές, οἱ ὁποῖες διακρίνουν τὴν ὀρθόδοξη θεώρηση τῆς περὶ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίας. Οἱ ἀρχές αὐτές, τὶς ὁποῖες ὁ ἀναγνώστης μὲ ἰδιαίτερη εὐκολία θὰ διακρίνει σὲ κάθε κεφάλαιο τοῦ κειμένου, εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

α) Πρῶτα ἀπὸ ὅλα, κάθε περὶ Ἁγίου Πνεύματος θεολογία πρέπει νὰ τοποθετεῖται στὰ πλαίσια τῆς Τριαδικῆς θεολογίας. Ἐτσι ἀπὸ τὰ πιὸ γνωστὰ καὶ θεμελιώδη ἀξιώματα τῆς πατερικῆς σκέψεως εἶναι ὅτι σὲ ὅλες τὶς δημιουργικὲς καὶ ἀπολυτρωτικὲς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ συμμετέχουν καὶ συνενεργοῦν, ἂν καὶ κατὰ διαφορετικὸ τρόπο, καὶ τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὅτιδήποτε, λοιπόν, καὶ ἂν ἐνεργεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο πρέπει πάντοτε νὰ θεωρεῖται σὲ σχέση μὲ τὰ ὅσα ἐνεργεῖ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός.

β) Κατὰ δεύτερο λόγο, καὶ στὴ συνάφεια τῆς ἀνωτέρω ἀρχῆς, ἡ Πνευματολογία δὲν μπορεῖ νὰ χωρισθεῖ ἀπὸ τὴν Χριστολογία. Συχνὰ δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση, ὅτι στὴν Δύση πολλὲς προσπάθειες γιὰ τὴν υπογράμμιση τῆς σπουδαιότητος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (ἔπως, γιὰ παράδειγμα, συμβαίνει στὴν περίπτωση τῶν συγχρόνων «πεντηκοστιανῶν») τείνουν νὰ λησιμονήσουν ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐνεργεῖ πάντοτε μαζί μὲ τὸν Χριστὸ καὶ ὅτι, σὲ τελευταία ἀνάλυση, ὁδηγεῖ πάντοτε στὸν Χριστὸ ὡς Σωτῆρα. Μία σωστή, λοιπόν, σύνθεση μεταξὺ Χριστολογίας καὶ Πνευματολογίας εἶναι ὑφίστης σημασίας γιὰ τὴν σημερινὴ θεολογία.

γ) Ἡ πιὸ χαρακτηριστικὴ ἴσως πτυχὴ τοῦ ἔργου

τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ὅτι τοῦτο κατευθύνει πρὸς τὴν ὑπερβατικὴ ἐνέργεια καὶ δύναμιν τοῦ Χριστοῦ στὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξή. Τὸ γεγονός ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεὸς ἓνα πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, δεικνύει ὅτι ἂν καὶ ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ στὸν κόσμον ἐν Χριστῷ, παραμένει ἐλεύθερος καὶ ὑπεράνω ἀπὸ κάθε περιορισμὸ τοῦ δημιουργήματος. Συνεπάγεται ἐπίσης, ὅτι σκοπὸς τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Θεοῦ στὴν δημιουργία καὶ στὴν ἱστορία εἶναι νὰ δώσει στὸν ἄνθρωπο, καὶ δι' αὐτοῦ σὲ ὅλη τὴν κτίση, τὴν δυνατότητα τῆς υπερβάσεως κάθε περιορισμοῦ τοῦ δημιουργήματος, τῆς μετοχῆς στὴν θεία δόξα καὶ ζωὴ (Ρωμ. 8, 20-21). Τὸ δημιουργικὸ καὶ ἀπολυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποδίδει στὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ τῆς δημιουργίας γενικώτερα ἀπὸ κάθε εἶδους αὐτάρκεια καὶ αὐτονομία σὲ σχέση μὲ τὸν Θεό. Δημιουργία καὶ ἱστορία δὲν μποροῦν νὰ ἐγκλωδισθοῦν στὸν ἑαυτὸ τους χωρὶς νὰ ὁδηγηθοῦν σὲ ἀπασύβητη καὶ τελικὰ σὲ ἓνα ὑπαρξιακὸ ἀδιέξοδο. Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀνοίγει ὅλα τὰ σύνορα τὰ ὁποῖα ἀγγίζει καὶ φέρνει σὲ σχέση μὲ τὸν ὑπερβατικὸ Θεό. Ἡ ὀρθόδοξη παράδοση υπογραμμίζει ἰδιαίτερα τὴν «ἐπὶ κλήση» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γιὰτὶ πιστεύει ὅτι ὁ κόσμος δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ σκοπὸ νὰ ξεπεράσει καὶ ὑπερβεῖ τὰ ὅριά του, νὰ γίνῃ κοινωνὸς τῆς ζωῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ μέτοχος τῆς θείας δόξης. Σ' αὐτὴν ἀκριδῶς τὴν περὶ τέλους τῆς δημιουργίας θεώρηση βασίζεται καὶ ἡ περὶ θεώσεως διδασκαλία, ἡ ὁποία σφραγίζει τὴν ὀρθόδοξη σωτηριολογία.

δ) Ἡ ὑπερβατικὴ καὶ λυτρωτικὴ αὐτὴ διάσταση τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μᾶς ἀποδεικνύει ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Πνεῦμα κοινωνικόν (Β' Κορ. 13, 13). Ἡ ἰδέα τῆς κοινωνίας εἶναι σύμφυτη στὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία περὶ Ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτα δὲ ἔχει μόνον σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν προαναφερθεῖσα σχέση μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ταύτη τὴν σχέση μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς δημιουργίας. Ὅπου πνέει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο κατὰ κάθε ἀτομικιστικὸ φράγμα καὶ ἀναδύεται ἀγάπη καὶ κοινωνία. Ἐτσι, ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ἀτομικισμοῦ συνεπάγεται ἐλευθερία τοῦ πλησίου μέσα στοὺς κόλπους τῆς κοινότητος.

ε) Γι' αὐτὸν ἀκριδῶς τὸν λόγο ἡ ἐκκλησιασολογία, μία ἀκόμη ἀρχὴ τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας, ἀποκτᾷ ἰδιαίτερη σημασία. Εἶναι ἀδιανόητο νὰ μιλήσει κανεὶς περὶ Ἁγίου Πνεύματος χωρὶς νὰ ἀναφερθεῖ στὴν κοινωνία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο τὸ

Πνεῦμα τὸ "Ἅγιο συνάγει καὶ οὐκοδομαί. Ἐπειδὴ τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Πνεῦμα Χριστοῦ (Ρωμ. 8, 9-11), δημιουργεῖ πολὺ φυσικὰ μία Χριστοκεντρικὴ κοινότητα, αὐτὸ τοῦτο τὸ Σῶμα Χριστοῦ. Προικίζει δὲ τὸ Σῶμα αὐτὸ τόσο μὲ χαρίσματα, ὅσο καὶ μὲ κάποια δομὴ, δεδομένου ὅτι, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, Πνεῦμα καὶ δομὴ δὲν ἀποτελοῦν δύο ἀλληλοαποκλειόμενες καὶ ἀντιφατικὲς ἔννοιες. Χωρὶς δέδαινα νὰ περιορίζομε τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα στὰ πλαίσια τῆς καθιδρυματικῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ λαμβάνομε πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ὁ προορισμὸς τῆς ὅλης δημιουργίας συνδέεται κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου βρίσκεται καὶ ἡ πραγματικὴ σημασία καὶ σωτηρία τοῦ κόσμου.

Μὲ τὰ ὅσα ἐλέχθησαν καθίσταται σαφές ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὡς κοινωνία εἶναι ὁ χώρος ἐκεῖνος ὅπου ἡ δημιουργία ἀπεκδύεται τὴν αὐτάρκειά της καὶ προσφέρεται στὸν Δημιουργό της, ἀνήκουσα σ' Ἐκεῖνον μόνον. Ἐξαγνισμένη μὲ τὴν μετάνοιαν καὶ τὸ βάπτισμα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ κτίσις προσφέρεται ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα ὡς **θ ε ί α Ε υ χ α ρ ι σ τ ί α**. Προσφέρεται στὸν Θεὸ ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα, τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, διὰ μέσου ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἔλαβαν κανονικῶς τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης καὶ ἀποτελοῦν «τύπο» καὶ «εἰκόνα» Χριστοῦ. Προσφέρεται ὡς ἄρτος καὶ οἶνος ποὺ ἐπιστρέφονται στοὺς πιστοὺς ὡς τίμιον Σῶμα καὶ ἅγιο Αἷμα τοῦ Κυρίου, εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον. Τὸ ὅλο μυστήριον ἐπιτελεῖται μὲ τὴν **ἐ π ί κ λ η σ η** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ πολὺ χαρακτηριστικὰ ἀποκαλεῖται **κ ο ι ν ω ν ί α**.

ς) Οἱ ἀνθρωπολογικὲς συνέπειες τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθίστανται τοιούτῳ τρόπῳ ἀναντίρρητες. Μὲ τὸν ἁγιασμὸ του, ὁ ἄνθρωπος μεταμορφώνεται σὲ πρόσωπον, τὸ ὁποῖο θεωρεῖ τὸν Θεὸ καὶ μετέχει τὴν δόξα Του. Ἔτσι, ἕνα παράθυρον ἀνοίγεται μπροστὰ στὸν κόσμον, ἀπὸ ὅπου μπορεῖ ὁ κόσμος νὰ ἀτενίξει τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ Ἐκκλησία γίνεται σημεῖο τῆς Βασιλείας. Τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα μεταφέρει τὰ **ἔ σ χ α τ α** τὴν ἱστορίαν, ἀν καὶ ὅχι ὁριστικὰ μέχρι τὴν δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Μᾶς προσφέρει κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο μία πρόγευση τῆς ἐσχολογικῆς πραγματικότητος. Καὶ ὁ κόσμος — καὶ ἡ Ἐκκλησία — ἀποκτὰ πλέον τὴν ἀπαραίτητη καθοδήγηση, τὸ κριτήριον τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων. Αὐτὸ δέδαινα «ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν» (Β' Κορ. 4,7) πάντοτε, μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἱστορικῆς ἀμφισβήτησεως καὶ σὲ συνεχῆ ἀγῶνα ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ πονηροῦ.

... δ... Ὑπερβατικότης, κοινωνία, Ἐκκλησία, μυστηρια-

κή καὶ ἰδιαίτερα εὐχαριστιακὴ ζωὴ, ἀγιότης ἡ ὁποία συνενάγεται μεταμόρφωση καὶ δόξα, πρόγευση τῆς Βασιλείας μέσα στὴν ἱστορίαν χάρι στὴν ἀδιάλειπτη μετάνοιαν καὶ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν δυνάμεων τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ κακοῦ: αὐτὲς εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς βασικώτερες ἀρχές, τὶς ὁποῖες ἡ ὀρθόδοξη θεολογία συνδέει μὲ τὴν περὶ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν. Στὶς σελίδες τοῦ παρόντος κειμένου καὶ σὲ ὅλη τὴν ἐμδάρχουσα τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων στὰ ὁποῖα ὑποδιαιρεῖται τὸ κυρίως θέμα τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, οἱ ἀρχές αὐτὲς θὰ διαδραματίζουσιν πρωταρχικὸ ρόλον. Ἐμφράζεται ἡ ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἀποκτήσουν κάποιο ἰδιαίτερον νόημα καὶ θὰ προσφέρουν κάποια βοήθεια τόσο στοὺς ἰδίους τοὺς Ὀρθοδόξους, ὅσο καὶ σὲ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐνδιαφέρονται μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ Ὀρθόδοξοι θὰ εἶχαν νὰ ποῦν ἐν ὄψει τῆς Ζ' Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ἀπὸ τὰ ἀγγλικά
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΑΛΙΜΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Μητροπολίτου Πατρῶν

ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Θ Ε Ο Μ Η Τ Ο Ρ Ι Κ Α Μ Η Ν Υ Μ Α Τ Α
ΤΟΜΟΣ Α'

Ἀκάθιστος Ὑμνος· Ἡ Ὡδή τῆς Θεοτόκου·
Θεομητορικὸν Ἑορτολόγιον (Γενέσιον, Εἰσό-
δια, Ἑδαγγελισμός, Κοίμησις, «Ἀπόδοσις»,
Σύναξις, Ὑπαπαντή, Ζωοδ. Πηγὴ, Ἁγία
Σκέπη, Τιμία Ἑσθῆς, Ἁγία Ζώνη, Ἑορταὶ
θαυμάτων καὶ Εἰκόνων Τῆς).

Ἕνας ἀνεκτίμητος «πανδέκτης», πραγματικὸν
θησαυρὸν κηρυγμάτων ἐποικοδομητικοῦ περιεχο-
μένου, ποὺ ἀνταποκρίνεται στὶς λειτουργικὰ καὶ
ἐορτολογικὰ ἀπαιτήσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλη-
σίας.

Σελίδες 516, δεχ. 800.

Γράφεται: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασίου 1 —
115 21 Ἀθήνα (τηλ. 722.8008).

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσάνου 2, Πλατ. Κλαυ-
θμώνος, τηλ. 322.8637.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

(Ἀπὸ ἄποψη ἐθνικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ)*

Μὲ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση ἀποδεχτήκαμε τὴν πρόσκληση τοῦ Δ.Σ. τῆς Χ.Ε.Κ.Ε. νὰ μιλήσουμε στὸ Θ' Παγκύπριο Συνέδριό της, ποὺ ὁργανώνει στὴ Λευκωσία στὶς 11 καὶ 12 Φεβρουαρίου 1990. Μολονότι εἴχαμε ἀναλάβει ἄλλες ὑποχρεώσεις, δὲν μπορούσαμε νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν πρόσκληση αὐτή, γιατί, πέρα ἀπὸ τὸν τιμητικὸ χαρακτήρα ποὺ εἶχε γιὰ μᾶς αὐτὴ ἡ ἐπιλογή, ἀποτελοῦσε ταυτόχρονα καὶ πρόσκληση γιὰ πνευματικὴ συνεισφορά στὴ δεινὰ χερμαζόμενη Πατρίδα μας.

Μέσα στὰ πλαίσια τοῦ γενικοῦ θέματος τοῦ παρόντος Συνεδρίου, «Ἡ ἐθνικὴ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ἡ συμβολή της στὴν ἐπιβίωση τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ», ἐπιλέξαμε γιὰ διαπραγμάτευση καὶ παρουσίαση σ' αὐτὸ τοῦ ἐιδικοῦ θέματος «Ἡ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας» (ἀπὸ ἄποψη ἐθνικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ). Πιστεύουμε δὲ ἀκράδαντα ὅτι ἡ ἀπασχόληση μὲ τέτοια θέματα καὶ μάλιστα σὲ τέτοιους καιροὺς, ποὺ διεξάγουμε ἀγώνα γιὰ φυσικὴ καὶ ἐθνικὴ ἐπιβίωση, ἀποτελεῖ σημαντικὴ πνευματικὴ προσφορά σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας του ὑπῆρξε ἄσβεστη ἐστία τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ γνώση καὶ ἡ ἀναγνώριση τῆς μεγάλης συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ σὲ χαλεποὺς καὶ κρίσιμους καιροὺς, ὅπως ἦταν γενικὰ ἡ μακρὰ περίοδος τῆς Τουρκοκρατίας, θὰ βοηθήσει ἀποφασιστικὰ στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας, ποὺ τόσο βάνανσα κακοποιεῖται καὶ ἐντεχνα χαλκεύεται στίς μέρες μας ἀπὸ μερικὸς ἐνδεχομένως ἀμνήμονες καὶ ὁπωσδήποτε ἀγνώμονες. Παράλληλα δὲ θὰ συμβάλλει στὴν ἐπαναποθέτηση τοῦ ἀγώνα μας στὴ σωστή του βάση καὶ πορεία, ποὺ δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἡ οἰκονομικὴ εὐμάρεια καὶ οἱ ὑλικὲς ἀνέσεις τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἡ φυσικὴ

καὶ ἐθνικὴ ἐπιβίωση τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ σ' αὐτὴ τὴν ἐσχάτῃ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Στὸ στόχο αὐτὸ ἀποβλέποντας θὰ ἐπιδιώξουμε, μέσα στὰ περιορισμένα χρονικὰ πλαίσια ποὺ μᾶς δόθηκαν, νὰ παρουσιάσουμε τὴν προσφορά τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, ἀπὸ ἄποψη ἐθνικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ. Ἐλπίζουμε δέ, μὲ ὅσα θὰ παρουσιάσουμε ἐδῶ, νὰ ἀνταποκριθοῦμε στίς προσδοκίες αὐτῶν ποὺ μᾶς ἀπηύθυναν τὴν πρόσκληση καὶ στίς ψηλὲς ἀπαιτήσεις τῶν ἀγαπητῶν μας ἀκροατῶν, στίς κρίσεις τῶν ὁποίων παραδίνουμε τὴν παρούσα εἰσήγησή μας καὶ ὁ ἴδιος παραδινόμαστε ὁλόψυχα.

* * *

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἰδρυσῆς της μέχρι σήμερα, δηλαδὴ σ' ὅλη τὴ δισχιστὴ παρουσία της σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ὑπῆρξε στὴν κυριολεξία ἀληθινὴ καὶ φιλόστοργη Μητέρα γιὰ τὰ μέλη της. Δεδομένου δ' ὅτι τὰ μέλη της ἦταν πάντοτε στὴ συντριπτικὴ πλειονότητά τους Ἕλληνες, ἦταν ἐπόμενο ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου θὰ ταυτιζόταν μὲ αὐτά, καθιστάμενη ἔτσι προστάτιδα τῶν πατριῶν παραδόσεων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Λέγοντας δὲ Ἐκκλησία ἐννοοῦμε στὴν προκειμένη περίπτωση τὸν Κλῆρο καὶ τὶς Μοναστικές Ἀδελφότητες καὶ κυρίως τὴν Ἱεραρχία καὶ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο καὶ Ἐθνάρχη τῆς Κύπρου, χωρὶς μὲ αὐτὸ νὰ παραποιῦμε ἢ νὰ περιορίζουμε τὴν ἐκκλησιολογικὴ σημασία τοῦ ὅρου τούτου.

Ἄν, λοιπόν, ὁ ρόλος αὐτὸς τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας ἦταν ἐμφανὴς σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ μαρτυρικὸς λαὸς τῆς Κύπρου βρέθηκε ὑπὸ δουλεία καὶ ἀντιμετώπισε τὴ συντονισμένη προσπάθεια τῶν κατὰ καιροὺς κατακτητῶν γιὰ περιορισμὸ ἢ καὶ παραχάραξη τῆς Ὁρθόδοξῆς του πίστεως καὶ ἐξασθένηση ἢ ἀκόμη καὶ ἐξαφάνιση τοῦ ἐθνικοῦ του φρονήματος, ἰδιαίτερα πρὸδηλος ὑπῆρξε κατὰ τὴ σκοτεινὴ περίοδο τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς. Ἡ προσφορά τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας στοὺς ραγιαδες ἦταν τόσο σημαντικὴ

* Εἰσήγηση στὸ Θ' Παγκύπριο Συνέδριό τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Κυπρίων Ἐπιστημόνων (Χ.Ε.Κ.Ε.), ποὺ ἔγινε στὴ Λευκωσία, ἀπὸ 11 μέχρι 12 Φεβρουαρίου 1990.

και ή συμβολή της στη διατήρηση τής θρησκευτικής τους συνείδησης και τής έθνικής τους ταυτότητας υπήρξε τόσο μεγάλη, ώστε χωρίς αυτή, όπως και από ξένους επιστήμονες όμολογείται, να είναι αμφίβολο αν θα μπορούσαμε να είμαστε σήμερα Έλληνες τὸ φρόνημα και τή γλώσσα και χριστιανοί τήν πίστη και τή λατρεία.

Παρά τὰ ἀλλεπάλληλα μέτρα πού πήραν ή Πύλη και οί έδω εκπρόσωποι της έναντίον τών ραγιάδων, μετά τήν αίματηρή κατάληψη τής νήσου, άνάμεσα στα όποια ήταν' α) ή έξόντωση τής 'Ηγεσίας τής Έλληνορθόδοξης Έκκλησίας, χωρίς βέβαια να έξαιρεθεϊ ό Κληρος τής Λατινικής Έκκλησίας, β) ό βίαιος έξισλαμισμός τών Έλλήνων χριστιανών, γ) ή επιβολή βαριάς φορολογίας, πού όδήγησε τὸ λαό και τήν 'Ηγεσία τής Έκκλησίας σέ άπόγνωση, έξαιτίας τών «δυσαπαντήτων χρεών» τού τόπου και δ) ή καταφυγή τών «άκόρεστων έξουσιαστών», κατά τόν έγκυρο χρονογράφο 'Αρχιμανδρίτη Κυπριανό, στίς δολοπλοκίες, αυθαίρεσεις και βαιοπραγίες, δέν μόρεσαν να οδηγήσουν τὰ πράγματα εκεί όπου αυτοί ήθελαν.

Έτσι, πριν άκόμη συμπληρωθεϊ ό πρώτος αιώνας τής τουρκικής κυριαρχίας στην Κύπρο, ή Πύλη αναγκάστηκε να διαφοροποιήσε τή στάση της απέναντι στους ελάχιστους ραγιάδες πού άπόμειναν, «έξαιτίας τών θανατικών και τών δυστυχιών τής γής», όπως σημειώνει ό πιο πάνω άναφερθείς συγγραφέας στην «Ιστορία Χρονολογική τής Νήσου Κύπρου», δηλαδή τών διαφόρων θανατηφόρων επιδημιών, τής άνομβρίας και τών επιδρομών άκρίδων. Προχώρησε, λοιπόν, στην άναγνώριση τού 'Αρχιεπισκόπου Κύπρου και τών τριών Μητροπολιτών ως «εφόρων και επιτρόπων τού Ραγιά» με τήν έλπίδα ότι ή ενεργεία της αυτή θα καθισχύζε όσους παρέμειναν και θα έδινε θάρρος σ' όσους άναχώρησαν να επιστρέψουν, έφόνον τώρα θα είχαν τή δυνατότητα να αντιτάξουν τήν ισχυρή προστασία τών 'Αρχιερέων απέναντι στην αυθαίρετη επιβολή βαριάς φορολογίας, στα άλλα μέτρα καταπίεσης και άδικίας και στην προσφιλή χρήση τής «άβανίας» από μέρους τών κατά καιρούς μουνχασίληδων, δηλαδή τών διοικητών τής Κύπρου.

Δέν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι ή από μέρους τής Πύλης άναγνώριση τής έθναρχικής ιδιότητας και τών παλαιών προνομίων τής 'Αποστολικής Έκκλησίας τής Κύπρου, όπως ήταν ή υπογραφή τού 'Αρχιεπισκόπου με κιννάβαρη, έμψύχωσε τόσο τὸ λαό όσο και τήν 'Ηγεσία του, δηλαδή τόν 'Αρχιεπίσκοπο και 'Εθναρχή τής Κύπρου, τή λοιπή 'Ιεραρχία και τούς άλλους 'Ανώτερους Κληρικούς. «Η έπίσημος αυτή άναγνώρισις τών 'Αρχιερέων ως έθνικών και πολιτι-

κών εκπροσώπων τού Κυπριακού λαού με δικαίωμα καταγγελίας «πρός τήν Πύλην πάσης υπερθασίας τών τοπικών άρχών», παρατηρεϊ ό άείμνηστος Λοΐζος Φιλίππου, «είναι γεγονός σπουδαιότατον διά τήν ιστορίαν τού Κυπριακού 'Ελληνισμού», αποτελούν βαρυσήμαντον έν αυτή σταθμόν. 'Από τού 1754 οί 'Αρχιερείς κατέστησαν πανίσχυροι, και επί σειράν έτών μέχρι τής 'Ελληνικής 'Επανάστασεως ήσαν οί τὰ πρώτα φέροντες έν Κύπρω. Τιμή όφείλεται εις τούς 'Αρχιερείς τής νήσου διά τήν άξιοσημείωτον ταύτην επιτυχίαν των» (Βλ. 'Η Έκκλησία Κύπρου επί Τουρκοκρατίας, Έν Λευκωσία 1975, σελ. 187).

Δέν είναι λίγες οί περιπτώσεις πού οί 'Αρχιεπίσκοποι τής Κύπρου έμφανίστηκαν με θάρρος ένάπιον τού μεγάλου Βεζύρη υποβάλλοντας παράκληση για συγκατάβαση σχετικά με τὰ υπέρογκα χρέη τών ραγιάδων «όχι όλιγώτερον και περί άλλων υποθέσεων τού τόπου κατά καιρούς βοήθειαν και σύστασιν λαβόντες». 'Αναφέρουμε, για παράδειγμα, τίς άποστολές στη Βασιλεύουσα με επικεφαλής τούς 'Αρχιεπισκόπους Νικηφόρο (1672), 'Ιάκωβο Α', Γερμανό Β', Σίλβεστρο (1730), Φιλόθεο (1744 και 1753), Παΐσιο (1760) και Χρύσανθο (1783). Για τούς υπόλοιπους 'Αρχιεπισκόπους, από τόν έθνομάρτυρα Κυπριανό († 1821) μέχρι τὸ Σωφρόνιο († 1900), δέν έχουμε υπόψη μας, αν πραγματοποιήσαν μεταβάσεις στην Κωνσταντινούπολη για παρόμοιους λόγους.

Βέβαιο, πάντως, είναι ότι όσοι από τούς 'Αρχιεπισκόπους Κύπρου άπευθύνθηκαν στην Πύλη πολλές φορές εισακούστηκαν και έτυχαν τής βοήθειας πού ζήτησαν. Δυστυχώς, όμως, δέν είναι λιγότερες οί φορές κατά τίς όποιες, «έξ αιτίας τών κακεντρεχών Κυπρίων», όπως σημειώνει χαρακτηριστικά ό 'Αρχιμανδρίτης Κυπριανός, «φυλακάς και έξορίας επέμειναν διά τήν Πατρίδα και διά τὸ ύπ' αυτούς ποιμνιον».

Συναφείς είναι και οί παρατηρήσεις τού 'Αγγλικανού ιερέα DUCKWORTH, ό όποιος σημειώνει ότι οί άποστολές αυτές ήταν στην πραγματικότητα επικίνδυνες για τὸ λόγο ότι «υπήρχαν πάντοτε πρόσωπα ένδιαφερόμενα, είτε χριστιανοί, είτε Τουρκοί με φίλους στην Αύλή, τὰ όποια κατέβαλλαν προσπάθειες να έμποδίσουν τούς επισκόπους να τύχουν άκρόασης ή προκαλούσαν υποψίες έναντίον τους και έπέφεραν τή φυλάκισή τους» (βλ. The Church of Cyprus, London 1900, σελ. 65).

Παρ' όλα αυτά οί 'Αρχιερείς τής Κύπρου καιάλιστα ό 'Αρχιεπίσκοπος ούδέποτε άπαρνήθηκαν τήν ιδιότητά τους ως πνευματικών πατέρων υποδούλων τέκνων, ούτε και άποποιήθηκαν ποτέ τίς ευθύνες πού άπέρεαν από τήν ιδιότητά τους αυτή. Προκειμένου

νὰ κρατήσουν τὸ ποίμνιό τους σ' αὐτὸν τὸ μαρτυρικό τόπο, νὰ προστατεύσουν τὰ ἀναφαίρετα δικαιώματά του καὶ νὰ διασφαλίσουν τὴν ταυτότητά του, δὲ δίστασαν νὰ ἐκτεθοῦν σὲ κινδύνους, νὰ ὑποβληθοῦν σὲ δοκιμασίες, νὰ διακυβεύσουν τὶς θέσεις καὶ τὰ ἀξιώματά τους καὶ νὰ θυσιάσουν ἀκόμη καὶ αὐτὴ τὴ ζωὴ τους.

Ἀκολουθώντας τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν τὸ παράδειγμα, ὡς πραγματικοὶ πνευματικοὶ ταγοὶ μὲ προέχουσα τὴν Ἑθναρχικὴ ιδιότητα, γίνονταν «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα» γιὰ νὰ φέρουν σὲ πέρας τὴν ἀποστολή τους, ποὺ δὲν ἦταν ἄλλη ἀπὸ τὴ σωτηρία τοῦ ποιμνίου τους (πρβλ. Α' Κορινθ. 9,22). Ὅπως φανερώνουν τὰ χρεωστικά γραμμάτια, ποὺ φυλάσσονται στὰ Ἀρχεῖα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, οἱ Ἀρχιερεῖς ὑποβάλλονταν καὶ σὲ δανεισμούς γιὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ.

Ἀξιοσημείωτη, ἀναμφίβολα, ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας στὴν οἰκονομικὴ ἀνακούφιση τοῦ μαρτυρικοῦ λαοῦ τῆς Νήσου, κυρίως ἀπὸ τὸ 1754 μέχρι τὴν ἐθνεγερσία τοῦ 1821. Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ ἰδιαίτερα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου διεξήγαγαν σκληροὺς ἀγῶνες γιὰ νὰ περιορίσουν τοὺς βαρεῖς φόρους ποὺ ἐπέβαλλαν οἱ κατὰ καιροὺς τοπικοὶ διοικητές. «Ὅσάκις δὲ ἡ οἰκονομικὴ στενοχωρία τοῦ τόπου δὲν ἐπέτρεπε τὴν εἰσπραξίν ὅλων τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς κάλυψιν τῶν φόρων ποσῶν ἐκ τοῦ λαοῦ, ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐδίσταζε νὰ πωλήσῃ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ σκεύη τῶν ναῶν, ὅπως ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ τόπου, χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνῃ τὸ ποίμνιόν της» (βλ. Λοῖζου Φιλίππου, Ἡ Ἐκκλησία Κύπρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας, σελ. 196).

Βαθιὰ συγκίνηση εἶναι τὸ συναίσθημα ποὺ νιώθει κάθε μελετητὴς τῆς «Χρονολογικῆς Ἱστορίας» τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Κυπριανοῦ ἀναφορικὰ μὲ ὅσα ὁ μαρτυρικός Ἀρχιεπίσκοπος Παῖσιος (1759 - 1767) υπέστη γιὰ χάρη τοῦ ποιμνίου του. Πέρα ἀπὸ τὴν προσωρινὴ ἐκθρόνισή του, τὴ σύντομη ἀπομόνωσή του στὴν Ἀρχιεπισκοπή, ἰδιαίτερη ἐντύπωση προκαλεῖ τὸ γεγονός ὅτι «ὁ Κύρ Παῖσιος γνῶμη ἴσως καὶ τοῦ Ἡγεμόνος εὐγὴ ἔξω τῆς χώρας μόνος του ἀ γ ν ὡ ρ ι σ τ ο ς, καὶ ἀφ' οὗ ἐτριγύρισε σχεδὸν ὅλην τὴν Νῆσον κ ρ υ π τ ὶ μ ε ν ο ς τόπον ἐκτόπου ἀπὸ τοὺς ζορπάδες, ἔφυγε μὲ τοὺς δύο Ἀρχιερεῖς Πάφου Κύρ Χρῦσανθον καὶ Κυρηνίας Κύρ Χρῦσανθον ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Πάφου. 18. Αὐγούστου (1765) εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς βασιλεύουσαν» (Χρονολογικὴ Ἱστορία κ.λπ., σελ. 481). Ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτὸ φαίνεται ὅτι ὁ Παῖσιος ἔφτασε μέχρι καὶ τὴ μεταμφίεσή

του γιὰ νὰ μπορέσει νὰ βοηθήσῃ τὸ λαὸ του.

Ἐνα αἰῶνα ἀργότερα ἔχουμε τὴ συγκινητικὴ περίπτωση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Α' (1854 - 1865), ὁ ὁποῖος πέθανε τὸν Αὐγούστο τοῦ 1865 πέφτοντας θύμα τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸ ποίμνιό του. «Ἐν ᾧ δὲ ἡ πατρις προσεδόξα καὶ ἄλλα ἔτι ἀγαθὰ παρὰ τοῦ καλοῦ καγαθοῦ Ποιμενάρχου της», παρατηρεῖ ὁ Ἰωάννης Χάκκετ, «αἰφνης ἐν ἔτει 1865 ἡ βροτολογὸς χολέρα ἐνσκήψασα μεθ' ὁρμῆς καὶ ἐν Λευκοσίᾳ ἤρπασεν αὐτὸν ἐκ τῶν κόλπων αὐτῆς (4 Αὐγούστου) καὶ ἀπεστέρησεν οὕτω τῶν παρ' αὐτοῦ προσδοκωμένων ἀγαθῶν. Καίπερ δὲ δυνάμενος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ σωθῇ μεταβαίνων πρὸς καιρὸν εἰς μέρη τῆς Νήσου ἀπρόσιτα, δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ πράξῃ τοῦτο, ἵνα μὴ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς πόλεως νὰ φύγωσι καὶ ἐγκαταλίπωσι τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἀποθνήσκοντας ἄνευ τῆς ἐκτελέσεως τῶν τελευταίων θρησκευτικῶν χρεῶν. Καὶ οὕτω γενόμενος θύμα τῆς νόσου χάριν τοῦ ἰδίου ποιμνίου ἐξεπλήρωσε τὸ θεῖον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ρητὸν» (Ἰωάννου Χάκκετ, Ἱστορία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, κατὰ μετάφρασιν Χαριλάου Ι. Παπαϊωάννου, ἐν Ἀθήναις 1923, τόμ. Α', σελ. 331. - Πρβλ. Λοῖζου Φιλίππου, Ἡ Ἐκκλησία Κύπρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας, σελ. 162).

Οἱ δύο αὐτὲς περιπτώσεις τῆς Ἡγεσίας τῆς Ἑθναρχούσας Ἐκκλησίας δίνουν εὐγλωττὴ τὴν ἐξήγησιν, γιὰ τὸν Κυπριακὸν Ἑλληνισμό, ὅχι μόνον διατήρησιν καθ' ὅλην τὴ μακραίωνη περίοδο τῆς Τουρκικῆς δουλείας ὅλα τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς του ταυτότητας, ἀλλὰ καὶ ἀξιώθηκε, ἔστω καὶ μὲ κάποια καθυστέρηση σὲ σύγκρισιν μὲ τὸ μητροπολιτικὸ Ἑλληνισμό, νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν καταδυνάστευσιν τοῦ ἀλλόθρησκου κατακτητῆ.

Ἡ σημαντικότερη πρὸς τὸν Κυπριακὸν Ἑλληνισμό ἐθνικὴ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας μας ἀποτελεῖ, ἀναντίλεκτα, ἡ ὁργάνωσις καὶ πρωτοστασία της στοὺς ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνες ποὺ ἔγιναν κατὰ καιροὺς γιὰ ἀποτίναξιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἀνεξάρτητα ἂν αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες δὲν εἶχαν τὸ προσδοκώμενο καὶ ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα. Σημασία, ὅπωςδήποτε, ἔχει τὸ γεγονός ὅτι μὲ τὶς ἐνέργειές της αὐτὲς ἡ Ἑθναρχούσα Ἐκκλησία τῆς Κύπρου κράτησε σὲ ὑψηλὸ ἐπίπεδο τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ καὶ διατήρησε, ἐπὶ συνθήκες πολὺ δυσμενεῖς, ἀμείωτη τὴν ἐλπίδα γιὰ ἐθνικὴ ἀποκατάστασιν καὶ δικαίωσιν.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Δρ Θ. - Γυμνασιάρχης

«ΤΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ» ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΜΝΟΛΟΓΙΑΝ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ*

Γεγονός ἀναντίρρητον εἶναι ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἀντιμετωπίζει σήμερα σοβαρότατον πρόβλημα ἀπὸ τὴν συνελκυσμένην μόλυνσιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπικινδύον καταστροφὴν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Τὸ πρόβλημα τοῦτο γίνεται συνεχῶς ὀξύτερον καὶ λαμβάνει παγκοσμίους διαστάσεις. Ὅλοι ἔχουμεν διαπιστώσει τὰ ἀνησυχητικὰ σημεῖα τῆς διαφανομένης οἰκολογικῆς καταστροφῆς. Οἱ ἐλληνικὲς θάλασσες, οἱ λίμνες καὶ οἱ ποταμοὶ δηλητηριάζονται ἀπὸ τὰ βιομηχανικὰ καὶ τὰ οἰκιακὰ ἀπόβλητα, τὰ πατρελαιοειδῆ καὶ τὰ πάσης φύσεως ἀπορρίμματα πού διοχετεύονται εἰς τοὺς χώρους αὐτούς. Καὶ μόνον αὗτοί οἱ χώροι ἀποκαλύπτουν μίαν πτυχὴν, τοῦ πῶς δηλαδὴ χρησιμοποιοῦται τὸ περιβάλλον, ὡς ἀποδέκτης τῶν ἀποβλήτων καὶ τῶν δηλητηρίων τῆς τεχνολογικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Διότι καὶ ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀέρας συνεχῶς μολύνεται ἀπὸ τοὺς ρύπους τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν ποικίλων μέσων συγκοινωνίας, ἐνῶ ὁ ἀνθρώπος ἀσφυκτᾷ κυριολεκτικῶς εἰς τὰς μεγαλουπόλεις εἰσπνέων τὴν δυσωδίαν τῶν ἀναπτυξιακῶν του υποπροϊόντων.

Παραλλήλως ὅμως καὶ τὰ δάση μας κατακαίονται καὶ ἐξαφανίζονται ἐπικινδύνως, τὸ ἔδαφος διαβρώνεται καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ ὁραίου ἐλληνικοῦ τοπίου συνεχῶς ἀλλοιώνεται καὶ μεταμορφώνεται.

Ἄλλ' ἡ περιβαλλοντολογικὴ καταστροφὴ ἐπεκτείνεται ἤδη καὶ εἰς τὸν χῶρον τῆς ἰονοσφαίρας, γεγονός πού καθιστᾷ προβληματικὴν τὴν ζωὴν γιὰ πολλοὺς ὁργανισμοὺς ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὸν τὸν ἀνθρώπον. Οἱ ἐπιστήμονες ἔχουν παρατηρήσει διαταραχὰς εἰς τὴν φωτοσύνθεσιν τῶν φυτῶν καὶ τοῦτο συνέβη ἀφ' ὅτου ἠρξήθη ἡ ὑπεριώδης ἀκτινοβολία. Ὡς γνωστὸν τὰ φυτὰ ἀποτελοῦν τοὺς πρωταρχικοὺς μετασχηματιστὰς ὕλης καὶ ἐνεργείας. Ἡ μείωσις τῆς φωτοσυνθετικῆς ἰκανότητος ἔχει ὡς ἐπακόλουθον τὴν καταστροφὴν τῶν φυτῶν, ἡ ἔλλειψις τῶν ὁποίων θὰ προκαλέσῃ τροφικὴν ἔλλειψιν γιὰ ἄλλους ὁργανισμούς, ἀφοῦ «ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς ἐπάνω στὴ γῆ εἶναι ἡ ἱστορία τῶν ἀλληλεπιδράσεων μεταξὺ ὄλων τῶν ζῶντων ὁργανισμῶν καὶ τοῦ περιβάλλοντός των»¹. Ὅρισμένα φυτὰ, ὅταν καταστραφῶν,

θὰ θανατώσουν ἄλλους ὁργανισμούς καὶ τοῦτο, διότι ἐξαφανίζεται ὁ πρῶτος κρίκος μιᾶς τροφικῆς αλυσίδας.

Παλαιότερα ὑπῆρχε μία σταθερὰ ποσότης ὄζοντος. Σήμερα ἡ ποσότης αὕτη μειώνεται, ἐπειδὴ παράγονται μεγάλες ποσότητες χημικῶν οὐσιῶν, οἱ ὁποῖες ὁροῦν καταλυτικῶς εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν του. Χωρὶς ὅμως τὴν ὀζονόσφαιραν ἡ ζωὴ γιὰ πολλοὺς ὁργανισμούς γίνεται προβληματικὴ καὶ γιὰ τὸν ἀνθρώπου ἀδύνατη². Εἰδικοὶ ἐπιστήμονες «κρούουν ἤδη τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου καὶ ὁμιλοῦν περὶ φαινόμενων ἀπειλητικῶν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ πλανῆτου μας, ὡς εἶναι τὸ ἐπικληθὲν "φαινόμενον τοῦ θερμοκηπίου", τοῦ ὁποίου αἱ πρῶται ἐνδείξεις ἔχουν ἤδη ἐπιστημανθῆ»³. Ἐκτὸς τούτου, ἡ «ὄξινη βροχὴ» καὶ ἡ «τρύπα τοῦ ὄζοντος» ἀπειλοῦν σοβαρῶς τὴν ἐπιβίωσιν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

«Εἴμαι ἀπαισιόδοξος γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φυλὴ, ἔγραφε ὁ Ε. Β. Γουάιτ, γιὰτὶ εἶναι πάρα πολὺ ἐφευρετικὴ ὅταν πρόκειται νὰ ὠφεληθῇ. Βλέπουμε τὴ φύσιν σὰν κάτι πού πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ὑποτάξουμε. Θὰ εἴχαμε μεγαλύτερες πιθανότητες νὰ ἐπιζήσουμε, ἂν μπορούσαμε νὰ προσαρμοστοῦμε σ' αὐτὸν τὸν πλανήτη καὶ νὰ τὸν δοῦμε μ' εὐγνωμοσύνη, καὶ ὅχι μὲ ἀμφιβολία καὶ μὲ δικτατορικὰ αἰσθήματα»⁴. Διότι ὁ ἀνθρώπος, ὅπως τονίζει εἰς μῆνυμά του ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Δημήτριος, «δὲν δύναται ἐπ' ἀπειρον καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰς πηγὰς τῆς φυσικῆς ἐνεργείας. Τὸ τίμημα τῆς ἀλαζονείας του θὰ εἶναι ἡ αὐτοκαταστροφὴ του, ἐὰν συνεχισθῇ ἡ παρούσα κατάστασις»⁵.

* * *

Τὸ «οἰκολογικὸν πρόβλημα» δὲν ἔχει μόνον φυσικὰς ἢ τεχνολογικὰς διαστάσεις ἀλλὰ καὶ πνευματικὰς καὶ συνάπτεται, ὅπως ἐλέχθη, μὲ τὸ ὑπαρξιακὸν πρόβλημα τοῦ προσορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Συνεπῶς εἶναι ἀπολύτως ὀρθὴ ἡ διαπίστωσις ὅτι «τὸ οἰκολογικὸν εἶναι πρωτίστως πνευματικὸν πρόβλημα». Ἡ λεγομένη ρύπανσις τοῦ περιβάλλοντος, λέγει σύγχρονος φιλόσοφος, εἶναι σύμπτωμα τῆς ρυπάνσεως τοῦ πνεύματος. «Ρύπανση, πού ξεπήδησε μέσ' ἀπ' τὸ σχολαστικιστικὸ

2. Γ. Π. Βότση, Οἰκολογία, Ἀθήνα 1981, σσ. 37-38.

* Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀμαρτικῆς Ἀκολουθίας «ὑπὲρ προστασίας τοῦ Περιβάλλοντος», τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Ν. Κ. Ο. Δ. Η. Μ. Ο. Υ. («Εκκλησία», τεύχη 13-15/1990).

1. RACHEL CORSO N, Σιωπηλὴ Ἀνοιξή, Μετάφρ. Α. Κ. Ζ. Η. Λ. Ι. Δ. Η. (1981), σ. 14.

3. Βλ. «Πατριαρχικὸν Μήνυμα» ἐξ ἀφορμῆς τοῦ καθιερωθέντος ἑορτασμοῦ τῆς ἡμέρας προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, «Εκκλησία» ἔτος ΕΣΤ' (1989) σ. 646.

4. RACHEL CORSO N, ἔ.δ., σ. 10.

5. «Πατριαρχικὸν Μήνυμα», ἔ.δ., σ. 646.

ὀρθολογισμό καὶ τὴν ἀναγεννησιακὴ ἐπιστροφή στὶς ἀπολαύσεις τῆς γῆς, ἀπ' τὴ λογικὴ τοῦ διαφωτισμοῦ καὶ τῇ νιτσεικῇ διακήρυξη τοῦ "θανάτου τοῦ Θεοῦ". Ἀπ' τὴ μαρξιστικὴ ἀντίληψη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι προϊόν τῶν συνθηκῶν καὶ δέσμιος τῆς ἀνάγκης. Ἀπ' τὸν ἐκστατικὸ θαυμασμό τῶν ἐπιστημονικῶν κατακτητῶσεων»⁶.

Ὡς πνευματικὸν τὸ πρόβλημα τῆς καταστροφῆς τοῦ περιβάλλοντος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρως φροντίδος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς φιλόστοργος Μητέρα, «ποὺ ἐπικράτησε καὶ διώθηκε κυρίως στοὺς ἀγροτογεωργικοὺς καὶ ἀτεχνικοὺς πολιτισμοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἔδειξε ἰδιαίτερη εὐαισθησία γιὰ τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ ἔλαβε σοβαρὰ ὑπόψη τὴ σχέση τοῦ Ἀνθρώπου μὲ τὰ ἔμφυχα καὶ τὰ ἄφυχα στοιχεῖα τῆς φύσεως. Ἔτσι, δημιουργήθηκε μιὰ εἰδικὴ στάση ἐναντι τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ποὺ χαρακτηρίζει ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ὀρθόδοξης ζωῆς. Ἡ στάση αὐτὴ ἀποτελεῖ πᾶς πολὺτιμη ὀρθόδοξη παράδοση, ἰδιαίτερα χρησιμὴ καὶ καθοδηγητικὴ γιὰ τὶς σύγχρονες ὀρθόδοξες χώρες ποὺ ὅλες, ἢ μίαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη (μαζί τους καὶ ἡ Ἑλλάδα) μπαίνουν στὸ βιομηχανικὸ καὶ μεταβιομηχανικὸ τεχνολογικὸ πολιτισμό»⁷.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, συμμεριζομένη τὴν ἀγωνίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ὀγκουμένην περιβαλλοντικὴν ἀπειλὴν, προβάλλει τὴν ἀγιογραφικὴν καὶ πατερικὴν διδασκαλίαν διὰ τὸ περιβάλλον καὶ «πυροδοτεῖ» τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν, ἐνῶ μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ λειτουργικὴν τῆς πράξης ἐξυγιαίνει πᾶσαν ἀνθρωπίνην προσπάθειαν, ἢ ὅποια ἀποδίδει «εἴτε εἰς τὴν ἀγνὴν ἀπόλαυσιν τῆς φύσεως καὶ τὴν σύμφωνον πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ χρῆσιν ἢ ἀξιοποίησιν αὐτῆς, εἴτε εἰς τὴν πρόληψιν ἢ τὴν καταπολέμησιν πάσης κατὰ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐπιβουλῆς»⁸. Ἐκεῖ ὅπου συμφιλιώνεται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ φυσικόν του περιβάλλον εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου διδάσκειται οὗτος νὰ ἀσκή τὸ δημιουργικὸν ἔργον του ὡς «πιστὸς οἰκονόμος» Θεοῦ καὶ νὰ ἀναπτύσῃ τὴν συντηρητικὴν δραστηριότητά του, ὡς ἐπιστάτης καὶ φύλακας τοῦ φυσικοῦ κόσμου. «Ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ καὶ ἀγιάζει τὰ ὕλικά ἀγαθὰ, τὸ νερό, τὸν ἀέρα, τὴ θάλασσαν καὶ τὴ στεριά, τὰ δένδρα καὶ τὰ ζῶα. Στὴν Ἐκκλησίαν συνεχίζεται τὸ ἔργο τῆς οἰκονομίας, δηλαδὴ τὸ

σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον, τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν οἶκον Του»⁹.

* * *

Κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ἡ φύσις ἀποτελεῖ ἔργον ἀπέραντον καὶ εἰς τὸν ὅποιον ὄχι μόνον λατρεύεται ὁ δημιουργὸς Θεὸς ἀλλὰ καὶ «δηλοῦται (ὁὗτος ἐν αὐτῇ) σιωπῇ κηρυττόμενος», κατὰ τὸν Ἀγίον Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν. «Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα» (Ψαλμ. 18,2). Ὡς ἐκ τούτου τὸ θέμα τῆς οἰκολογίας τοῦ ἀνθρώπου ὄχι μόνον θεμελιώνεται ἀγιογραφικῶς, ἀλλὰ καὶ περιγράφεται ἐκτενῶς εἰς τὰ ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὰ ὅποια μάλιστα ἡμπορεῖ νὰ θαυμάσῃ κανεὶς τὶς φυσικὰς γνώσεις, τὴν παρατηρητικότητα καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον αὐτῶν διὰ τὴν φύσιν. Ἡ ἀγάπη τῶν πατερικῶν κειμένων πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως διατρέχει μέγα μέρος τῆς διδασκαλίας αὐτῶν¹⁰.

Παραλλήλως ὅμως καὶ τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἶναι διάσπαρτα ἀπὸ ὕμνους καὶ εἰδικὰς ἀναφορὰς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ ἄπειρον κάλλος τῆς ὅλης δημιουργίας. Εἶναι πράγματι συγκινητικὸς ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον ἐκφράζεται ὕμνογραφικῶς ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διὰ τὸ φυσικὸν περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἐτοποθετήθη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ ὁ ἀνθρώπος, διὰ νὰ ἀναδειχθῇ ἄρχων καὶ κύριος αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οἰκονόμος Θεοῦ, διατηρῶν καὶ ἐξασφαλίζων τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς καταστροφῆς. «Υπάρχουν, μάλιστα, εἰδικὰς ἀκολουθίες καὶ προπάντων εὐχές, ποὺ ἀναφέρονται στὴ Φύσιν καὶ τὴ ζωὴ τῶν πιστῶν μέσα σ' αὐτήν, συγκεντρωμένες στὸ πῶς ἄμεσο καὶ καθημερινὸ διδίδει τῆς Ἐκκλησίας, τὸ Εὐχολόγιον». Καὶ μόνον τὸ λειτουργικὸ τοῦτο διδίδει ἄρκει «γιὰ νὰ διαπιστωθῇ ἡ στάση τῆς Ὁρθόδοξης ἀπέναντι στὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὅποιον προσανατολίζει τὸ λαὸ στὴ σχέση μαζί του»¹¹.

Ἡ πρόσφατος ὅμως ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

9. Ἀρχιμ. Ν. κ. Πρωτοπαπᾶ, «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα», «Ἐκκλησία», ἔτος ΕΔ' (1987), σ. 493.

10. Ἐνδεικτ. βλ. Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, «Ἐκκλησία καὶ φυσικὸ περιβάλλον», «Ἐκκλησία» ἔτος Ε' (1983), σ. 421 κ.ε., Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου Κ. Στύλιου, «Ἀνθρώπος καὶ φυσικὸ περιβάλλον», Ἀθήνα 1989, σ. 32 κ.ε., Ἡλ. Β. Οἰκονόμου, «Ὁρθόδοξια καὶ Οἰκολογία», «Ἐκκλησία», ἔτος ΕΣΤ' (1989), σ. 189 κ.ε., Ἀπ. Β. Νικολαΐδη, «Ἡ ἄσκησις ὡς πρότασις οἰκολογικῆς διεξόδου, «Κοινωνία», ἔτος ΔΒ' (1989) σ. 77 κ.ε., Τὸ Οἰκολογικὸ πρόβλημα καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ διδασκαλία, «Ἀκτίνας», ἀριθ. τ. 512 (1990), σ. 206 κ.ε.

11. Γεωργ. Δ. Μεταλληνός, Οἰκολογικὴς ἀντιστοιχίαι καὶ ἀνακτιστοιχίαι Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ, «Κοινωνία», ἔτος ΔΒ' (1989) σ. 500.

6. «Γιὰ τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα», περιοδ. «Ἡ Δράσις μας», τεύχ. 273 (1989) σ. 263.

7. Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου Κ. Στύλιου, «Ἀνθρώπος καὶ φυσικὸ περιβάλλον», Ἀθήνα 1989, σ. 64.

8. Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, «Ἐκκλησία καὶ φυσικὸ περιβάλλον», «Ἐκκλησία» ἔτος Ε' (1983), σ. 321.

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περὶ καθορισμοῦ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ὡς «Ἡμέρας τοῦ Περιβάλλοντος», πέρα τοῦ ὅτι ἔδωσε ἀφορμὴν ποικίλων ἐκδηλώσεων καὶ δραστηριοτήτων εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἱερὰς Μητροπόλεις (διαλέξεις, δημοσιεύματα, ὁργανώσεις συνεδρίων ἡμερίδων κ.λπ.), ἀναφερομένων εἰς τὴν προστασίαν τοῦ περιβάλλοντος¹², ἐνέπνευσε παραλλήλως καὶ τὸν κάλαμον ἱκανῶν ποιητῶν καὶ ὕμνογράφων διὰ τὴν σύνθεσιν ὕμνογραφημάτων, προκειμένου δι' αὐτῶν οἱ πιστοὶ νὰ ἀναπέμπουν «δεήσεις καὶ ἱκεσίας πρὸς τὸν τῶν ὧν Κτίστην, εὐχαριστηρίους μὲν διὰ τὸ μέγα δῶρον τῆς δημιουργίας, ἱκετηρίους δὲ διὰ τὴν προστασίαν καὶ σωτηρίαν αὐτῆς ἀπὸ παντὸς κακοῦ»¹³.

Τοιοιτοτρόπως καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Πατρῶν, μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Νικοδήμου, εἰς τὰ πλαίσια τῶν πολιτιστικῶν καὶ πνευματικῶν ἐκδηλώσεων διὰ τὸν πολιοῦχον Ἀποστόλον Ἀνδρέαν, γνωστῶν ὡς «Πρωτοκλήτειον», ἐπραγματοποιήθη τὴν 19ην Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1989, εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Διαδικείου Σχολῆς, συνάντησις «στρογγύλης τραπέζης» μὲ θέμα: Ἑ κ κ λ η σ ι α κ α ι Π ε ρ ι β ἄ λ λ ο ν. Κατ' αὐτὴν ἔλαβαν μέρος ὁ οἰκεῖος Μητροπολίτης, ὁ Θεοφίλ. ἐπίσκοπος Ἀχελώου κ. Εὐθύμιος, οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν κ.κ. Νικ. Κατσάνος καὶ Παν. Δρακάτος καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας προστασίας τοπίου καὶ περιβάλλοντος ἱατρός κ. Παν. Πολίτης.

Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐκδήλωσιν ἐψάλησαν, διὰ πρώτην φοράν, ἀπὸ πολυμελῆ βυζαντινὸν χορὸν, πρωτότυποι ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι ἀφορῶντες εἰς τὸ φυσικὸν περιβάλλον. Τούτους τούτους εἶχε συνθέσει καὶ μελοποιήσει, μὲ τὸ γνωστὸν ποιητικὸν καὶ μουσικὸν του τάλαντον, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν, ἄφησαν δὲ ἀριστες ἐντυπώσεις εἰς τοὺς ἀκροατάς.

Ἦδη, ὅμως, μὲ ἀφορμὴν προφανῶς τὰς ποιητικὰς ἐκείνας συνθέσεις του καὶ ἐν ὄψει τῆς Πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἀποφάσεως, περὶ καθιέρωσης τῆς 1ης τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου, ὡς ἡμέρας προσευχῶν καὶ δεήσεων τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῶν λαῶν καὶ τοῦ ποιμνίου Αὐτῆς, ὁ Μητροπολίτης Πατρῶν ἐπροχώρησε εἰς τὴν συγγραφὴν πλήρους ἀσματικῆς Ἀκολουθίας «ὕπὲρ προστασίας τοῦ περιβάλλοντος». Ἀφιεροῖ μάλιστα αὐτὴν εἰς τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Δημήτριον «εἰς κοινωνίαν τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Πατρῶν,

πορφυρωθείσης διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου», ὅπως ἀναγράφει εἰς τὰ «προλεγόμενα» αὐτῆς.

Ἡ νέα αὕτη Ἀκολουθία, τὸ χειρόγραφον τῆς ὁποίας εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς παραχωρήσῃ ὁ Σεβασμιώτατος, ἀποτελεῖ συνέχειαν ἄλλων ἀσματικῶν τοῦ Ἀκολουθιῶν¹⁴, τὰς ὁποίας κατὰ καιροὺς ἔχει συνθέσει καὶ ἔχει δι' αὐτῶν ἐμπλουτίσει τὸν ὕμνολογικὸν ἀμνητὸν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ ἀγιογραφικὴ καὶ θεολογικὴ του συγκρότησις, ἡ γνώσις τῆς ὀρθοδόξου ὕμνογραφίας καὶ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἐδοθήθησαν τὸν δευτερεύοντα κάλαμον καὶ τὴν γόνυμον καὶ δημιουργικὴν φαντασίαν του νὰ ἀναδειχθῇ ἐκ τῶν πολυγραφωτέρων ἐπισκόπων ὕμνογράφων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, διακρινόμενον «γὰρ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν πιστότητα στοὺς στίχους καὶ στὰ μέτρα τῶν παλαιῶν ὕμνογράφων», ὅπως χαρακτηριστικῶς ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ ὁ γνωστὸς πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος κ. Π. Β. Πάσχος¹⁵.

Τὸ νέον ποιητικὸν δημιούργημα τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου, ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸ «ο ἱ κ ο λ ο γ ι κ ὸ ν π ρ ὶ β ἄ λ λ η μ α» καὶ ἀπὸ πηγὰς ποιητικῆς διαθέσεως, ἔρχεται νὰ προσθέσῃ νέον ζωογόγον αἶμα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν λατρείαν, ἐνῶ παραλλήλως καλύπτει βασικὴν λειτουργικὴν ἀνάγκην τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ὡς «Ἡ μέ ρ α ς τ ο ὕ π ε ρ ι β ἄ λ λ ο ν τ ο ς».

Τοιοιτοτρόπως ἀποδεικνύεται ἀπαξ ἔτι, ὅτι εἰς τὸν χρόνον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, οὐδέποτε ἐσίγησεν ἡ λιγύφθογγος λύρα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως καὶ ὁ συνεχὴς ἐμπλουτισμὸς τοῦ ἐορτολογίου Αὐτῆς διὰ νέων ἐορτῶν καὶ ἀντιστοιχίων ἀσματικῶν Ἀκολουθιῶν.

* * *

Ἡ ὕπ' ὄφιν ἀσματικὴ Ἀκολουθία «ὕ π ἔ ρ π ρ ο σ τ α σ ι α ς τ ο ὕ Π ε ρ ι β ἄ λ λ ο ν τ ο ς» τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου εἶναι πλήρης, περιέχει δηλαδὴ τρία στιχηρὰ προσόμια εἰς τὸν Ἑσπερινὸν εἰς ἥχον α' («Ὡ τ ο ὕ π α ρ α δ ὅ ξ ο υ θ α ὕ μ α τ ο ς») καὶ Δοξαστικὸν εἰς ἥχον πλ. τοῦ δ'. (Ὡς γνωστὸν τὴν 1ην Σεπτεμβρίου ἐορτάζεται ὑπὸ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου καὶ ἡ μνήμη τοῦ Ὁσίου Συμεὼν τοῦ Στυλίου, ὁπότε ἡ Ἀκολουθία «ὕ-

12. Βλ. Ἱ. Μ. Χ α τ ζ η φ ὠ τ η, Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Οἰκολογικὸν πρόβλημα, «Ἐκκλησία», ἔτος ΕΣΤ' (1989), σσ. 577 κ.ε.

13. «Πατριαρχικὸν Μήνυμα», ἔ.α., σ. 646.

14. Τὰς μέχρι τοῦδε ἐκδοθείσας ἀσματικὰς Ἀκολουθίας τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου βλ. εἰς «Σ υ μ π ὅ σ ι ο ν Π ν ε υ μ α τ ι κ ὸ ν» ἐπὶ χρυσῇ Ἰωδελαίῳ Ἱερωσύνῃς αὐτοῦ. Ἀθήνα: 1989, σσ. 11-12.

15. Π. Β. Π ἄ σ χ ο υ, Θυσία Αἰνέσεως, Ἀθήνα: 1978, σ. 191.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

«Χριστός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν...».

Τὰ Χριστούγεννα κατὰ τὸ τρέχον ἔτος θὰ εὗρουν τὴν ἀνθρωπότητα ἀφ' ἐνὸς ἀγωνιῶσαν καὶ ἀφ' ἐτέρου ἔχουσαν αἰσιοδοξίαν.

Ἡ ἀγωνία σχετίζεται πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ πρὸς τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐκρήξεως ἐνὸς —ἔστω ισλαμικοῦ— τρομακτικοῦ πολέμου μετ' ἀπροβλέπων δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα συνεπειῶν.

Ἡ αἰσιοδοξία ἐξ ἄλλου στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐλπίδος δι' ἐν καλῦτερον μέλλον ἕνεκα τῆς ὑπογραφῆς ἐν Παρισίοις τοῦ νέου Καταστατικοῦ χάριτος τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα —μετὰ πολλὰς δεκαετίαις— διὰ πρώτην φοράν κατανοοῦνται κατὰ τὸν

ἴδιον τρόπον ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

Ὅθεν πρέπει νὰ εὐχρηθῶμεν, ὅπως κατὰ τὰς ἐρχομένας ἀγίας ἡμέρας ἀφ' ἐνὸς ἐκλείρη ἡ ἀγωνία καὶ ἀφ' ἐτέρου πραγματοποιῇ ἡ ὥς ἄνω ἐλπίς διὰ τῆς θεμελιώσεως τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν «Ἀρχοντος τῆς εἰρήνης». Κατὰ τὴν διακήρυξιν τοῦ Ἀπ. Παύλου, «Χριστός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὃ ποιήσας τὰ ἀμφότερα (τὰ δύο διηρημένα μέρη) ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας... Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην... τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς» (Ἐφ. 6' 14, 17). Ἡ ἐν Χριστῷ μετὰ τοῦ Θεοῦ συμφιλίωσις

π ἐ ρ τ ο ὕ π ε ρ ι θ ἄ λ λ ο ν τ ο ς» συμπάλλεται μὲ τὰς ἀντιστοιχίας τοῦ Μηναίου).

Διὰ τὴν Λιτὴν ὁ ὑμνογράφος δὲν συνθέτει ὕμνους. Εἰσηγείται γὰρ ψάλλοντες εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τὰ τρία ἰδιόμελα τῶν Ἀποστίχων τῆς Ἰνδίκτου (6', γ' καὶ δ'): καὶ ὡς Δοξαστικὸν τὸ «Σὺ θ ε α σ ι λ ε ὕ ς ὁ ὦ ν ἄ ε ι κ α ι δ ι α μ ε ν ω ν», μὲ τὴν ὀρθὴν κατὰ τὴν γνώμην μας παρατήρησιν, ὅπως ἡ φράσις «τ ὦ π ι σ τ ο τ ἄ τ ῳ θ ε α σ ι λ ε ῖ σ υ μ π ο λ ε μ ε ι κ α τ ἄ ἁ θ ῆ ν θ ε α ρ θ ἄ ρ ω ν...» τοῦ ἐν λόγῳ δοξαστικοῦ ἀντικατασταθῇ ὡς ἀκολουθῶς:

«Τὴν ἀγίαν Σου Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ πάντα τὰ κλήματα τῆς Ἀμπέλου ἢν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ Σου σιγήριον ὀρθοδοξία Χριστὲ ὁ Θεός, τῇ προσθείᾳ τῆς Θεοτόκου· νίκη γὰρ σὺ τῶν ὀρθοδόξων καὶ καύχημα».

Ἀκολουθοῦν τρία περίτεχνα Ἀπόστιχα εἰς ἥχον πλ. τοῦ α' («Χ α ῖ ρ ο ι ς ἁ σ κ η τ ι κ ῶ ν»), τὸ Δοξαστικὸν τοῦ Ὁσίου Συμεὼν ἐκ τοῦ Μηναίου, τὸ «Κ α ῖ ν ὦ ν» εἰς ἥχον πλ. τοῦ α' διὰ τὸ περιβάλλον καὶ τὸ Ἀπολυτίκιον εἰς ἥχον δ' συμπαλλόμενον μετὰ τοῦ τῆς Ἰνδίκτου καὶ τοῦ Ὁσίου Συμεὼν.

Εἰς τὸν Ὅρθρον γράφει τρία «Κ α θ ῖ σ μ α τ α» ψαλλόμενα ἀντὶ Θεοτοκίων μεθ' ἐκάστην στιχολογίαν καὶ ἀκολουθεῖ «Κ α ν ὦ ν» πλήρης εἰς ἥχον πλ. τοῦ δ', ὁ ὁποῖος φέρει ἀκροστιχίδα: «Σ ὦ ζ ε κ ὁ σ μ ο ν, κ ὁ σ μ ο ν Κ ο σ μ ῇ τ ο ρ' Ν ι κ ὁ δ ῆ μ ο υ». Ἐκάστη Ὡδὴ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τροπαρίων καὶ τοῦ Θεοτοκίου. Μετὰ τὴν Στ' Ὡδὴν παρατίθεται τὸ «Κ ο ν τ ἄ κ ι ο γ» καὶ ὁ «Ὁ ἱ κ ο ς», ἐν συνεχείᾳ δὲ τὸ ἀκόλουθον «Μηνολόγιον»:

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἀπαρχῇ τῆς νέας Ἰνδίκτιωνος, ὥρισεν ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία «πρωτον πάντων ποιῆσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων» καὶ ὑπὲρ προστασίας καὶ διαφυλάξεως τῆς περιβαλλούσης ἡμᾶς φύσεως ἀπὸ φθορᾶς καὶ ἀλλοιώσεως «αὐτοῦ γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ».

Κατακλείεται δὲ τοῦτο μὲ τοὺς ἐξῆς συναξαριστικούς θυζαντινοὺς στίχους:

Ρύπον ψυχῆς ἀποθώμεθα πάντα,
ἄφθορον ἀρρηπώτως τὸν κόσμον οἰκοῦντες.

Ἀρχὴ Ἰνδίκτου εὐκοσμίαν κηρύσσει.

Μετὰ τὸ «Ἐ ξ α π ο σ τ ε ι λ ἄ ρ ι ο ν» ἀκολουθοῦν τέσσαρα στιχηρὰ προσόμοια τῶν Ἀγίων εἰς ἥχον α' («Γ ὦ ν ο ὁ ρ α ν ῖ ω ν τ α γ μ ἄ τ ω ν») συμπαλλόμενα μετὰ τῶν ἀντιστοιχίων ἰδιομέλων τοῦ Μηναίου καὶ τὸ Δοξαστικόν.

Εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν καὶ εἰς τὴν θέσιν τῶν «Ἀ ν τ ι φ ὶ ν ω ν» παραθέτει καταλλήλως ἐπιλεγμένους ἀγιογραφικούς στίχους καὶ κατακλείει τὴν Ἀκολουθίαν μὲ τρία «Μ ε γ α λ υ ἄ ρ ι α» καὶ τὸ ἀκόλουθον ὠραῖον δέστιχον:

«Τὸ σωτήριόν σου κόσμῳ παντὶ ἐκτείνειαι
Νικόδημος αἰτεῖται Πατρῶν ἐπίσκοπος».

* * *

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ Φ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Π. Θ. Φ.

Λυκειάρχης Ἀρσακείου Λυκείου Πατρῶν

εἶναι ἡ ἀρίστη προϋπόθεσις τῆς διαρκoῦς κατεδαφίσεως καὶ τῶν διαφορῶν ἐπιγείων «μεσοτοιχῶν τοῦ φραγμοῦ».

Τὰ γενεσιουργὰ αἰτία τῶν συγκρούσεων καὶ πολέμων.

Ἐν συνεχείᾳ δεόν νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι ἡ ζωὴ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἀληθῆ εἰρήνην. Ὡς ἤδη ὁ Πλάτων διεκήρυττεν, ἡ κακία δημιουργεῖ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων στάσεις, μίση καὶ μάχας, ἐνῶ «ἡ δικαιοσύνη παρέχει ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν».

Περὶ τῆς αἰτίας τῶν συγκρούσεων καὶ τῶν πολέμων καὶ ὁ Πλούταρχος ἔλεγεν ἐπιγραμματικῶς, ὅτι «οὐδείς φύεται ἀνθρώποις πόλεμος ἄνευ κακίας, ἀλλὰ τὸν μὲν φιληδονία, τὸν δὲ πλεονεξία, τὸν δὲ φιλοδοξία τις ἢ φιλαρχία συρρήγγυσιν». Καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐτόνιζεν ὅτι «οὐδὲν οὕτω ποιεῖ μάχην καὶ πόλεμον, ὥς ὁ τῶν παρόντων ἔξως, ὥς ἡ δόξης ἢ χρημάτων ἢ τρυφῆς ἐπιθυμία».

Πάντα ταῦτα εἶχον συνοψισθῇ πολὺ παλαιότερον ὑπὸ τοῦ Ψαλμοδοῦ, ὅταν οὗτος διὰ τοὺς ἀπομακρυνομένους ἐκ τῆς συμφωνίας πρὸς τὸν θεῖον νόμον ἔωθες ἐπεσήμαινε: «Σύντριμμα καὶ ταιλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν» (Ψαλμ. ιγ' 3).

Τὸ χρέος ἔναντι τῆς «τῶν πάντων ἐνώσεως».

Ὁ Μακ. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κ. Παρθένιος ὁ Γ' κατὰ τὴν πρόσφατον ἐπίσκεψίν του εἰς τὸν Πάπαν Ἰωάννην - Παῦλον τὸν Β', ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν προσφωνήσει του ἐτόνισεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς:

«Εἴμεθα ἀνθρώπινα πλάσματα καὶ φέρομε τὴν ἱστορίαν μας πὸν εἶναι «ἐκ τοῦ κόσμου», μὲ ὅλες τὶς ὀφείας τῆς, γεμάτες ἀπὸ ἀγιότητα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ σφάλματά μας, πρὸ πάντων τὴν ἀμαρτίαν μας. Ὁ Χριστὸς σὺς δύοσκολες αὐτὲς ὥρες μᾶς χαρίζει σὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας Του τὴν δωρεὰ τῆς μετανοίας καὶ τοῦ καλοῦ ἀγῶνος. Εἶναι χρέος μας ἔναντι τῆς «τῶν πάντων ἐνώσεως» νὰ ξεπεράσωμε τὰ σφάλματά μας. Καθὼς τελειώνει ὁ αἰῶνας μας ζοῦμε μεγάλες σιγμὲς γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας μας. Στὴν Κεντρικὴ, Ἀνατολικὴ Ἑὐρώπη, Μέση Ἀνατολή, σὺς Ἀγίους Τόπους τοῦ Χριστοῦ μας. Ἡ κρίση ὑπάρχει· θὰ πρέπει νὰ μείνωμε πιστοὶ σὺς μεγάλο χρέος τῆς ἀγάπης γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ λαό. Οἱ ποιμένες, διάκονοι τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀληθείας, ὀφείλουν νὰ φυλάξουν τὸ ποίμνιο καὶ νὰ ὀδη-

γήσουν πρὸς τὶς ὁδοὺς τῆς σωτηρίας μὲ τὰ ἅγια ὄπλα τῆς δικαιοσύνης «ἵνα ἡ διακονία ἡμῶν ἢ ἀμώμητος». Οἱ συναντήσεις καὶ ὁ διάλογος θὰ πρέπει νὰ συνεχισθοῦν μὲ θάρρος, ἀποφασιστικότητα καὶ αὐτοθυσία, καὶ ὀφείλομε νὰ ἀγωνιζώμεθα κατὰ ὑπεύθυνο τρόπο γιὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν δικαιοσύνην σὺς Ἐκκλησίες μας καὶ σὺς κόσμον» κατὰ τρόπον, ὥστε «ἡ πορεία μας πρὸς τὸν 21ο αἰῶνα νὰ εἶναι πορεία ἐνότητος, καταλλαγῆς ὅλων, τῆς Μᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας».

Εὐτυχὴς κατάληξις τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου Ὁρθοδοξίας καὶ ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ τακτικὸς συνεργάτης τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» θεολόγος κ. Ἀριστείδης Πανώτης ἐπισημαίνει ἐν ἄρθρῳ του τὸ χαρμόσυνον γεγονός, ὅτι «ἐπικεῖται ἡ πλήρης κοινωνία Ὁρθοδοξίας καὶ ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν» μετὰ τὴν ἐν Chambésy ὁλοκλήρωσιν τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν, «πὸν μέχρι χθὲς τὶς χαρακτηρισίζαμε Προχαλκηδόνιες ἢ Μονοφυσικὲς Ἐκκλησίες καὶ τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνίας μαζί τους ἀπασχόλησε τὴν Χριστιανοσύνη ἐπὶ 1539 χρόνια».

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Διάλογος κατέληξεν εἰς δογματικὴν συμφωνίαν ἐπὶ τοῦ Ἐκκλησιολογικοῦ ὅρου, ὁ ὁποῖος μέχρι τοῦδε ἦτο αἰτία τῆς διαιρέσεως. Διὰ κοινῆς δηλώσεως κατεδικάσθησαν ὁ Μονοφυσισμός καὶ ὁ Νεστοριανισμός καὶ ὁμολογήθη ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος». Ὡσαύτως οἱ Ἀνατολικοὶ «δέχθησαν τὴν διδασκαλίαν περὶ Εἰκόνων τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία ἀποσαφηνίζει καὶ ὁλοκληρῶνει τὸ Χριστολογικὸ δόγμα. Ἔτσι ἡ Ὁρθοδοξία δοξάσθηκε αὐτὲς τὶς ἡμέρες ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῶν δύο ἀρχαίων οἰκογενειῶν τῶν χριστιανῶν τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς»».

«Κοινωνία πίστεως ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης».

Ἐν συνεχείᾳ δεόν νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ αἰσιοδοξία περὶ προσεχούσας ἀποκαταστάσεως τῆς κοινωνίας μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν στηρίζεται εἰς τὰς Κοινὰς Δηλώσεις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ μεταξὺ αὐτῶν Θεολογικοῦ Διαλόγου, αἱ ὁποῖαι, ὥς ἐτόνισεν ὁ Ὁρθόδοξος Πρόεδρος αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, «ἐξουδετερώουν» τὰς σχετικὰς παρανοήσεις ἢ παρερμηνείας τοῦ ἱστορικοῦ παρελ-

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερά Μητρόπολις Ἀττικῆς

Τὴν 30ην Ὀκτωβρίου ἐ.ε. ἐπραγματοποιήθη ἐπιτυχῶς Ἱερατικὴ Σύναξις τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀττικῆς εἰς τὸν νεόδμητον Ἱ. Ναὸν Ἀγίας Τριάδος Νέας Κηφισίας μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀττικῆς κ. Δωροθέου καὶ τὴν συμμετοχὴν πάντων τῶν κληρικῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Μὲ τὸν χαίρετισμόν τοῦ Σεβ. κ. Δωροθέου ἐδημιουργήθη κλίμα ἀδελφικῆς κοινωνίας. Ὁ εἰσηγητής, ἀρχιμ. π. Εὐθύμιος Μπεναρδῆς, βασισμένος εἰς

θόσος καὶ ἀναδεικνύουν τὸ αὐθεντικὸν περιεχόμενον τῆς ἡμετέρας κοινωνίας τῆς πίστεως ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης».

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος κοινωνία τῆς πίστεως ἐπιβεβαιούται, κατὰ τὸν διακεκριμένον τοῦτον Ἱεράρχην,

«α' διὰ τῆς κοινῆς καταδίκης τῶν αἵρετικῶν διδασκαλιῶν, αἱ ὁποῖαι συνήθως ἀπεδίδοντο ἐκατέρωθεν εἰς τὴν ἐτέραν πλευρὰν καὶ ἐπεβάρυνον τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνείδησιν κατὰ τὴν μακροαίωνα περίοδον τῶν πολεμικῶν θεολογικῶν ἀντιπαράθεσεων ἢ συγκρούσεων,

β' διὰ τῆς κοινῆς ἀποδοχῆς καὶ περιεκτικῆς καταγραφῆς ὅλων τῶν συνοδικῶς ἢ καὶ διὰ τῆς πατερικῆς παραδόσεως κατωχυρωμένων κριτηρίων πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς συμφωνίας τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν ὀρθόδοξον χριστολογικὴν διδασκαλίαν,

γ' διὰ τῆς θεολογικῆς διαπιστώσεως τῆς πλήρους συμφωνίας εἰς τὰ οὐσιώδη σημεῖα τῆς πίστεως, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν καὶ τὴν ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν διὰ πᾶσαν κίνησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαδικασίας πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἐνότητος τῶν δύο Ἐκκλησιῶν,

δ' διὰ τῆς προβολῆς ὅσον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀναγκαιότητος, ὅσον καὶ τῆς θεολογικῆς δυνατότητος ἄρσεως τῶν ἐκατέρωθεν ἐπιβληθέντων ἀναθεμάτων κατὰ Συνόδων ἢ προσώπων τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν, καὶ

ε' διὰ τῆς ὁμοθυμῶν διαβεβαιώσεως ἡμῶν ὅτι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ πράξεις δι' ἀμοιβαίαν ἄρσιν τῶν ἐκατέρωθεν ἀναθεμάτων θὰ φωτίσουν πληρέστερον τὴν ὁδὸν διὰ τὸν ἀμοιβαῖον ἐμπλουτισμὸν τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ὀρθοδόξου μαρτυρίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον» (Περ. Ἐπίσκεψις, 1 Ὀκτ. 1990).

Εὐχόμεθα, ὅπως ταχέως εὐρεθῇ ὁ κατάλληλος τρόπος τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων καὶ ἄλλων ἐμπο-

τὰς λειτουργικὰς πηγὰς τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως, εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Μητροπολιτικῆς Ἐπιτροπῆς «Ὀρθοδόξου λειτουργικῆς ζωῆς» καὶ τὴν κρατοῦσαν λειτουργικὴν τάξιν, ἀνέπτυξε ἐπιτυχῶς τὸ θέμα: Λειτουργικαὶ παρατηρήσεις. Ἀνεφέρθη κυρίως εἰς τὸν Ὁρθρον, τὸν καιρὸν, τὴν περιβολὴν τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ τὸ θυμίαμα. Τοιοῦτοτρόπως ἀνοίξε ἡ προσπτικὴ διὰ μίαν συνέχειαν μὲ ἄλλας Εἰσηγήσεις.

Κατὰ τὸ διάλειμμα ἡ Ἑνορία Ἀγίας Τριάδος Ν. Κηφισίας, ἡ ὁποία ὑπὸ τὸν περικαλλῆ της Ναὸν ἐφι-

δίαν, ἵνα, ὅπως ἔγραψεν μετ' αἰσιοδοξίας ὁ κ. Ἀρ. Πανώτης, «20 - 25 ἑκατομμύρια ἀδελφῶν μας» ἔλθουν «ὡς πλήρη κοινωνία μαζί μας, πλουτίζοντας μὲ τὶς ἀρχαῖες λατρευτικὰς καὶ ἐθιμικὰς παραδόσεις τοὺς τῇ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, στὴν ὁποία, ὅπως στὴν ἀρχαιότητα, συνυπάρχουν πολλὰ χαρίσματα».

Ἑνδιαφέρουσα εἵδησις ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σεργίας.

Τὸ παρὸν τεῦχος τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκειτο ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου, διὰ ὃ ἐν Βελιγραδίῳ ἀνταποκριτῆς τοῦ περ. «Ἐκκλησία» ἐτηλεφώνησε πρὸς τὸν γράφοντα τὰς στήλας τῶν Παρατηρήσεων καὶ Σχολίων Διευθυντὴν τοῦ Περιοδικοῦ, δι' ἑνὸς Πατριάρχου τῆς Σεργίας ἐξελέγη ὁ Πανιερώτατος Ἐπίσκοπος Ράσκας καὶ Πρεζρένης κ. Παῦλος. Τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὴν διὰ λόγους ὑγείας παραίτησιν ἐκ τῶν καθηκόντων του τοῦ ὑπερενενηκονταετοῦς Μακ. Πατριάρχου Γερμανοῦ διὰ συγκλήσεως τῆς Σεπτιῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σεργίας, ἥτις προέτεινε διὰ τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα ἱερεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων διὰ κλήρου ἀνεδείχθη ὁ νέος Προκαθήμενος τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς Σεργίας.

Περιοσότερα θὰ γράψωμεν σχετικῶς, διὰ δι' ἐπισήμον Γράμματος γνωστοποιηθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τὸ γεγονός. Πρὸς τὸ παρὸν περιοριζόμεθα ἀφ' ἐνὸς νὰ ἐκφράσωμεν τὴν χαρὰν μας διότι ὁ νέος Πατριάρχης εἶναι γνωστὸς διὰ τὸν φιλέλλητισμόν, τὴν ἐλληνομάθειαν καὶ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀφ' ἐτέρου νὰ εὐχηθῶμεν, ὅπως οὗτος ἀκολουθήσῃ εἰς τὰ ἴχνη τοῦ ὄντως μεγάλου Μακ. Πατριάρχου περ. Σεργίας κ. Γερμανοῦ, ὅστις ὡσαύτως διεκρίνετο διὰ τὰ φιλελληνικά του αἰσθήματα καὶ διὰ τὴν ἀδελφικὴν συνεργασίαν του μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ε. Α. Θ.

λοξένησε τὴν Σύναξιν πρωτοστατοῦντος τοῦ προΐσταμένου αἰδεσιμολογιωτάτου π. Σπυρίδωνος Βλασσπούλου ἐδεξιώθη τοὺς πατέρας. Εὐγενέσταται κυρίες προσέφεραν γλυκίσματα καὶ ἀναψυκτικά.

Μετὰ τὴν συζήτησιν καὶ τὴν ἐπίλυσιν ἀποριῶν, ὁ Σεβ. κύριος Δωρόθεος ἀπηύθυνε πατρικὰς νουθεσίας πρὸς τοὺς κληρικοὺς διὰ τὴν εὐλαβῆ λειτουργικὴν διακονίαν καὶ τὴν συνέχισιν τῶν δραστηριοτήτων τῶν Μητροπολιτικῶν Ἐπιτροπῶν πνευματικοῦ καὶ ποιμαντικοῦ ἔργου καὶ τὴν ἐνεργοποίησιν τῶν συνεργατῶν τῶν Ἑνοριῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἐπεδόθησαν εἰς τοὺς ἀποφοίτους τοῦ Σεμιναρίου «ποιμαντικῆς μετανοίας - Ἐξομολογητικῆς» τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀττικῆς τὰ ἐκ περγαμνῆς πτυχία, τὰ ὁποῖα ἐπεμελήθη ὁ Ἱεροκέρυξ ἀρχιμ. Ἑμμανουὴλ Καλύβας. Ἐλάθον ἐν συνόλῳ πτυχία 123 κληρικοί.

Μὲ τὴν Ἱερατικὴν αὐτὴν Σύναξιν ἔγινε ἡ ἀρχὴ τῶν λειτουργικῶν Συνάξεων. Θὰ ἀκολουθήσῃ κατὰ τὸ νέον ἔτος μικρὸν Σεμινάριον Ὁρθοδόξου Λειτουργικῆς διὰ τὴν λειτουργικὴν κατάρτισιν κλήρου καὶ λαοῦ καὶ τὴν θεοφιλή τέλεσιν καὶ μέθεξιν τῶν ἁγίων Μυστηρίων καὶ κυρίως τῆς θείας Λειτουργίας.

Ἐξ ἄλλου τὴν 21ην Νοεμβρίου ἐπραγματοποιήθη κληρικολαϊκὸν Συνέδριον εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν «Εὐαγγελισμὸς Θεοτόκου» Νέας Ἐρυθραίας κατὰ τὸ ἐξῆς πρόγραμμα (ἀπὸ 5-7 μ.μ.).

Προσευχὴ - Χαιρετισμὸς ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Δωροθέου.

Εἰσήγησις, ὑπὸ τοῦ κ. Κων)νου Γρηγοριάδου, διδάκτορος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μὲ θέμα Τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἀγωγῆς.

Διάλειμμα - ἀναψυκτικά.

Παράδοσις γραπτῶν ἀποριῶν - ἐρωτημάτων.

Συζήτησις - Προτάσεις.

Ψήφισμα.

Εἰς σχετικὴν ἐγκύκλιόν του ὁ Σεβ. κ. Δωρόθεος εἶχε ἐπισημάνει καὶ τὰ ἐπόμενα

«Ἡ Ἑλληνορθόδοξος ἀγωγή εἶναι τὸ πολυτιμότερον ποῦ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τὸ ἔθνος μας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Ἡ Ἐκκλησία, ἡ Οἰκογένεια, τὰ Σχολεῖα, τὰ Μοναστήρια, οἱ θεράποντες τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν, αἱ Σχολαί, τὰ Πανεπιστήμια καὶ γενικῶς ἡ κοινωνία, πρέπει νὰ εἶναι φορεῖς καὶ λειτουργοὶ τῆς Ἑλληνορθοδόξου ἀγωγῆς.

Καλούμεθα οἱ πάντες νὰ ἐγκολπωθῶμεν τὴν γνησίαν Ἑλληνορθόδοξον ἀγωγήν καὶ νὰ ἐργασθῶμεν, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ αὕτῃ ἀντικείμενον διδασκαλίας, παιδευτικὸν ἀγαθὸν εἰς ὅλους τοὺς παράγοντας καὶ μέσα ἀγωγῆς καὶ προπαντὸς εἰς τὰ Σχολεῖα, ὥστε ὁ σύγχρονος Ἑλληνισμὸς, παιδαγωγούμενος ὑπὸ τῶν γνησίων Ἑλληνορθοδόξων παιδευτικῶν ἀξιών καὶ τρόπου ζωῆς, νὰ δώσῃ ἀνταξίως τῶν προγόνων εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον τὴν πολιτιστικὴν μαρτυρίαν, τὰ παιδευτικά, μορφωτικά ἀγαθὰ, ποῦ ἔχει ἀνάγκην ἡ πανανθρώπινη κοινωνία».

(Ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως)

Ἱερὰ Μητρ. Ἱερισσοῦ, Ἀγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου

Πραγματοποιήθηκε τὸ Β' Συνέδριον Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἱερισσοῦ στίς 21 Ὀκτωβρίου στὸ ναὸ τῆς Ἀγίας Ἀκυλίνης, στὸ Ζαγκλιβέρι. Τὸ θέμα τοῦ Συνεδρίου ἦταν «Ἡ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ». Συμμετείχαν 100 μαθηταὶ Λυκείου ἀπὸ ὁλόκληρην τὴν Μητρόπολιν. Ἡ συνάντησις ἄρχισε μὲ τὴν Θεία Λειτουργία, στὸ νεόδομητο ναὸ τῆς Ἀγίας Ἀκυλίνης.

Τὸ συνέδριον περιελάμβανε 4 εἰσηγήσεις. Ὁ Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Μαϊδώνης τὸ θέμα «Ἡ νέα ἐποχή». Ἡ δ. Ἑλένη Δαδῆ τὸ θέμα «Ρὸκ μουσικῆ». Ὁ ἐκπαιδευτικὸς κ. Ἰωάν. Τρικαλιώτης τὸ θέμα «Βίντεο Κλίπς, παιδικὰ παιγνίδια, σχολὲς πολεμικῶν τεχνῶν». Καὶ ὁ π. Κων)νος Πλευράκης τὸ θέμα «Ὁ νέος ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος».

Τὸ συνέδριον ἔκλεισε μὲ κοινὸ φαγητὸ καὶ πλούσια ψυχαγωγία. Οἱ νέοι μετὰ ἐπισκέφθησαν τὸ σπῆτι τῆς Ἀγίας Ἀκυλίνης, ποῦ σώζεται ἐδῶ καὶ 250 χρόνια. Ἡ εὐλογία τῆς Ἀγίας στὸ Συνέδριον ἦταν πλουσία.

(Ἐκ τῆς, Ἱ. Μητροπόλεως)

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Ἀπὸ 10-14 Σεπτεμβρίου 1990 εἰς τὴν Μόσχαν διεξήχθησαν συνομιλίες μεταξύ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ ἀντιπροσωπείας τοῦ Βατικανοῦ σχετικῶς πρὸς τὸ οὐνιτικὸν πρόβλημα εἰς τὴν δυτικὴν Οὐκρανίαν καὶ πρὸς τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ μὲν Πατριαρχείου τῆς Μόσχας ἦτο ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κιέβου καὶ Ἐξαρχος τῆς Οὐκρανίας κ. Φιλάρετος, τοῦ δὲ Βατικανοῦ ὁ πρόεδρος τοῦ Παπικοῦ «Συμβουλίου διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν» Καρδινάλιος Ε. KASIDI.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας ἐξήτησε νὰ ἐπιστρέψουν οἱ Οὐνῖται τοὺς καταληφθέντας ἰ. ναοὺς εἰς τὸ LAVOV καὶ τὸ IVANO - FRANKOVSK, ὡς καὶ τὸ κτίριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως τοῦ LAVOV. Εἰς τὰς πόλεις ταύτας ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας δέν ἔχει πλέον οὔτε ἓνα ἱερὸν ναὸν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς διὰ τὰς λατρευτικὰς ἀνάγκας, ἐπεὶ ὅλοι ἔχουν παραδοθῇ ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν εἰς τοὺς Οὐνῖτας.

Αἱ διαπραγματεύσεις μεταξύ Μόσχας καὶ Βατικανοῦ ἤρχισαν τὸν παρελθόντα Μάρτιον, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος.

—Προσφάτως κατὰ τὴν περιοδίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου LAVOV καὶ DROGOBIC κ. Νικοδήμου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ HARKOV ἄγνωστοι ἐπυροβολήσαν ἐναντίον του. Ἡ ὑποψία διὰ τὴν ἀπόπειραν στρέφεται πρὸς τοὺς Οὐνῖτας, οἱ ὅποιοι ἤδη κατέλαθον δύο ἰ. ναοὺς εἰς τὸ LAVOV καὶ εἰς τὸ TERNOPOLJ, καθὼς ἐπίσης καὶ πρὸς τὰς ὀνομαζομένας «Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας», αἱ ὁποῖαι ἰδρύθησαν κατ' ἀντικανονικὸν τρόπον. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης τοὺς τελευταίους μῆνας ἠπειλήθη πολλάκις, ὑπὸ δὲ τῶν τοπικῶν ἐθνικιστικῶν ἀρχῶν τοῦ LAVOV πιέζεται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μητρόπολιν. Ἀπὸ τὴν 9.4.

1985, όταν ένεθρονίσθη, αί επιθέσεις καί αί απειλαί ήσαν συχναί, τώρα δέ στόχος ήτο νά φονευθῇ.

—Σχετικῶς πρὸς τὴν πολιορκίαν ἱ. ναῶν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας εἰς τὴν Οὐκρανίαν ἐκ τῆς πλευρᾶς τῶν Οὐνιτῶν, ὁ Μακ. Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας Καθολικός κ. Ἡλίας, ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Πάπαν Ἰωάννην Παῦλον Β΄ διαμαρτυρούμενος διὰ τὴν παράνομον πολιορκίαν. Ὁ Μακ. κ. Ἡλίας ζητεῖ νά ἐπέμβῃ ὁ Πάπας διὰ τὸν τερματισμὸν τῶν θιασιότητων καὶ τονίζει ὅτι αὐτὰ τὰ προβλήματα πρέπει νά ἐπιλύονται διὰ φιλειρηνικῶν συνομιλιῶν.

—Εἰς τὴν περιοχὴν TERNOPOLJ τῆς Οὐκρανίας οἱ πιστοὶ διενήργησαν ἀνασκαφὰς εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦ ἱ. ναοῦ τῆς ἁγίας Σκέπης διὰ τὸν ἐντοπισμὸν καμπάνας ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου ὁπότε αἱ ἀρχαὶ ἔκλεισαν τὸν ναόν. Κατὰ τὴν ἀναζήτησιν, ἀντὶ τῆς καμπάνας, εὐρέθησαν ὑπολείμματα τῶν πτωμάτων 150 θυμάτων τῆς μουσικῆς ἀστυνομίας τοῦ Στάλιν. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων εὐρίσκοντο καὶ τρεῖς ἱερεῖς μὲ τὰ ἱερά των ἄμφια. Ζεῖ γέρων, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι τότε μετέφερε ἄσθεστον εἰς τὸν ἱ. ναὸν κατόπιν διαταγῆς τῆς ἀστυνομίας διὰ νά περιλουσθοῦν δι' αὐτῆς τὰ πτώματα. Ὁ πιστὸς λαὸς τῆς περιοχῆς, ἡ ὁποία ἔζησεν παντοειδεῖς φρικαλεότητας ἀπὸ τὸν Στάλιν καὶ τὴν γερμανικὴν εἰσβολήν, μὲ προσευχὰς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν τῶν συμπατριωτῶν τῶν ἐδέχθη τὴν εἰδησιν ταύτην. Ἡ λαϊκὴ ὀργάνωσις «MEMORIAL» εἰς τὸ TERNOPOLJ προέτεινε νά ἀναλάβῃ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἔρευναν διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τυχόν καὶ ἄλλων σκελετῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας τῆς Ρουμανίας ἐπέτρεψε νά εἰσαχθῇ εἰς πάντα τὰ σχολεῖα τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ὡς προαιρετικὸν μάθημα. Μὲ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐκπληρώνεται ἡ ἀπαίτησις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας, ἡ ὁποία ὑπεβλήθη εἰς τὰ ἀρμόδια κρατικὰ ὄργανα τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας διαθέτει ἐπαρκῆ ἀριθμὸν ἱερέων καὶ διακόνων διὰ τὸ ἔργον τῆς κατηχήσεως καὶ συντόμως θὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν μελλοντικῶν διδασκάλων τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως.

—Ἐπραγματοποιήθη συνάντησις μεταξὺ τοῦ Μακ. Πατριάρχου Ρουμανίας κ. Θεοκτίστου καὶ τοῦ προέδρου τῆς χώρας κ. ION ILIYESKU. Ἐπειδὴ ἡ Ρουμανία προετοιμάζει τὸ νέον σύνταγμα, ἡ Ἐκκλησία ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νά συμμετάσχῃ εἰς τὰς σχετικὰς προετοιμασίας. Σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νά κατοχυρώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐκ τῆς Πολιτείας, διὰ νά μὴ παρεμποδίζεται εἰς τὸ ἔργον τῆς. Ζητεῖται ἐπίσης ἡ ἐπιστροφή τῆς κρατικοποιημένης ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἡ ὁποία θιαίως ἀφηρέθη ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἐποχὴ τοῦ προσφάτως ἐκτελεσθέντος δικτάτορος καὶ τοῦ προκατόχου του DERA. Ὁ πρόεδρος

τῆς Ρουμανίας κ. ILIYESKU ἔλαθε βετικὴν στάσιν ἔναντι τῶν αἰτημάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι ἡ Πολιτεία θὰ τὰ ἐξετάσῃ εὐνοϊκῶς.

—Εἰς τὴν Ρουμανίαν κυριαρχοῦν μέγας ἀνταγωνισμὸς καὶ προστριβαὶ μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Οὐνιτῶν, ἐπειδὴ οἱ τελευταῖοι προσπαθοῦν νά ἀποσπάσουν ἐκ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σημαντικὸν ἀριθμὸν ἐνοριῶν καὶ ἱ. ναῶν. Τὸ Βατικανὸν ὥρισε πολλοὺς νέους ἐπισκόπους διὰ τοὺς Οὐνίτας τῆς Ρουμανίας, εἰς τοὺς ὁποῖους ἀποστέλλονται παντὸς εἴδους ἐνισχύσεις ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας δὲν εἶναι διατεθειμένη νά παραχωρήσῃ τοὺς ἱ. ναοὺς, ἐπειδὴ θεωρεῖ ὅτι ἡ Οὐνία ἔχει θιαίως ἐπιβληθεῖ καὶ ἔκτοτε ἀδιακόπως ἀποτελεῖ τὸν λίθον προσκόμματος καὶ καθιστᾷ ἀδύνατον πᾶσαν ἔννοιαν οἰκουμενικότητος.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας ἀπεφάσισε τὴν ἐκτύπωσιν 300.000 ἀντιτύπων τῆς Ἀγίας Γραφῆς, μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 1990. Τὰ τυπογραφικὰ ἐξόδα κατὰ 60ο)ο ἀναλαμβάνει ἡ Παγκόσμιος Βιβλικὴ Ἑταιρεία. Εἰς τὴν Βουλγαρίαν μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἐτυπώθησαν μόνον 45.000 ἀντίτυπα τῆς Βίβλου, ἐνῶ 200.000 εἰσῆχθησαν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ Ἐκκλησία πιστεύει ὅτι αἱ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν ἐν ἑκατομμύριον ἀντιτύπων. Τὸν προσεχῆ Ἀπρίλιον θὰ συσταθῇ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς παρούσης μεταφράσεως τῆς Βίβλου.

—Ὁ νέος Πρόεδρος τῆς Βουλγαρίας κ. ZELJO ZELJEV ἐπραγματοποίησε τὴν πρώτην του ἐπίσκεψιν εἰς τὴν περίφημον ἱ. μονὴν τοῦ TROJAN ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ πανηγυρισμοῦ ταύτης καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ κονακίου. Τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ ἱερός ὁ Μακ. Πατριάρχης Βουλγαρίας κ. Μάξιμος, καὶ οὕτως ἐδόθη ἡ πρώτη εὐκαιρία δι' ἐπίσημον συνάντησιν αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. ZELJEV. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας δέχεται μὲ ἀνακούφισιν τὸν ἐκδημοκρατισμὸν τῆς χώρας, ἀλλὰ γνωρίζει ὅτι διὰ νά βελτιωθῇ ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν θὰ ἀπαιτηθοῦν χρόνος καὶ ὑπομονή.

—Ἀνταπόκρισις ἐκ Βουλγαρίας ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

«Κάτω ἀπὸ νέες συνθήκες ζῇ ἡ Ἐκκλησία Βουλγαρίας τοὺς τελευταίους μῆνες. Ἱεραρχία, κλῆρος καὶ πιστὸς λαὸς διαθλέπουν νέες δυνατότητες ἐκφράσεως τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως, ἀναπτύσσουν δραστηριότητες, πού μέχρι πρὸ μηνῶν ἦταν ἀπαγορευμένες.

Δραστηριοποιοῦνται κατ' ἀρχὴν οἱ ἐνορίες. Ἀνασυγκροτοῦνται οἱ ἐνοριακὲς ὁργανώσεις τῶν πιστῶν, πού ἔφεραν καὶ παίρνουν πάλι τὸ ὄνομα «Ὁρθόδοξες χριστιανικὲς ἀδελφότητες». Αὐτὲς ἔχουν μορφωτικοὺς καὶ κοινωνικοὺς στόχους καὶ προεδρεύονται ἀπὸ τὸν ἱερέα τῆς ἐνορίας.

Μιά μεγάλη ἔλλειψη στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας

Βουλγαρίας ήταν οι δυσκολίες στην ανέγερση νέων ναών. Μέχρι τώρα οι άρχες δεν έδιναν άδεια να κτισθεί ένας νέος ναός. Ήδη έπεσε αυτή η απαγόρευση και σε πολλά μέρη οι ένορίες άρχισαν την προπαρασκευή για κτίσιμο ναών.

Η Έκκλησία καταβάλλει προσπάθειες να πάρει πίσω κτίρια και άλλα ακίνητα, τα οποία της είχαν απαλλοτριωθεί τις τελευταίες δεκαετίες. Από τα πρώτα, που επέτυχε, ήταν η έπαναπόκτηση των κτιριακών συγκροτημάτων των Ίερατικών Σχολών Σόφιας και Πλόβδιδ (Φιλιππουπόλεως). Από το νέο σχολικό έτος ή 'Ι. Σχολή Σόφιας θα έπαναλειτουργήσει στην πρωτεύουσα, και αυτό θα έχει ευνοϊκές επιπτώσεις για την προσέλευση των μαθητών και την εκπαίδευσή τους. Η 'Ι. Σχολή του Πλόβδιδ είχε κλείσει το 1947, όταν συγχωνεύθηκε με τη Σχολή Σόφιας και το 1950 εξορίστηκαν στο μοναστήρι του Τσερεπίς για 30 χρόνια. Έφέτος και η Σχολή του Πλόβδιδ άνοίγει εκ νέου τις αίθουσές της για τους ύποψηφίους κληρικούς από τα μέρη της Νοτίου Βουλγαρίας.

Η Θεολογική Σχολή Σόφιας επίσης σπεύδει να έπωφεληθεί από τις νέες δυνατότητες. Κατ' αρχήν διπλασιάζει τον αριθμό των εισαγομένων φοιτητών. Αναμένεται για το νέο πανεπιστημιακό έτος να δεχθεί 100 νέους φοιτητές στο προπαρασκευαστικό έτος, μεταξύ των οποίων και 20 γυναίκες. Από το 1950, όταν η Θεολογική Σχολή χωρίστηκε από το Πανεπιστήμιο Σόφιας, για πρώτη φορά θα προσληφθούν και γυναίκες για την εκπαίδευση στην ιεράν έπιστήμη.

Η Ίερά Σύνοδος της Έκκλησίας Βουλγαρίας αποφάσισε να προβή σε νέα εκτύπωση της Άγίας Γραφής και της Καινής Διαθήκης. Αναμένεται να θρη ύποστηρίξη για το σπουδαίο αυτό έργο και από τις Βιβλικές έταιρείες. Η τελευταία έκδοση της Άγίας Γραφής έγινε το 1982, όμως μόνο σε 30 χιλιάδες αντίτυπα, που εξαντλήθηκαν άμέσως. Τώρα θα τυπωθούν 300 χιλιάδες μόνο από την Άγία Γραφή.

Η Βουλγαρική Έκκλησία προετοιμάζεται και για την σύνταξη σύγκληση της πρώτης Κληρικολαϊκής συνέλευσέως της. Σύμφωνα με το Καταστατικό ή συνέλευση αυτή (στην οποία μετέχουν όλοι οι ιεράρχες μαζί με τους τιτουλάρους, εκπρόσωποι του κλήρου και του λαού) είναι το άνωτατο νομοθετικό και έλεγκτικό όργανο της Βουλγαρικής Έκκλησίας και πρέπει να συνέρχεται κάθε 4 χρόνια. Τελευταία φορά ή Κληρικολαϊκή συνέλευση συνεδρίασε το 1971 για την εκλογή του νυν Πατριάρχου Βουλγαρίας κ. Μαξιμου.

Κάτω από την πίεση των γεγονότων και ή Πολιτεία άλλαξε ριζικά τη στάση της προς την Έκκλησία. Σεβόμενοι το θρησκευτικό αίσθημα του λαού για πρώτη φορά στην έθνική έορτή της χώρας ήρθαν στόν Πατριαρχικό καθεδρικό ναό του Άγιου Άλεξάνδρου Νέβσκυ και παρακολούθησαν όλην τη δίωρον Πατριαρχική θεία λειτουργία και τη δοξολογίαν ό Πρόεδρος του κράτους, ό Πρωθυπουργός, ό Πρόεδρος της Βουλής και άλλοι κρατικοί παράγοντες. Έξ άλλου σε συνάντηση του Προέδρου του κράτους

με το Μακαριώτατο Πατριάρχη Βουλγαρίας έπίσημα ή πολιτεία ζήτησε την ένεργό συμβολή της Έκκλησίας στη ζωή της κοινωνίας για την έξυγιάνσή της.

Η τηλεόραση και το ραδιόφωνο μεταδίδουν ιερές ακολουθίες και διάφορες εκκλησιαστικές τελετές. Ό τύπος δημοσιεύει ήδη κηρύγματα και άρθρα θρησκευτικού περιεχομένου που ήταν μέχρι τώρα θέμα ταμπού για τα μέσα μαζικής ένημερώσεως.

Παρά τις μεμονωμένες φωνές για παραίτηση όρισμένων ιεραρχών, που άκούσθηκαν τις πρώτες έβδομάδες μετά την άλλαγή της 10 Νοεμβρίου 1989, ό όρθόδοξος βουλγαρικός λαός μένει προσηλωμένος στην Ίεραρχία και συμβάλλει εύσυνειδητα με κοινές προσπάθειες να έπιτευχθούν οι άναγκαίες μεταβολές και να συνεχίσει ή Έκκλησία Βουλγαρίας άπρόσκοπτα την ιεράν άποστολήν της».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Είς τα σχολεία όλων των θαμνίδων της Πολωνίας εισήχθη το μάθημα των θρησκευτικών, αλλά αυτή ή έέργεια δεν έχαραποίησε όλους τους πιστούς, έπειδή το μάθημα εισήγαγεν ή Κυβέρνησις και όχι το Κοινοβούλιον, και τοϋτο όχι με την συγκατάθεσιν όλων των εκκλησιών, αλλά μόνον της Ρ) καθολικής. Διά τοϋτο οι Όρθόδοξοι, Προτεστάνται και Παλαιοκαθολικοί έχουν επιφυλάξεις, έπειδή φοβούνται ότι είς τους νέους θα έπιβληθ ή Ρ) καθολική πίστις. Μολονότι ό πληθυσμός της Πολωνίας είς την πλειοψηφίαν του είναι Ρ) καθολικός, αί άλλοι Έκκλησiai έδήλωσαν είς την Κυβέρνησιν, ότι δεν είχε το δικαίωμα να ένεργήσχωρίς να έχη και την ιδικήν των άποψιν. Τέλος πρέπει να σημειωθ ή Ρ) καθολική Έκκλησία έπιθυμεί έπίσης να έχη άποφασιστικήν έπίδρασιν είς το εκπαιδευτικόν σύστημα της Τσεχίας, Σλοβακίας και Ούγγαρίας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ

Η κυβέρνησις της Τσεχίας και Σλοβακίας καθέλωσεν ως έθνικήν έορτήν δι' όλόκληρον την χώραν τον έορτασμόν των άγίων διαφωτιστών των Σλάβων Κυρίλλου και Μεθοδίου. Τοϋτο άπεφασίσθη διά να τιμηθούν οι άγιοι άδελφοί οι όποιοι το έτος 862 έστάλησαν υπό του βυζαντινού αυτοκράτορος Μιχαήλ Γ' διά να κηρύξουν το Εύαγγέλιον είς την Μοραβίαν.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ό πρώην Άρχιεπίσκοπος της Βιέννης Καρδινάλιος FRANZ KOENIG, επί τη συμπληρώσει ήλικίας 85 έτών, έξυμνήθη έν τη Χριστιανική Οίκουμένη ως «μέγας εκπρόσωπος της άνθρωπότητος». Οδτος διεκρίθη διά την έν τη Έκκλησία ρηξικέλευθον και πρωτοποριακήν δράσιν του. Διετέλεσε Καθηγητής του Πανεπιστημίου του SALZBURG, έγραψε το περίφημον έργον «Ό Χριστός και αί θρησκείαι της γής» («CHRISTUS UND DIE RELIGIONEN DER ERDE»), έβοήθησε τους διωκομένους κληρικούς έν ταίς κομμουνιστικαίς χώραις άναπτύξας εύστοχον εκκλησιαστικήν διπλωματίαν,

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Δημητρίου Ἰ. Κωνσταντέλου, Πρωτοπρεσβυτέρου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Βυζαντινῆ Κληρονομία (Θεολογία - Ἱστορία - Παιδεία). Ἐκδ. «Δαμσκός», Ἀθήναι 1990, σσ. 218.

Ὁ π. Δημήτριος Κωνσταντέλος ἔφυγε πολὺ νέος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καί, ὕστερ' ἀπὸ λαμπρὲς σπουδὲς στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ὅπου ἐγκαταστάθηκε μὲ τὴν οἰκογένειά του, ἀφοσιώθηκε στὴ διακονία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς ἱερεὺς, καὶ τῆς θεολογικῆς Ἐπιστήμης, ὡς Καθηγητῆς σὲ σημαντικὰ καὶ μεγάλα Πανεπιστήμια τῆς Ἀμερικῆς. Θυμοῦμαι τὴ συγκίνηση πού ἐνιωσα, ὅταν (στὴ Σαρδώννη, τὸ 1968) ὁ ἀείμνηστος Καθηγητῆς PAUL LEMERLE, μᾶς παρουσίασε μ' ἐνθουσιώδη σχόλια τὴ μεγάλη καὶ πρωτότυπη διατριβὴ τοῦ π. Δημητρίου «BYZANTINE PHILANTHROPY AND SOCIAL WELFARE». Ἀργότερα εἶχα τὴ χαρὰ νὰ τὸν συναντήσω προσωπικὰ σ' ἓνα Συνέδριο, στὴν Ἀμερική. Περ' ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴ Θεολογία, αὐτὸ πού μὲ κάνει ν' ἀγαπῶ ιδιαίτερα τὴν προσφορὰ τοῦ π. Δημητρίου εἶναι ἡ σοβαρὴ ἐνασχόλησή του μὲ τὸ Βυζάντιο καὶ τὶς μεταβυζαντινὲς ἔρευνες, πού καρπὸς τῆς εἶναι καὶ τὸ βιβλίο πού μᾶς ἀπασχολεῖ στὸ σύνταγμα τοῦτο κριτικὸ σημείωμα.

Τὸ βιβλίο φέρει τὸν γενικὸ τίτλο «Βυζαντινὴ Κληρονομία» καὶ ὀργάνει τρεῖς μεγάλους ἐπιστημονικοὺς κλάδους: τὴ Θεολογία (Α' Μέρος), τὴν Ἱστορία (Β' Μέρος) καὶ τὴν Παιδεία (Γ' Μέρος). Ἄν κ' ἐξωτερικὰ δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν στενὸ σύνδεσμο τὰ ἐπὶ μέρους κεφάλαια, πιστεύουμε ὥστόσο πῶς, ὅταν σκύψει κανεὶς πρὸς προσεχτικὰ ἐπάνω τους, θὰ βρεῖ νὰ εἶναι ὅλα πολὺ ἀρμονικὰ συνδεδεμένα σ' ἓνα στέρεο σύνολο, μ' ἓνα εἶδος «ἀλληλοπεριχωρήσεως» τῶν κεφαλαίων μεταξύ τους. Στὸ Α' Μέρος (Θεωρητικὴ θεμελίωση) ἔχουμε τέσσερα κεφάλαια: 1. Γιὰ μιὰ ἀνακαινισμένη

καὶ ζωντανὴ Ἐκκλησία (σελ. 15-24), 2. Λατρεία «λόγου» καὶ «εἰδούς» — νοῦ καὶ καρδίας (σελ. 25-45), 3. Τὸ κοινωνικὸ ἥθος τῆς Ὁρθοδ. Ἐκκλησίας (σελ. 47-58), καὶ 4. Κοινὰ σημεῖα τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς θρησκείας στὴν ἐλληνικὴ καὶ τὴν ὀρθόδοξη Παράδοση (σελ. 59-73). Στὸ Β' Μέρος (Ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἐμπειρία τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος) συγαντοῦμε τ' ἀκόλουθα κεφάλαια: 1. Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας (σελ. 77-97), 2. Ὁ Κλήρος τῆς Ἐκκλησίας πανταχοῦ παρῶν (σελ. 99-115), 3. Γυναικεῖα Φιλανθρωπία στὴν Ἑλληνορθόδοξη ζωὴ (σελ. 117-127), 4. Τὰ γρηρατεῖα στὴν Ἑλληνορθόδοξη Παράδοση (σελ. 129-136) καὶ 5. Οἱ Νεομάρτυρες — μάρτυρες ζωντανῆς Ἐκκλησίας (σελ. 137-152). Στὸ Γ' καὶ τελευταῖο Μέρος, δρίσκουμε τὶς «Ἀρχαῖες πηγές μὲ σύγχρονα μηνύματα»: 1. Τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸ μορφωτικὸ ἰδεώδες τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (σελ. 155-167), 2. Ἡ κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ Μ. Βασιλείου (σελ. 169-175), 3. Ἡ κοινωνικὴ διδασκαλία τοῦ Ἱ. Χρυσόστομου (σελ. 177-189), 4. Θεολογία καὶ ποιμαντικὴ διακονία κατὰ τὸν Ἱ. Φώτιο (191-202), καὶ 5. Μυστικισμὸς καὶ κοινωνικὴ δράση (Ὁ Φιλαδελφεὺς Θεόκλητος) (σελ. 203-217).

Ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ὁ π. Δημήτριος ἀγγίζει μὲ τὸν ἐπιστημονικὸ λόγον τοῦ καίρια ἐκκλησιαστικὰ θέματα, πού ἔχουν φοθερὸ κ' ἐντογο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Κ' ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ ὑπογραμμιστεῖ ἐδῶ — καὶ εἶναι πρὸς τιμὴν τοῦ συγγραφέως — εἶναι τὸ ὅτι, ἐνῶ δὲν ὑποχωρεῖ ἀπὸ ἀρχῆς τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου - ἐρεῦνης, δὲν τὸν βρίσκουμε ποτὲ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐμπειρία καὶ τὴν αἴσθηση τοῦ ὀρθοδόξου κλίματος, τὸν ἀγίασμένο περίβολο τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τὴν Ἑλληνικὴ περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα. Ἰσως, μάλιστα, τοῦτο τὸ τελευ-

συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ἀθηνᾶγορου καὶ προώθησε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ διαλόγου μεταξύ Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν, διηύθυνε τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Βατικανοῦ διὰ τὸν διάλογον μεταξύ Χριστιανισμοῦ καὶ ἄλλων Θρησκειῶν, ἐνεψύχωσε τὴν Β' Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ, διετέλεσεν ὑποψήφιος Πάπας, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐν Αὐστρίᾳ ἔξομλυνσιν τῶν σχέσεων μεταξύ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ Κράτους καὶ ἐδημιούργησε γεφύρας συνδεούσας τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τῆς Ἐπιστήμης, ὡς θεμελιωτῆς τοῦ ἐξαιρέτου Ἰδρύματος PRO ORIENTE.

— Συμφώνως πρὸς πρόσφατον στατιστικὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ περιοδικῷ «DIAKONIA CHRISTI», ἐν τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρετοῦν 15.775 μόνιμοι διάκονοι, κατανεμημένοι εἰς 99 χώρας. Οὕτω λ.χ. ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται 9.250 ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις, 630 ἐν Καναδᾷ, 1.449 ἐν Γερμανίᾳ, 717 ἐν Ἰταλίᾳ, 460 ἐν Γαλλίᾳ, 417 ἐν Βελγίῳ, 217 ἐν Αὐστρίᾳ, 180 ἐν Μ. Βρετανίᾳ, 96 ἐν Ὁλλανδίᾳ, 95 ἐν Ἰσπανίᾳ, 40 ἐν Ἑλβετίᾳ, 13 ἐν Πορτογαλίᾳ, 1.783 ἐν Λατινικῇ Ἀμερικῇ, 237 ἐν Ἀφρικῇ, 88 ἐν Ἀσίᾳ, 81 ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Ὠκεανίᾳ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

'Ιερά 'Αρχιεπισκοπή 'Αθηνών

"Εχοντες υπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 37, πρῶτ. 2, καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος», ὡς καὶ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημερίων», προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως τακτικοῦ 'Εφημερίου ἐν τῷ 'Ι. Ναῷ 'Αγίου Γεωργίου - Κυνοσάργους, καλοῦμεν τοὺς θουλομένους, ἵνα καταλάβωσιν τὴν 'Εφημεριακὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/16 τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν 'Αθήναις τῇ 16ῃ Νοεμβρίου 1990

† 'Ο 'Αθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

"Εχοντες υπ' ὄψιν τὰς διατάξεις: α) τῶν ἄρθρων 38, παραγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2799/16.12.82 Ἀπόφασιν ἡμῶν καὶ προκειμένου ἵνα

ταῦτο νὰ τὸ ζῇ ὁ συγγραφέας μας πιὸ ἐντονα στὴ νέα του πατρίδα, ὅπου χρόνια τώρα ζεῖ καὶ διακονεῖ τὴν 'Εκκλησίαν καὶ τὴν 'Ελληνικὴν Παιδείαν. Προκαλεῖ ἐντύπωση ὁ κοφτερός καὶ εἰλικρινὴς λόγος τῆς Εἰσαγωγῆς του (Πρόλογος θὰ τὸν ἔλεγα ἐγώ, πολὺ εὐχαρίστως): «Πιστεύουμε καὶ νιώθουμε ὅτι, παρὰ τίς ἐθνικὲς περιπέτειες, ὁ 'Ελληνισμὸς ὡς λαὸς, ἰδεολογία, πολιτισμὸς, γλῶσσα καὶ θεσμοί, ἀλλὰ καὶ θρησκεία, ἔχει γνωρίσει ἀλλαγὴς καὶ ἐξέλιξη, δὲν παύει ὅμως νὰ εἶναι 'Ελληνισμὸς. Ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξὴ μας συνεπάγεται ἀλλαγὴ, καὶ ἡ ἀλλαγὴ ὠριμότητα, καὶ ἡ ὠριμότητα μιὰ συνεχῆ ἀνακατάταξη» ἓνα μεταμόρφούμενο, ἀλλὰ συνεχὲς γίνεσθαι τοῦ βασικοῦ πυρῆνα τοῦ ἐαυτοῦ μας» (σελ. 11).

Ἐν' ἄλλο σημεῖο πού θὰ θέλαμε νὰ ὑπογραμμίσουμε, εἶναι ἡ ἀκαταπόνητη ἐπιμέλεια τοῦ σ. νὰ σκύβει καὶ νὰ σκάβει στὶς πηγὰς καὶ νὰ μὴν ἀρκεῖται στὰ μικρὰ —ἔστω καὶ εἰδικῶν— ἄρθρα τῶν 'Εγκυκλοπαιδειῶν, καθὼς καὶ ἡ ἐξαντλητικὴ σχεδὸν ἐνημέρωσή του στὴ σύγχρονη σχετικὴ βιβλιογραφία, πού φαίνεται στὶς πλούσιες ὑποσημειώσεις. Καλωσορίζουμε στὸν τόπο του καὶ στὴ γλῶσσα του τὸ σ., καὶ περιμένουμε κι ἄλλα ἔργα του μεταφρασμένα γιὰ τὸ ἐλληνόγλωσσο ἀναγνωστικὸ κοινόν.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ 'Ι. ναῷ

'Αγίας Βαρβάρας - Πατησίων,

καλοῦμεν τοὺς θουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/1α τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν 'Αθήναις τῇ 27ῃ Νοεμβρίου 1990

† 'Ο 'Αθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

'Ιερά Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

"Εχοντες υπ' ὄψιν τὰς διατάξεις: α) τῶν ἄρθρων 38, παραγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398/1973, γ) τοῦ Ν. 673/1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ 'Ι. ναῷ

'Αγίου Βασιλείου Τριπόλεως

καλοῦμεν τοὺς θουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/16' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημερίων» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Τριπόλει τῇ 7 Δεκεμβρίου 1990

† 'Ο Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Λήμνου

"Εχοντες υπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παραγρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς 'Ιεράς Συνόδου «περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν 'Ιερῶν Ναῶν 'Αγ. Τριάδος Μυρίνης, Κοιμήσεως Θεοτόκου Μυρίνης, 'Αγ. Παντελεήμονος Μυρίνης, 'Αγ. Γεωργίου 'Αγγαριῶνων, 'Αγ. 'Αναργύρων Δάφνης, 'Αγ. Παχωμίου Καρπασίου, 'Αγ. Δημητρίου Κοντοπουλίου, 'Αγ. Μαρίνης Λειβαδοχωρίου, Εὐαγγ. Θεοτόκου Μούδρου, Γεν. Θεοτόκου Παναγιάς, Εἰσοδίων Θεοτόκου Πορτιανοῦ, 'Αγ. Δημητρίου Σαρδῶν, 'Αγ. Νικολάου Σκανδαλίου, 'Αγ. 'Ιωάννου Φυσίνης.

καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Μυρίνῃ τῇ 12 Δεκεμβρίου 1990

† 'Ο Λήμνου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ "ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,, ΕΤΟΥΣ ΕΞ' (1990)*

ΕΟΡΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Γράμμα πρὸς τὸν Οἶκουμ. Πατριάρχην ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις, σ. 6. — Τοῦ αὐτοῦ, Μήνυμα ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει 1990, σ. 7. — Τοῦ αὐτοῦ, Γράμμα πρὸς τὸν Οἶκουμ. Πατριάρχην ἐπὶ τῷ Πάσχῃ, σ. 180. — Τοῦ αὐτοῦ, Πρὸς τοὺς Προκαθημένους τῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ τὴν εἰρήνευσιν εἰς τὸ Λίβανον, σ. 230. — Τοῦ αὐτοῦ, Διὰ τὴν «Εὐρωπαϊκὴν Ἱστορίαν τῆς Εὐρώπης» (ἐπιστολὴ πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ΕΟΚ), σ. 257. — Τοῦ αὐτοῦ, «Ἡ Ἑνωμένη Εὐρώπη θὰ ἐδραιώσῃ ἐν τῇ πράξει τὴν διαχριστιανικὴν συνεργασίαν», σ. 403.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Ποιμαντικὴ ἐγκύκλιος Χριστουγέννων, σ. 3. — Οἶκουμ. Πατριάρχου Δημητρίου, Ἀπόδειξις ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις, σ. 5. — Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Πασχάλιος ποιμαντορικὴ ἐγκύκλιος, σ. 177. — Οἶκουμ. Πατριάρχου Δημητρίου, Πατριαρχικὴ ἀπόδειξις ἐπὶ τῷ Πάσχῃ, σ. 179. — Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς ἱερᾶς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, σ. 455. — Τοῦ αὐτοῦ, Διὰ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, σ. 456. — Τοῦ αὐτοῦ, Πρὸς τὴν σπουδάζουσα καὶ ἐργαζομένη Νεότητα, σ. 457.

ΝΟΜΟΙ — ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ — ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

Κανονισμὸς 47/1989, σ. 43. — Κανονισμὸς 48/1989, σ. 44. — Πράξεις συστάσεως ἐκκλησ. Ἰδρυμάτων, σ. 45, 76, 79, 102, 137, 282, 447. — Κανονισμὸς 49/1990, σ. 74.

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

(Τοῦ Δ/ντοῦ τῆς «Ἐκκλησίας»)

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου)

Χριστιανισμὸς καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα, σ. 8, 49. — Τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἥθους, σ. 81, 113, 145. —

* Τὰ Περιεχόμενα κατήρτισεν ὁ Εὐάγγελος Π. Λέκκος.

Ὀδοιπορικὸν σὲ Ἑλληνορθόδοξα Κέντρα τῆς Βοστώνης καὶ τῆς Ν. Ὑόρκης, σ. 181, 225, 258. — Τὰ πνευματικὰ θεμέλια τῆς Εὐρώπης, σ. 289, 321, 353, 401, 449. — Συμπεράσματα καὶ μηνύματα ἐκ τῶν ἐπισκέψεων τοῦ Παναγιωτάτου Οἶκουμ. Πατριάρχου κ.κ. Δημητρίου εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἑλλάδα, σ. 497, 529. — Αἱ πνευματικαὶ συναρτήσεις τῶν ἀγῶνων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, σ. 561. — Ἐθνικαὶ πεντηκονταετηρίδες, σ. 593. — Πεντηκονταετηρίδες ὁργανώσεως ἐκκλησ. κοινωνικοῦ ἔργου, σ. 625.

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

Γεωργίου Νικ. Λιλαίου, Ἡ θέση τῶν ἐπισκόπων στὴν αὐτοκέφαλη καὶ αὐτοδιοικήτη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, σ. 324. — Μητροπ. Τυρολόης Παντελεήμονος Ροδοπούλου, Τὸ δικαίωμα ἀσκήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, σ. 410. — Γεωργίου Νικ. Λιλαίου, Πράγματα ἐξυπηρετοῦντα θρησκευτικούς σκοπούς, σ. 414. — Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τοῦ ἂν δύναται ὁ κοινὸς νομοθέτης νὰ τροποποιήσῃ ἢ συμπληρώσῃ μονομερῶς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ Καταστ. Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας, σ. 475. — Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς περίπτωσιν καταστάσεως Μητροπολίτου εἰς ἄλλην Μητρόπολιν εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ πλήρωσις τῆς κενωθείσης ὑπὸ τῆς Ι.Σ.Ι. κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν; σ. 541. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀρ. 1013/87 ἀποφάσεως τοῦ Ἐφετερίου Ἀθηνῶν (ἱερὰ ὀνόματα σὲ ἀντικείμενα ἐμπορίου), σ. 564.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΠΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΝ ΕΚΛΟΓΙΜΩΝ

Στίς σελ. 52, 480.

ΕΚΛΟΓΑΙ — ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΙ — ΕΝΘΡΟΝΙΣΕΙΣ ΝΕΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ

Περιοδικοῦ «Ἐπίσκεψις», Ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νέου Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος Βαρθολομαίου, σ. 293. — Ἡ ἐκλογή, χειροτονία καὶ ἐνθρόνισις τοῦ Μητροπ. Νικαίας κ. Ἰακώβου, σ. 630.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Μητροπ. Γρεβενῶν Σεργίου, Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ ὁσίου Νικάνορος καὶ τὸ Κειμηλιοφυλάκιον αὐ-

τῆς, σ. 16, 53, 85, 116, 147, 186, 228, 262. — Ἀρχιμ. Δωρ. Πολυκανδριώτη, Ὁ Σύρου Ἀθανάσιος Λεβεντόπουλος (1885 - 1929), σ. 27. — Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Χρυσόστομο (Παπαδοπούλου), Περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ Ρώσου καθηγητοῦ Ἰωάννου Σοκολόφ, σ. 84. — Ἀρχιμ. Νικ. Ι. Πρωτοπαπᾶ, Ἀρχιμ. Μάξιμος Δασκαλάκης, δ/ντῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, σ. 123. — Ἰω. Φ. Ἀθανασοπούλου, Ἐπίδοσις τιμητικοῦ τόμου εἰς τὸν Σεβ. Πατρῶν κ. Νικόδημον διὰ τὸ χρυσοῦν Ἰωβηλαῖον τῆς ἱερατείας του, σ. 125, 158, 204, 239, 269. — Ἀνδρέου Ἰω. Φυτράκη, Ἑλληνισμός καὶ Χριστιανισμός, σ. 150. — Δημοσθ. Σαβράμη, Ἀπὸ τὴν ζωὴ τῆς Μητροπ. Ἑλβετίας, σ. 164. — Ἀθαν. Χατζοπούλου, Ἡ εἰκόνα στῆ Ρώμη ἄλλοτε καὶ τώρα, σ. 248, 310. — Μητροπ. Λεοντοπόλεως Τίτου, Ἡ συμβολὴ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Β. Ἡπείρου, σ. 412. — Ἡ Δ. Ι. Σύνοδος τῆς 134ης Περιόδου (1.9.90-31.8.91), σ. 452. — Μητροπ. Λεοντοπόλεως Τίτου, Διατὶ ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν φήμην του χαρακτηρίζεται καὶ ἀκριτῆς τῆς Οἰκουμένης, σ. 461. — Ἀρχιμ. Νικ. Ι. Πρωτοπαπᾶ, Ἡ τορπίλῃ ποὺ λάβωσε τὴν Παναγία, σ. 481. — Σπ. Παξιμαδᾶ, Στ. Παγώνη, Σπ. Μαρκέτου, Στοιχεῖα Ἱατρικῆς στὴν Κ. Διαθήκη, σ. 515. — Ἰω. Φ. Ἀθανασοπούλου, Ὁ διδάσκαλος τῆς Καλαμάτας μοναχὸς Γεράσιμος Παπαδόπουλος (1763-1844), σ. 517, 551, 582. — Ἀνδρ. Ν. Παπαδάσιλειο, Ἡ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας στὸν Κυπριακὸ Ἑλληνισμὸ, σ. 652.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ — ΚΑΝΟΝΙΚΑ

Βλασίου Ἰω. Φειδᾶ, Μεθοδολογικὰ προβλήματα τῆς Συνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας, σ. 19, 56, 88, 118. — Ἀρχιμ. Μακαρίου Βαρά, Τὸ ὄργανωτικὸ πρότυπο τοῦ Παχωμianoῦ Κοινοβίου, σ. 297, 337, 373, 421, 510. — Ἡλία Β. Οἰκονόμου, Τί εἶναι ἡ εἰκὼν, λειτουργικὸ σκεῦος ἢ ἐρμηνευτικὸ μέσο; σ. 367. — Παναγ. - Πέτρου Σιμιγιᾶτο, Πτυχὲς τῆς περὶ Ἀγ. Πνεύματος Θεολογίας στὴν Ὁρθόδ. Ἐκκλησίᾳ, σ. 642.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

Παναγ. Ι. Μπούμη, Λύση τοῦ γάμου ἀπὸ τὰ Πολιτικά Δικαστήρια, σ. 64. — Ἰω. Γ. Παπαγιαννοπούλου, Τὸ πένθος καὶ αἱ ἐπὶ τῆς υἱείας ἐπιπτώσεις του κατὰ τὴν Π.Δ., σ. 93, 127, 162. — Ἀρχιμ. Ἰωάννου Κωστώφ, Περὶ τοῦ τριημέρου τῆς Ἀνα-

στάσεως, σ. 275. — Σπύρου Τσιτσιγκου, Ὁ Φαραὼ τῶν Κατακομδῶν, σ. 387. — Ἰω. Φ. Ἀθανασοπούλου, «Τὸ οἰκολογικὸν πρόβλημα» εἰς τὴν Ὑμνολογίαν τῆς Ἐκκλησίας, σ. 655.

ΛΟΓΟΙ — ΟΜΙΛΙΑΙ — ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ — ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Ἀρχιμ. Ἀλεξίου Βρωῶνη, Ὁμιλία πρὸς τὰ νέα μέλη τῶν Ε.Φ.Τ. τῆς Ἀρχ/πῆς Ἀθηνῶν, σ. 25. — Νικ. Π. Μπρατσιώτη, Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ τὸ νόημα τῆς ἐορτῆς των διὰ τὸ Ἔθνος, σ. 60, 90, 121, 156, 194, 236. — Ἀρχιμ. Ἀλεξ. Βρωῶνη, «Τοιοῦτος ἡμῖν ἔπρεπεν Ἀρχιερεὺς...», σ. 95. — Μ. Α. Σιώτη, Παράγοντες καθιερώσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν ἱερῶν εἰκόνων, σ. 154, 192, 234, 265. — Μητροπ. Φωκίδος Ἀθηνάγορα, Ὁ ρόλος τῆς Ὁρθοδόξιας στὴν Ἑνωμένη Εὐρώπη καὶ στὴν Ἑλλάδα, σ. 189. — Ἀρχιμ. Ἀλεξίου Βρωῶνη, «Τὸ στάδιον τῶν ἀρετῶν ἡνέφκεται...», σ. 198. — Ἀρχιμ. Δωρ. Πολυκανδριώτη, Παναγίες στὸ Ἀρχιελάγος, σ. 273, 301, 333. — Μιχ. Γ. Τρίτου, Ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸ ἰδεώδες, σ. 306, 341, 381. — Ἀρχιμ. Ἀλεξίου Βρωῶνη, Ἡ εὐθύνῃ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου στὴν Ἡνωμένη Εὐρώπη, σ. 331. — Μητροπ. Φωκίδος Ἀθηνάγορα, Ἡ ἀποψὴ τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ AIDS, σ. 357, 405. — Ἀρχιμ. Ἀλεξίου Βρωῶνη, Ἡ ὀφειλὴ τῆς Εὐρώπης στὴν Ἀποστολικὴ καὶ Πατερικὴ Ἑλληνικὴ Ἀνατολή, σ. 416. — Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Χαιρετισμὸς πρὸς τὸ Ζ' Πανελλήνιον Θεολογικὸν Συνέδριον, σ. 454. — Ἀρχιμ. Ἱερ. Βλάχου, Ἡ πάλη πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, σ. 506, 547, 578, 611. — Μητροπ. Ἡλείας Γερμανοῦ, Ἡ Καινὴ κτίσις, σ. 535. — Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμονος, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνοποίηση, σ. 627.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ, Μήνυμα πρὸς τὸ συλλαλητήριον (11.1.90) διὰ τὸ Βορειοηπειρωτικὸν ζήτημα, σ. 11. — Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, «Δόξα τῇ ἀνεκφράστῳ Λόγῃ συγκαταβάσει Σου», σ. 12. — Ἀρ. Εὐτυχιάδης - Σπ. Μαρκέτου, Ἡ Γηριατρικὴ κοινωνικὴ πρόνοια στὸ Βυζάντιο, σ. 22. — Πανελλήνιο μοναστικὸ συνέδριον γιὰ τὰ 600 χρόνια τοῦ Μεγάλου Μετεώρου, σ. 304. — 11η γιορτὴ Νεολαίας τῆς Ἱ. Μητρ. Πειραιῶς, σ. 309. — Χρίστου Κρικώνη, Χαιρετισμὸς γιὰ τὴ συμπλήρωση 10ετίας ἀπὸ τὴν ἱδρυση τῆς Ε.Θ.Ε.Β.Ε.,

σ. 336. — Μητροπ. Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Εὐσταθίου, Ζητῶ τὴν γνώμη σας, σ. 356. — Πρωτ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Εἰσβολὴ τῶν αἱρέσεων καὶ τῆς παραθρησκείας στὶς χώρες τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ, σ. 377, 426, 483, 511, 549, 580, 644. — Δρ. Ἀγνῆς Βλαβιανοῦ - Ἀρβανίτη, Ἡ Βιοπολιτικὴ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἰδρυση τοῦ διεθνoῦς Πανεπιστημίου γιὰ τὸ Βιο-Περιβάλλον, σ. 384. — Ἱεροδ. Γεωργίου Χ. Χρυσόστομο, Ἀπ. Παῦλος, ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Θεσσαλονίκης, σ. 431. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Ἱερὰ Ἀκολουθία ὑπὲρ τῆς προστασίας τοῦ Περιβάλλοντος, σ. 459, 500, 532. — Κ. Δ. Κωνσταντίνου, Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς παράγων ψυχικῆς υγείας, σ. 479, 504. — Διακ. Χρυσ. Σαββάτου, Ἡ σύγχρονος προβληματολογία διὰ τὴν ποιμαντικὴν διάστασιν τοῦ ἔργου τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας..., σ. 513, 550. — Ἀνδρ. Φυτράκη, Οὐσιώδη προβλήματα τῆς Ἐκκλησίας. Παιδείας..., σ. 538. — Ἱ. Μονῆς Πεντέλης, Ὁ πανορθόδοξος ἑορτασμὸς διὰ τὴν συμπλήρωσιν 400 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἐκδημία τοῦ ἁγίου Τιμοθέου, κτίτορος τῆς Ἱ. Μονῆς, σ. 607. — Ἀρχιμ. Εὐθ. Ἐλ. Ἐλευθερίου, Τὰ εἰσόδια τῆς ἀρχηγῆς τῆς νοητῆς ἀναπλάσεως, σ. 640. — Πρεσβ. Κ. Ν. Παπαδόπουλος, Οἱ δύο Λειτουργίαι τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν, σ. 646.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ

Μητροπ. Ἀζώμης Πέτρο, Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Ἀζώμης, σ. 231. — Παγκόσμιο Συνέδριο γιὰ τὴ Δικαιοσύνη, τὴν Εἰρήνη καὶ τὴν Ἀκεραιότητα τῆς Δημιουργίας, σ. 242. — Ἀνδρέα Ν. Παπαβασιλείου, Τὸ διεθνὲς συνέδριο γιὰ τὴν 400ετηρίδα τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, σ. 244. — Ἐπισκ. Δωδώνης Χρυσόστομο, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος κοντὰ στὸ Ρουμανικὸ λαό, σ. 264. — Ἀρχιμ. Δαμ. Καρπαθάκη, Πατριάρχης Μόσχας Ἀλέξιος (βιογραφικὸν σημείωμα), σ. 430. — Ἱ. Μ. Χατζηφώτης, Ἡ Ποιμαντορικὴ ἐπίσκεψις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου κ. Δημητρίου εἰς Ἡ.Π.Α. (2.-29.7.1990), σ. 463, 542, 576, 603, 634. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἴκου. Πατριάρχης κ. Δημήτριος εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος Ἀθῶς (21-27.9.90), σ. 571, 599. — Γ. Ν. Λαζαρόπουλος, «Ἐλθέ Πνεῦμα Ἅγιον, ἀνακαίνισον πᾶσαν τὴν κτίσιν», σ. 649.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

Ἐπισκ. Δωδώνης Χρυσόστομο, Ποιμὴν, πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας († 3.5.90), σ. 328. — Κωνσταντῖνος Γ. Μπόνης (1905-1990), σ. 362. — Ἀρχιμ. Ἰγν. Λάππα, Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ὁ Μητροπολίτης Νικαίας Γεώργιος, σ. 471. — Μητροπ. Θήρας Παντελεήμονος, Ὁ Σύρου, Τήνου κλπ. Φιλάρετος († 8.6.1961), σ. 502. — Ἀρχιμ. Ἰγνατίου Λάππα, Ὁ Παροναξίας Ἐπιφάνιος (1912-1990), σ. 596.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ὁ νέος Πατριαρχικὸς Οἶκος ἐν Φαναρίῳ. — «Ὁ αἰὼν τῆς Ὁρθοδοξίας». — Ἀπαράδεκτος διπλῇ καὶ ἀντιφατικῇ στάσει, σ. 34. — Ἀἰωνία αὐτῶν ἡ μνήμη. — Ὁρθοδοξία καὶ Ἡνωμένη Εὐρώπη. — Ἀναφορὰ εἰς τὴν πολιτιστικὴν παράδοσιν, σ. 35. — Αὐτοδιάλυσις τοῦ Μαρξισμού καὶ Κομμουνισμοῦ, σ. 36. — «Ἀγέρωχον καὶ ἀσυγκίνητον» καθεστῶς. — «Ἀπαιτεῖται πανεθνικὴ συναίνεσις». — Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ τὸ οἰκολογικὸν πρόβλημα, σ. 68. — Περὶ τῶν ἐθνικῶν προβλημάτων τῆς Θράκης. — «Ἡ Πρεσβυτέρα — Ματιὰς στὴ μορφὴ της». — Ἀλλαγὴ στάσεως, σ. 69. — Ὁ ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τοῦ ἱ. Φωτίου τοῦ Μεγάλου. — Ἡ ἐν Ἀφρικῇ Ἱεραποστολή, σ. 98. — Ἐλπιδοφόρα γεγονότα. — Συγκλονιστικαὶ ἐκπλήξεις, σ. 99. — Διακεκριμέναι προσωπικότητες. — Ἡ ποιότης τῶν διδασκτικῶν βιβλίων, σ. 100. — Ἐπετηρίδες συμπάσης τῆς Ὁρθοδοξίας. — Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πεντηκονταετίας, σ. 130. — Ἐπιβάλλεται ἡ ἡθικὴ δικαίωσις. — Ἀξιέπαινοι ἐκπαιδευτικοὶ στόχοι, σ. 131. Ἐντυπωσιακὰ στοιχεῖα. — Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν Βορειοηπειρωτῶν, σ. 132. — Ὡς «φωναὶ ὑδάτων πολλῶν», σ. 133. — Ἐναντίον τῆς προκλητικῆς ἀδιαφορίας, σ. 165. — Ἀναγκαία ἡ ἐπανασύνδεσις τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῆς μακραίωνος ἱστορίας των. — Ἐπιστημάνσεις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπ. Κύπρου. — Τὰ ἱερὰ σύμβολα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, σ. 166. — Τὸ πρόβλημα τῆς Θράκης. — Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει δεκαετίας, σ. 167. — Βασ. Βέλλας. — «Φεμινιστρίτσες» αὐτοπαρουσιάσεις προκαλεῖ κατάπληξιν, οἶκτον καὶ ἀγανάκτησιν, σ. 168. — «Ἐν καινότητι ζωῆς». — «Ἐρωτήματα περὶ τῶν θρησκευτικῶν τηλεοπτικῶν προγραμμάτων». — Νέα εὐγλωττος διαμαρτυρία, σ. 208. — Ἀξιολόγησις τῶν δραστηριοτήτων τοῦ ἱ. Κλήρου τῆς Σοβ. Ἐνώσεως. — Διαψεύδουν τὰς προφητείας. — Ἡ κατάρρευσις τοῦ κομμουνισμοῦ, σ. 209. — «Ἀπὸ τὸν πόλεμον εἰς τὴν εἰρήνην...» — «Τὸ Ὁρθόδοξον ἦθος». — Συμφυεῖς ρίζαι εἰς τὰς

πλέον μυχίας πτυχάς τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, σ. 250. — Ἀπαράδεκτος «Εὐρωπαϊκὴ Ἱστορία τῆς Εὐρώπης». — Κατηγορηματικὴ ἀντίθεσις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, σ. 251. — Σιγὴ ἰχθύος διὰ σοβαρὰ ἐγκλήματα, σ. 252. — Τὸ Πατριαρχεῖον Γεωργίας. — Ὁ ἀγὼν τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. — Ἐλπιδοφόροι διακηρύξεις, σ. 278. — Ὁ Ὀρθόδοξος Ἑβδομάς ἐν Μονάχῳ. — «Εἶναι ξαφνιασμένοι...», σ. 279. — Τὸ Δελτίον «Ἐπίσκεψις». — Ὁ Ἀναγκαιὸς ὁ συνεχὴς ἀναβαπτισμὸς μας στὴν Παράδοσί μας, σ. 280. — Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Μακ. Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν Ἱ. Μητρ. Ἀζώμης. — Ὁ Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας Ποιμὴν (†). — Ὁ Ὀρθόδοξος Λατρεία καὶ Ζωή, σ. 312. — Ἐκφυλιστικὰ ὑποκατάστατα. — Τηλεοπτικὴ χυδαιότης. — Ἀποκήρυξις τοῦ κομμουνιστικοῦ παρελθόντος, σ. 313. — Κων. Μπόνης (†). — «Τὸ κέντρον τῆς πανορθόδοξου ἐνότητος», σ. 344. — Ἡ Ὀρθοδοξία ὑπῆρξε μιὰ τεράστια παρηγορία γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. — Ὀρθοδοξία καὶ Εὐρώπη. — Ἐπὶ τῇ 1600ῇ ἐπετείῳ, σ. 345. — «Εἶναι κοντά, πολὺ κοντὰ ἢ ὥρα», σ. 346. — Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Παναγ. Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου εἰς Ἀμερικὴν, σ. 390. — Ἀνάγκη τροποποιήσεως τοῦ νόμου περὶ τῶν Κέντρων Ἀποκαταστάσεως τῶν Τοξικομανῶν. — Ἀνθησις τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἀγίου Ὁρους. — Ἀνάγκη αὐτοελέγχου, σ. 391. — «Πρότυπον ἐπιστήμονος καὶ ἀνθρώπου». — «Ὑπόδειγμα ἀσυναρτησίας καὶ ἀσυνέπειας». — Προσωπογραφία τοῦ Λέβιν, σ. 392. — Πρὸς ἀπόδοσιν ἐπιβεβλημένην τιμῶν. — Ἡ προσωπικότης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. — Ὁ νέος Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας, σ. 434. — Τὸ ζήτημα τῆς Οὐνίας. — Ὁ Ἀξίος ἀπαρασάλευτος, σ. 435. — Τὸ Ζ' Πανελλήνιον Θεολογικὸν Συνέδριον. — Ὁ ἐντίμως καὶ μὲ ἀπόλυτον ἀμεροληψίαν. — Ἀπαιτοῦνται ἀγὼν καὶ προσευχή, σ. 486. — Τιμητικαὶ διακρίσεις. — Ὑγιὴ παιδεία, σ. 487. — Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος πρὸς τοὺς Νέους, σ. 488. — Ἡ ἐνότης τῆς Ὀρθ. Ἐκκλησίας εἶναι ἰδιαιτέρως ἀναγκαία εἰς τὰς ἡμέρας μας. — Ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος ἔχει βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς εὐθύνης του, σ. 520. — Ἐπισημάνσεις τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου περὶ τῆς Οὐνίας. — «Στυλὸς καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας». — Ὁ Πατριάρχης τοῦ Γένους, σ. 521. — Ὁ ὡς οἰκονόμοι καὶ ὅχι ὡς ἐξουσιασταί, σ. 522. — Τὸ Κατηχητικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. — Ὁ διάλογος Ὀρθόδοξων καὶ Λουθηρανῶν. — Ἡ Ἱ. Μονὴ Βλατάδων καὶ τὸ Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, σ. 554. — Τὰ προβλήματα τῆς Δυτ. Θράκης. — Ἐορτὴ

πάντων τῶν ἐν Λέσβῳ διαλαμπάντων ἀγίων, σ. 555. — Ἡ δύναμις τῆς Ὀρθοδοξίας, σ. 556. — Σταθμὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Ἐρωτήματα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν περὶ τῶν Θρησκευτικῶν καὶ λοιπῶν εὐκαιριῶν, σ. 586. — Ἐκδήλωσις πρὸς τιμὴν διακεκριμένης προσωπικότητος τοῦ Πόντου. — Ἰδεολογία ἄνευ ταυτότητος, σ. 587. — Ἐκφράσεις εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τοῦ Παν/μίου Ἰωαννίνων, σ. 614. — Ἐπερὰ Ἀκολουθία ὑπὲρ τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος. — Πρότυπον ἀνανεώσεως τῆς ὑμνογραφικῆς παραδόσεως. — Ὁ ἐν φυλακῇ ἡμῶν καὶ ἡλθετε πρὸς με, σ. 615. — Μετὰ παρέλευσιν 73 ἐτῶν, σ. 616. — «Χριστὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν...», σ. 658. — Τὰ γενεσιουργὰ αἷτια τῶν συγκρούσεων καὶ πολέμων. — Τὸ χρέος ἐναντι τῆς «τῶν πάντων ἐνώσεως». — Εὐτυχὴς κατάληξις τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου Ὀρθοδοξίας καὶ ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. — Κοινωνία πίστεως ἐν τῇ συνέσει τῆς ἀγάπης, σ. 659. — Ἐνδιαφέρουσα εἰδησις ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας, σ. 660.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Φ. Ν. Νικητόπουλου, Μητροπ. Περιστερίου Χρυσόστομος, «Quo vadis Ἑλλαδικὴ Ὀρθοδοξία;», σ. 31. — Γρ. Θ. Στάθης, «Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος - 1990», σ. 39. — Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, Συμπόσιον πνευματικῶν ἐπὶ χρυσῷ Ἰωβηλαίῳ Ἱερωσύνης τοῦ Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, 1939-1989, σ. 41. — Χρ. Κ. Παπαθανασίου, Π. Ι. Μπούμη, Κανονικὸν Δίκαιον, σ. 42. — Διακ. Ἀποστ. Δ. Δανιηλίδης, G. Lemopoulos, Your will be done — Orthodoxy in Mission, σ. 215. — Π. Β. Πάσχου, Μωυσέως Μοναχοῦ Ἀγιορείτου, Ἀγιορείτικες Διηγῆσεις τοῦ Γέροντος Ἰωακείμ, σ. 215. — Π. Β. Πάσχου, Χρ. Θ. Κρικῶν, Κληρικοὶ Νεομάρτυρες Ἐθνομάρτυρες, σ. 216. — Π. Β. Πάσχου, Ε. Ν. Μόσχου, Θέματα καὶ Μορφές, σ. 217. — Χ. Σ. Βούλγαρη, Ἐμμ. Καλύβα, Τὸ χάραγμα τοῦ Ἀντιχρίστου κατὰ τὴν Γραφὴν καὶ τοὺς Πατέρας, σ. 217. — Πρωτοπρ. Γ. Δ. Μεταλληνόυ, Αἰκατερίνης Δ. Λασκαρίδου, 15000 μέρες στὴν Κωνσταντινούπολι τὴν πατρίδα μου, σ. 255. — Π. Β. Πάσχου, Στέλιου Ράμφου, Φιλόσοφος καὶ θεὸς ἔρως, σ. 317. — Π. Β. Πάσχου, Ἀθαν. Σ. Λαγουροῦ, Καθημερινὴς προσευχῆς, σ. 318. — Π. Β. Πάσχου, Δημ. Σ. Λουκάτου, Πασχαλινὰ καὶ τῆς Ἀνοιξῆς, σ. 349. — Π. Β. Πάσχου, Λαζ. Ἀθ. Παπαϊωάννου, Ὁ καθεδρικός

ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου Κοζάνης, σ. 350. — Π. Β. Πάσχου, Ἰ Μητροπ. Ἀλεξανδρουπόλεως, Ἡ ἁγία Γλυκερία, ἡ μεγαλομάρτυς τοῦ Ἑβρου. — Π. Β. Πάσχου, Ἰω. Κ. Κουντουρά, Ἀντίφωνα, σ. 350. — Γ. Κ. Ἀγγελινάρα, Π. Β. Πάσχου, «Ἑμνηπὸλος Ἑράσμιος», σ. 397. — π. Κ. Ν. Καλλιανού, Ἀρχιμ. Κων. Παπαδάκη, Ἀπὸ τὸν Ἀμβωνα τοῦ Π. Ψυχικοῦ, σ. 397. — Τοῦ αὐτοῦ, Π. Β. Πάσχου, Μέλι τὸ ἐκ πέτρας. — Τοῦ αὐτοῦ, Μωυσέως Μοναχοῦ, Ἀγιορείτικες διηγήσεις τοῦ Γέροντος Ἰωακείμ, σ. 398. — Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Ἀθηναγόρου Χ. Ζαχοπούλου, Ψυχανάλυση: Μῦθος ἢ Ἐπιστήμη; σ. 444. — Τοῦ αὐτοῦ, J. P. Migne, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, τ. 1, 2, 3, 79, 89, 90, 91, 94, 95, 96, 99, 126, σ. 445. — Δημ. Ζ. Σοφianoῦ, Π. Β. Πάσχου, Ὁσιομαρτύρων ἐγκαλλώπισμα, σ. 491. — Γ. Θ. Πρίντζιπα, Δημ. Χρ. Καππαδόχου, Ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης στὴν Κέρκυρα..., σ. 492. — Π. Β. Πάσχου, Μητροπ. Κορίνθου Παντελεήμονος, Ἐπιστολὴ ἐσώτατης συμβουλῆς. — Δημ. Χρ. Μποσινάκη, Μητροπ. Φωκίδος Ἀθηναγόρου, Ψυχανάλυση, σ. 525. — Ἀρχιμ. Τίτου Κ. Χορτάτο, Μητροπ. Λεοντοπόλεως Τίτου, Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Μητροπ. Σμύρνης Χρυσοστόμου, σ. 526. — Χρ. Κρικώνη, Παν. Χρήστου, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, τ. Δ', σ. 558. — Βασ. Θ. Σταυρίδης, Μητροπ. Σουηδίας Παύλου, Ἱστορικὴ Εἰσαγωγή εἰς τοὺς Κανόνας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, σ. 590. — Ἰω. Παναγοπούλου, Δεληκωνσταντῆ Κ., Τὸ ἥθος τῆς ἐλευθερίας, σ. 621. — Π. Β. Πάσχου, Ἀρχιμ. Εὐσεβίου, Ἡδονή - ὀδύνη, σ. 622. — Π. Β. Πάσχου, Δημ. Κωνσταντέλλου, Βυζαντινὴ Κληρονομία, σ. 664.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Γρηγ. Θ. Στάθης, Διονυσίου Α. Ψαριανοῦ, Ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων, σ. 72. — Τοῦ ἰδίου, Ἐξαπλᾶ, σ. 73. — Π. Β. Πάσχου, Μέλι τὸ ἐκ πέτρας. — Δημ. Ζ. Σοφianoῦ, Ὁ βίος τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Στειριώτη, σ. 73. — Τίτου Ἐμ. Ματθαϊάκη, Μητροπ. πρ. Παραμυθίας, Θέματα Ποιμαντικῆς, σ. 74.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, σ. 38. — Θεολογικὴ Σχολὴ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, σ. 169. — Ἱεραποστολικὲς εἰδήσεις, σ. 348.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ:

Ἱερὰ Σύνοδος, σ. 36, 252, 522, 556, 557, 616, 617.
Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, σ. 37, 254, 557.
Ἱεράρι Μητροπόλεις:
Ἀττικῆς, σ. 210, 314, 393, 660.
Δημητριάδος, σ. 101, 346, 488, 558, 617.
Δράμας, σ. 558, 661.
Δρυϊνουπόλεως, σ. 134, 393, 436, 523.
Ἡλείας, σ. 134, 618.
Ἱερισσοῦ, σ. 588, 661.
Καλαβρύτων, σ. 211, 254, 347, 488, 524.
Κορίνθου, σ. 280, 394, 489.
Λαρίσης, σ. 135, 281, 524.
Λευκάδος, σ. 588.
Μεγάρων, σ. 618.
Μεσογαίας, σ. 436.
Μονεμβασίας, σ. 395.
Μυτιλήνης, σ. 101, 211, 395.
Νέας Ἰωνίας, σ. 281, 314, 524.
Τρίκκης, σ. 37, 101, 437.
Χαλκίδος, σ. 37, 396.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ

Οἰκουμενικόν, σ. 70, 254, 437, 588.
Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς, σ. 211.
Μητρόπ. Γαλλίας, σ. 70, 136, 212, 315, 439.
Μητρόπ. Λέρου, σ. 347.
Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, σ. 618.
Ἀλεξανδρείας, σ. 255.
Μητρόπ. Λεοντοπόλεως, σ. 439.
Ρωσίας, σ. 71, 169, 212, 315, 440, 489, 589, 661.
Σερβίας, σ. 213, 440.
Ρουμανίας, σ. 170, 442, 662.
Βουλγαρίας, σ. 71, 170, 214, 315, 442, 620, 662.
Γεωργίας, σ. 443.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ:

Κύπρου (Ἱ. Μητρ. Μόρφου), σ. 282, 349, 490.
Πολωνίας, σ. 316, 663.
Οὐγγαρίας, σ. 171, 316.
Τσεχοσλοβακίας, σ. 621, 663.
ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΣΜΟΣ, σ. 72, 316, 443, 663.
ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΣΜΟΣ, σ. 72.
ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ, σ. 443.
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ, σ. 443.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προκηρύξεις ἐκλογῆς:

Ἐφημερίων: σ. 47, 48, 78, 79, 111, 112, 142, 143, 144, 176, 224, 256, 287, 288, 319, 320, 351, 352, 399, 400, 447, 492, 493, 494, 495, 496, 527, 530, 560, 591, 592, 623, 624, 665.

Διακόνων: σ. 47, 79, 112, 144, 175, 224, 256, 287, 319, 320, 351, 352, 399, 447, 493, 494, 495, 496, 527, 591, 592, 665.

Ἱεροκλήρων: σ. 223, 527.

Ἐκκλ. Σχολῶν (μαθητῶν): σ. 448.

Προκήρυξη ὑποτροφῶν: σ. 78.

Ἀποφάσεις Ἐκκλ. Δικαστηρίων:

Ἐπισκοπικῶν: σ. 399.

Πρωτοβαθμίου: σ. 142, 171, 172, 173, 174, 219, 220, 221, 222, 286, 287, 318, 319, 623.

Δευτεροβαθμίου: σ. 78, 111.

Κλητήριον ἐπίκριμα: σ. 46, 47, 223.

Πράξεις καθιερώσεως Ἱ. Μονῶν: σ. 142, 143.

ΕΙΚΟΝΕΣ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἱατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, σ. 2. — Ὁ ἀρχιμ. Μάξιμος Δασκαλάκης, σ. 124. — Ἐπίδοσις τιμητικοῦ τόμου εἰς τὸν Σεβ. Πατρῶν, εἰς τὰς σελ. 126, 159, 205, 240, 269. — Ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία βοήθειας στὸ Ρουμανικὸ λαό, σ. 264. — Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος τῆς 134ης Περιόδου (1.9.90-31.8.91), σ. 452. — Ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου κ. Δημητρίου εἰς Η.Π.Α., εἰς τὰς σελίδας 464, 465, 466, 469, 545, 635. — Λιθογραφία τοῦ εὐδρόμου «Ἑλλη», σ. 482. — Ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου κ. Δημητρίου εἰς Ἁγιον Ὄρος, εἰς τὰς σελ. 572, 574, 600, 602, 631, 632. — Ὁ Μητροπ. Νικαίας κ. Ἰάκωβος, σ. 637.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
Στὴ σειρὰ «ΦΥΛΛΑΔΙΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΟΣ»

ἐκυκλοφόρησαν καὶ τὰ τεύχη:

★ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ Ι. ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ὅπως θιώνεται στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία (τοῦ Βασ. Μουστάκη, †).

★ ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ.

★ ΤΟ ΑΛΛΑΘΗΤΟ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ (κριτήριο καὶ βάση ἐνότητος), τοῦ Καθηγ. Παν. Ι. Μπούμη.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον
ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Παραμυθίας ΤΙΤΟΣ

† Ὁ Γρεβενῶν ΣΕΡΓΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμότ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἑσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Πεντηκονταετηρίδες οργανώσεως ἐκκλησιαστικοῦ κοινωνικοῦ ἔργου (πρόνοια στρατευομένων καὶ Ε.Ο.Χ.Α.).

Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμονος, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση.

Ι. Μ. Χατζηφώτης, Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἶκουμ. Πατριάρχης κ. Δημήτριος εἰς τὸ Ἁγιον Ὄρος Ἀθῶς (21-27.9.1990).

Ι. Μ. Χατζηφώτης, Ἡ ποιμαντορικὴ ἐπίσκεψις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου κ.κ. Δημητρίου εἰς Η.Π.Α.

Ἡ ἐκλογή, χειροτονία καὶ ἐνθρόνισις τοῦ Μητροπολίτου Νικαίας κ. Ἰακώβου.

Ἀρχιμ. Εὐθ. Ἐλ. Ἐλευθερίου, Τὰ εἰσόδια τῆς ἀρχηγῆς τῆς νοητῆς ἀναπλάσεως.

Πρωτοπρ. Παναγ. - Πέτρου Σιμιγιάτου, Πτυχὲς τῆς περὶ Ἁγίου Πνεύματος Θεολογίας στὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Πρωτοπρ. Ἀντωνίου Ἀλεξίου, Εἰσβολὴ τῶν αἱρέσεων καὶ τῆς παραθρησκείας στὶς χώρες τοῦ Ἀνατ. Συνασπισμοῦ.

Πρεσβ. Κ. Ν. Παπαδόπουλου, Οἱ δύο Λειτουργίαι τῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν.

Γεωργ. Ν. Δαμιόπουλου (ἀπόδοση), «Ἐλθὲ Πνεῦμα Ἁγιον, ἀνακαίνισον πᾶσαν τὴν κτίσιν».

Ἀνδρ. Ν. Παπαβασιλείου, Ἡ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν.

Γω. Φ. Ἀθανασίου, «Τὸ οἰκολογικὸν πρόβλημα» εἰς τὴν Ὑμνολογίαν τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι.

Παράρτημα.

Τὰ περιεχόμενα τῆς «Ἐκκλησίας», ἔτους ΕΖ' (1990).

Οἱ κατὰ τὸ ἔτος 1990 Συνεργάται τῆς «Ἐκκλησίας».

..ΕΚΚΛΗΣΙΑ..

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΤΙΤΟΣ

† Ο ΓΡΕΒΕΝΩΝ ΣΕΡΓΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΟΜΟΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1990 ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΗΣ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ»

† Η Α.Θ.Π. Ο ΟΙΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
 † Η Α.Μ. Ο ΑΡΧΙΕΠ. ΑΘΗΝΩΝ ΣΕΡΑΦΕΙΜ
 Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (†)
 † Ο ΔΡΑΜΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
 † Ο ΠΑΤΡΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ
 † Ο ΖΙΧΝΩΝ ΚΑΙ ΝΕΥΤΡΟΚΟΠΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝ
 † Ο ΓΡΕΒΕΝΩΝ ΣΕΡΓΙΟΣ
 † Ο ΖΑΚΥΝΘΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ
 † Ο ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ
 † Ο ΗΛΕΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ
 † Ο ΘΗΡΑΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ
 † Ο ΦΩΚΙΔΟΣ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ
 † Ο ΤΥΡΟΛΟΗΣ ΚΑΙ ΣΕΡΕΝΤΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ
 † Ο ΑΞΩΜΗΣ ΠΕΤΡΟΣ
 † Ο ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΕΩΣ ΤΙΤΟΣ
 † Ο ΔΩΔΩΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΥΤΡΑΚΗΣ
 ΜΑΡΚΟΣ Α. ΣΙΩΤΗΣ
 ΒΑΣΙΛΙΟΣ ΦΕΙΔΑΣ
 ΝΙΚΟΛΑΟΣ Π. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ
 ΗΛΙΑΣ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
 ΧΡ. ΚΡΙΚΩΝΗΣ
 ΠΑΝ. Ι. ΜΠΟΥΜΗΣ
 ΣΠΥΡ. ΜΑΡΚΕΤΟΣ
 ΚΩΝ. Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
 ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΣΑΒΡΑΜΗΣ
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΛΙΔΑΙΟΣ
 ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΙΣΤ. ΕΥΤΥΧΙΑΔΗΣ
 ΣΤ. ΠΑΓΩΝΗ
 ΣΠ. ΠΑΞΙΜΑΔΑΣ

ΑΡΧΙΜ. ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΒΑΡΛΑΣ
 » ΙΕΡΟΘΕΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
 » ΑΛΕΞΙΟΣ ΒΡΥΩΝΗΣ
 » ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΚΑΡΠΑΘΑΚΗΣ
 » ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΩΦ
 » ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΛΑΠΠΑΣ
 » ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΠΟΛΥΚΑΝΔΡΙΩΤΗΣ
 » ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ

ΠΡΩΤΟΠΡ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ
 » ΠΑΝΑΓ. - ΠΕΤΡΟΣ ΣΙΜΠΓΙΑΤΟΣ
 ΠΡΕΣΒ. Κ.Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
 ΔΙΑΚ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΣΑΒΒΑΤΟΣ
 » ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ Φ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
 ΑΓΝΗ ΒΑΒΙΑΝΟΥ - ΑΡΒΑΝΙΤΗ
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΛΑΙΜΟΠΟΥΛΟΣ
 ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ
 Φ. Ν. ΝΙΚΗΤΟΠΟΥΛΟΣ
 ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
 ΜΙΧΑΛΗΣ Γ. ΤΡΙΤΟΣ
 ΣΠΥΡΟΣ ΤΣΙΤΣΙΓΚΟΣ
 Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ
 ΑΘΑΝ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ